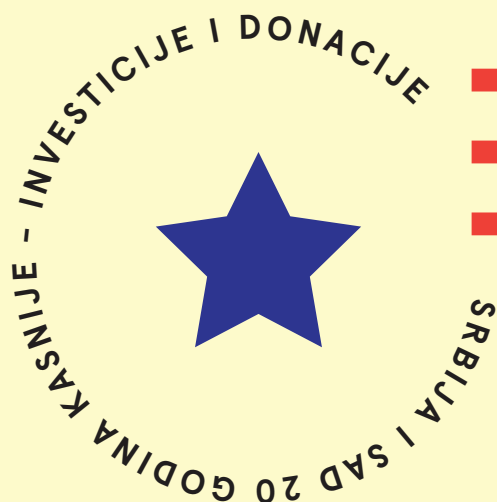

SRBIJA I SAD 20 GODINA KASNIJE

2 0 0 0 —
— 2 0 2 0

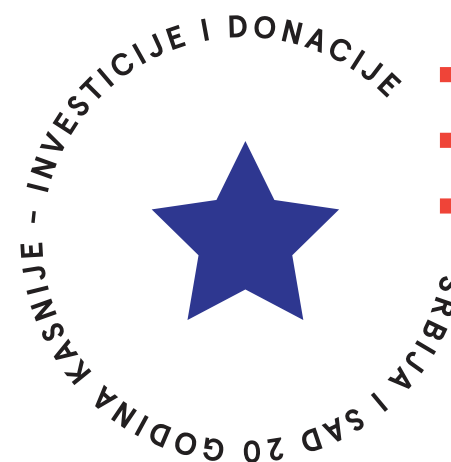

SRBIJA I SAD 20 GODINA KASNIJE

2 0 0 0 —

— 2 0 2 0

IMPRESUM

NAZIV IZDANJA

Srbija i SAD 20 godina kasnije
Investicije i donacije

UREDNIK

Ivana Pavlović

ANALIZA PODATAKA

Ivan Stamenković
Nikola Vučković

NOVINAR

Miloš Obradović

UREDNIK FOTOGRAFIJE

Dušan Đorđević

DIZAJN

Jovana Bogdanović

LEKTURA I KOREKTURA

Mirjana Radaković

MARKETING

Tanja Milanović, Miša Rašković

ŠTAMPA

Štamparija Caligraph

IZDAVAČ

Business Info Group,
Bulevar despota Stefana 12, Beograd
www.big.co.rs www.novaekonomija.rs
tel +381 11 2258 891
Sva prava rezervisana

REČ UREDNIKA

Ove godine obeležava se 140 godina od uspostavljanja diplomatskih odnosa Srbije i SAD. Tradicionalno prijateljski i intenzivni odnosi prolazili su kroz više faza. Nakon demokratskih promena, odnosi su znatno poboljšani u svim oblastima.

Od 2000. do danas SAD su važan investitor u Srbiji. Prema procenama, američke kompanije su uložile nekoliko milijardi dolara. Među najvećim investitorima upravo su kompanije iz SAD. Ono što obećava, povećano je interesovanje američkih tehnoloških kompanija za Srbiju, sa posebnim naglaskom na mogućnosti u e-upravi, klauđu, digitalizaciji i sl.

Preko svojih agencija, SAD su važan razvojni partner. Američka pomoć je usredsređena na pomoć Srbiji da se dalje integriše u EU. Pomoć je fokusirana na jačanje demokratskih institucija i vladavinu zakona; smanjenje korupcije; povećanje kapaciteta organizacija civilnog društva i nezavisnih medija; negovanje ekonomskog napretka; jačanje izvoza i granične kontrole; i izgradnju dobrih odnosa sa susednim zemljama.

Kroz razne programe razmene studenata, preduzetnika, aktivista, SAD stvaraju jake veze između dve države i pružaju mogućnosti za poboljšanje i proširivanje mogućnosti saradnje.

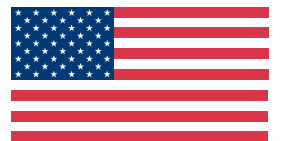
Ne postoji nijedno istraživanje koje ukazuje na strukturu američkih investicija i donacija u Srbiji. Otuda u domaćem medijskom prostoru često šum i konfuzija o tome koji su najveći investitori u Srbiji, koji su najveći donatori, a koji su kreditori...

Ova edicija sadrži analizu o investicijama i donacijama SAD u poslednje dve decenije, i niz članaka relevantnih sagovornika, čime omogućavamo domaćoj javnosti i poslovnoj zajednici da kritički procene prisustvo i uticaj prisustva SAD u Srbiji. Takođe, edicija je doprinos naše medijske kuće unapređenju medijske i finansijske pismenosti građana Srbije.

SADRŽAJ

- 5 REČ UREDNIKA**
- 8 SRBIJA I SAD 20 GODINA KASNIJE, INVESTICIJE I DONACIJE**
- 37 REZULTATI I PLANOVI**
- 38 ZORANA MIHAJLOVIĆ**, *potpredsednica Vlade Republike Srbije i ministarka rudarstva i energetike*
- 42 ANTONI F. GODFRI**, *Nj. e. ambasador SAD u Srbiji*
- 43 BERON LOBSTAJN**, *šef ekonomskog odeljenja u Ambasadi SAD u Beogradu*
- 46 MAJK DE LA ROSA**, *direktor misije USAID-a u Srbiji*
- 50 ARI NAIM**, *regionalni menadžer Međunarodne finansijske korporacije (IFC) za Centralnu i Jugoistočnu Evropu*
- 52 MARKO ČADEŽ**, *predsednik Privredne komore Srbije*
- 55 NEBOJŠA ĐURĐEVIĆ**, *direktor Inicijative „Digitalna Srbija“*
- 58 VIOLETA JOVANOVIĆ**, *izvršna direktorka NALED-a*
- 60 AMALIJA PAVIĆ**, *zamenica izvršnog direktora Američke privredne komore (AmCham)*
- 63 ISIDORA NIKOLIĆ SAVIN**, *advokat i predsednica udruženja „Fulbrajt i prijatelji“*
- 66 TIHOMIR BAJIĆ**, *osnivač i predsednik Serbian Entrepreneurs*
- 68 REČ INVESTITORA**
- 70 BALL BEOGRAD: PRIMER USPEHA I KVALITETA**
- 74 COCA-COLA SISTEM SRBIJA: VIŠE OD POLA VEKA DOPRINOSA COCA-COLA SISTEMA SRBIJI**
- 78 CAT TEKNOXGROUP BEOGRAD**
- 80 E3 INTERNATIONAL: ODRŽIVA ENERGETSKA REŠENJA ZA GLOBALNI PROSPERITET**
- 83 CBRE: OPORAVAK TRAŽNJE ZA POSLOVNIM PROSTOROM**
- 84 DELL TECHNOLOGIES: MOGUĆE JE RADITI OD KUĆE**
- 88 KSAP - KONGRES SRPSKO-AMERIČKOG PRIJATELJSTVA: VAŠINGTON JE ADRESA ZA REŠAVANJE GEOPOLITIČKIH PITANJA**
- 90 MICROSOFT DEVELOPMENT CENTAR SRBIJA: PITANJE DANA KADA ĆE SRBIJA BITI JEDAN OD VODEĆIH CENTARA IT INDUSTRIJE**

Projekat je podržala Ambasada SAD. Stavovi, mišljenja i zaključci izneseni u projektu nužno ne izražavaju stavove Vlade SAD već isključivo autora.

AMERIČKE INVESTICIJE I DONACIJE U SRBIJI 2000–2020.

Ekonomski odnosi zemalja mogu se posmatrati kroz direktne investicije između zemalja, komercijalne odnose, trgovinske odnose i političku saradnju. Odnosi Sjedinjenih Američkih Država i Srbije svakako se protežu kroz svaku od navedenih kategorija, međutim pre nego što otpočnemo sa opisom svake kategorije, valjalo bi razjasniti šta se podrazumeva pod direktnim stranim investicijama i osvrnuti se na makroekonomske pokazatelje Srbije koji prikazuju nedostatke veće saradnje sa drugim državama.

Nakon razjašnjavanja direktnih stranih investicija, posvetićemo se ostalim kategorijama ekonomskih odnosa.

Direktne strane investicije su u proteklih nekoliko godina aktuelna tema u društvu. Često se u medijima i od zvaničnika čuje - ova zemlja je uložila u Srbiju ovoliko, ili ona zemlja je investirala u Srbiju toliko. Međutim, u javnom diskursu se često (ne)namerno „mešaju“ pojmovi direktnih stranih investicija i plasmana novca međunarodnih organizacija.

Kako razni izvori govore o direktnim stranim investicijama na različite načine, odlučili smo da predstavimo šta su to DSI i u teorijskom i u praktičnom smislu.

Pod direktnim stranim investicijama podrazumeva se ulaganje stranog lica u domaće pravno lice sa kojim strani ulagač stiče udeo ili akcije u osnovnom kapitalu tog pravnog lica te u skladu sa zakonom stiče i sva druga prava po osnovu takvog ulaganja. Znači, strane direktne investicije označavaju ulaganje stranog kapitala od strane investitora rezidenta (preduzeća) jedne zemlje u rezidenta (preduzeće) druge zemlje radi ostvarivanja zajedničkih interesa. Sa takvim ulaganjem strani investitor stiče pravo kontrole i upravljanja preduzećem u koje je uložio kapital.

Najveće dve grupe preduzeća u koje se direktno može uložiti jesu Brownfield i Greenfield. Brownfield ulaganje podrazumeva ulaganje u već postojeće preduzeće, dok se pod Greenfield ulaganjem podrazumeva otvaranje novog preduzeća.

Nazivi Brownfield i Greenfield se mogu protumačiti kao braon zemlja, odnosno zemlja na kojoj već nešto postoji i zelena zemlja, odnosno zemlja na kojoj će tek nešto nastati. Otuda nazivi sa takvim metaforama.

Te investicije mogu imati više formi: javne investicije od strane države, privatne investicije pojedinaca ili grupa i investicije preduzeća. Uglavnom, sve te investicije prema vidovima ulaganja svrstavaju se u sledeće grupe:

1. Direktne strane investicije (Foreign Direct Investment – FDI),
2. Zajednička ulaganja – joint ventures,
3. Portfolio investicije,
4. Ulaganje sredstava kroz privatizaciju,
5. Koncesije.

Direktne strane investicije jesu karakteristika savremenih ekonomskih odnosa i procesa globalizacije, jer na specifičan način objedinjuju međunarodnu trgovinu, odnosno međunarodno kretanje kapitala, tehnologije, radne snage, kao i faktora proizvodnje. Na ovaj način strane direktne investicije deluju kao vezivno tkivo između razvijenih zemalja i zemalja u razvoju, spajajući sever sa jugom, kapital sa proizvodnjom, a radnu snagu sa novim tehnologijama i tehnikama.

Direktne strane investicije pomažu da nerazvijeni regioni, bilo da se radi o zemljama, provincijama, okruzima ili gradovima, u ekonomskom smislu rastu daleko brže nego što bi to bio slučaj da se isti taj region osloni samo na sopstvene razvojne potencijale.

Investicijama se minimizuju ograničavajući faktori organskog rasta, kao što su nedostatak izvora finansiranja, nedovoljna produktivnost, nedovoljna prisutnost na ciljnim tržištima, nedostatak savremenih tehnologija proizvodnje i pružanja usluga, strukturni problemi lokalne ekonomije, kao i loše razvojne politike u prethodnom periodu.

Za lokalne samouprave nove investicije mogu da imaju poseban značaj jer postoje primeri u Srbiji da se broj zaposlenih u privredi na teritoriji opštine udvostruči u veoma kratkom vremenskom periodu realizacijom samo jednog investicionog projekta.

Kao najčešći razlozi za proširenje poslovnih aktivnosti na druge zemlje, bilo da se radi o proširenju proizvodnih kapaciteta, izmeštanju poslovnih aktivnosti ili akviziciji postojećih privrednih društava u inostranstvu, navode se:

- niži troškovi poslovanja, uglavnom u pogledu troškova rada
- blizina sirovina potrebnih za proizvodnju
- izbegavanje carinskih i drugih troškova izvoza na ciljna tržišta
- smanjenje transportnih troškova dopremanja

proizvoda na ciljna tržišta

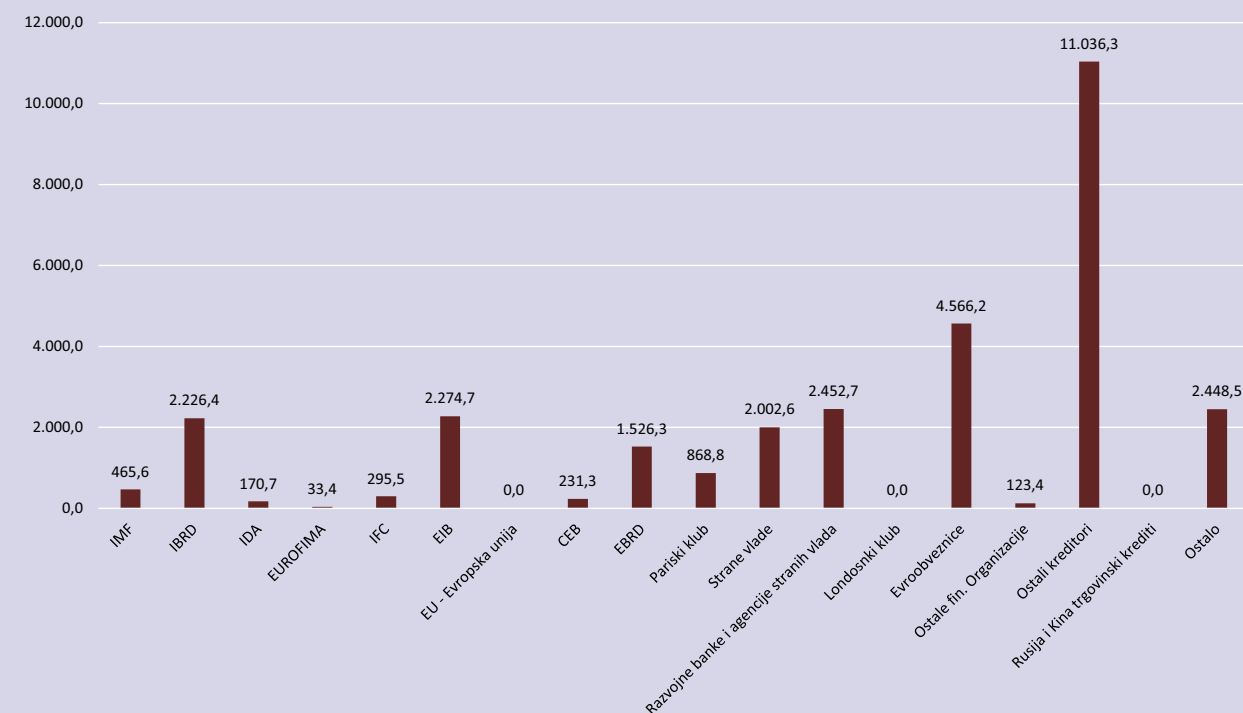
- sticanje iskustva rada na perspektivnim tržištima
- preuzimanje kompanija koje su direktna konkurencija na ciljnim tržištima ili to mogu da postanu
- sticanje prava nad patentima i tehnologijom u vlasništvu kompanija u inostranstvu
- olakšavanje razvoja kompanije u boljem ambijentu za poslovanje
- izbegavanje ograničavajućih faktora domaćih propisa u vezi sa istraživanjem i razvojem.

MAKROEKONOMSKI POKAZATELJI

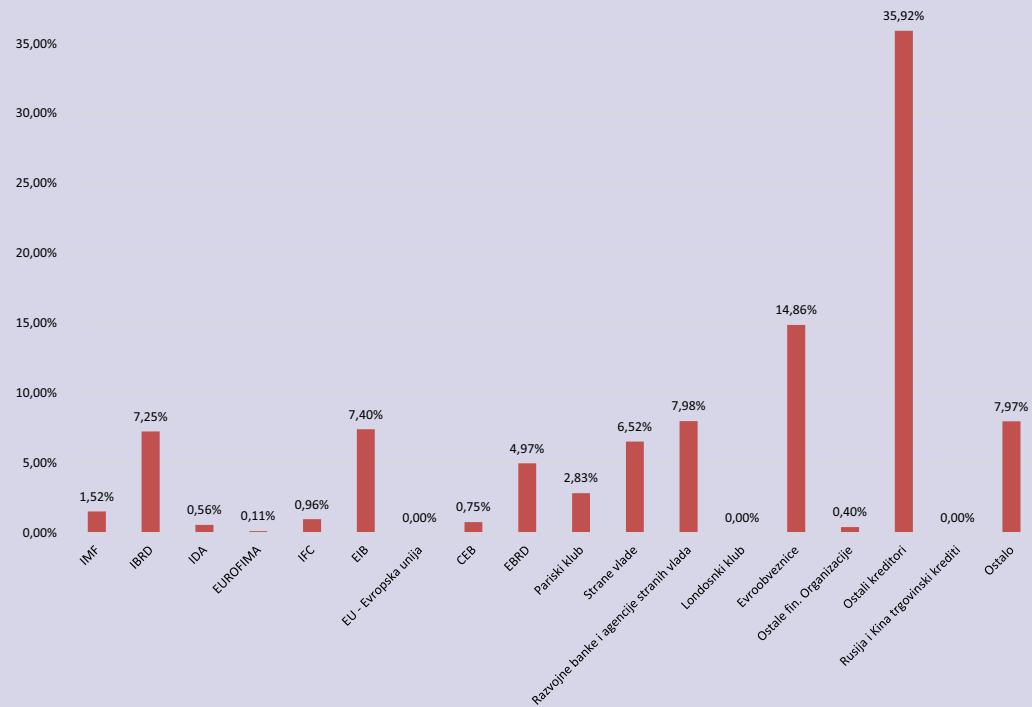
Sa aspekta stranih direktnih investicija možemo reći da su spoljni dug i BDP jedni od najvažnijih makroekonomskih pokazatelja boniteta jedne privrede. Investitori sa posebnom pažnjom analiziraju svaku privredu pre nego što investiraju. S tim u vezi predstavimo osnovne makroekonomske pokazatelje naše privrede.

Struktura spoljnog duga Republike Srbije i uporedni prikaz zarada se mogu videti u nastavku. Svi navedeni indikatori su značajan pokazatelj koli-

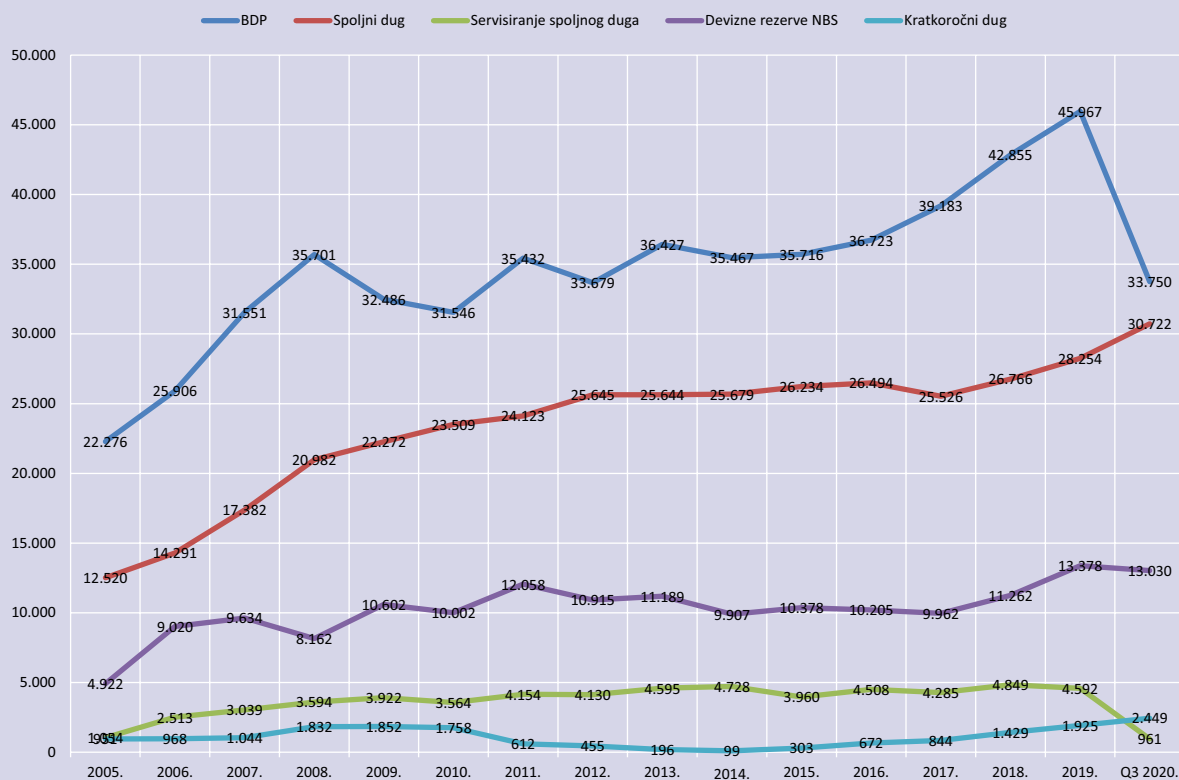
Spoljni dug Srbije prema kreditorima (mln EUR)

Spoljni dug Srbije prema kreditorima (stanje Q3 2020)

Memorandum (mln EUR)

ko Srbija napreduje u svom ekonomskom razvoju. Ni donatori, a ni investitori nisu zainteresovani ukoliko vide da novac koji doniraju ili ulažu ne služi svojoj nameni, a to je ekonomski i društveni boljitak.

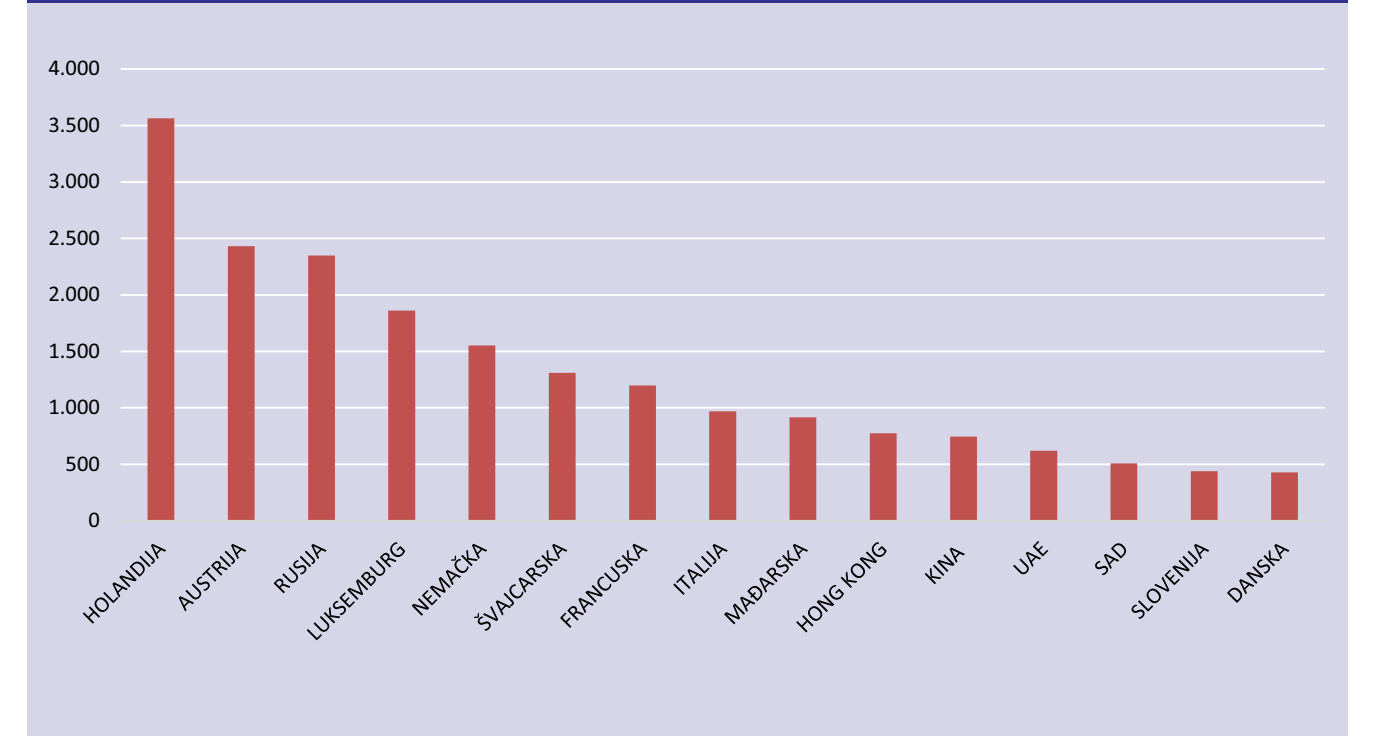
Naročito bitan aspekt analize je da li država koja je primalac donacije i investicije ulaže i svoj novac u razvoj. Ukoliko je odgovor da, povećanje spoljnog duga koji prati rast BDP-a zajedno sa povećanjem deviznih rezervi nije loš pokazatelj. Svakako, uporedna analiza količine donacija i investicija i upravljanja ekonomijom između Srbije i susednih zemalja bi jasno pokazala da li je Srbija dobro iskoristila proteklih 20 godina.

U nastavku sledi prikaz strukture stranih direktnih investicija u Srbiji za period 2010-2020. Od izjednačavanja prava stranih i domaćih investito-

ra 2002. godine iznos investicija u Srbiji se drastično povećava. Sa 326 miliona USD u 2002. godini na 1 milijardu USD u 2003. godini, do 4,2 milijarde USD u 2006. godini.

Nakon pada SDI od 2008. do 2010. godine, 2011. je godina sa natprosečnim iznosom, međutim u 2012. vidimo opet nagli pad gde se zatim vrednost SDI ponovo povećava iz godine u godinu i 2018. dostiže nivo od 3,5 milijardi EUR.

SDI - 15 najvećih zemalja 2010 - 2019.

Najviše SDI je pristiglo iz zemalja EU, zatim iz Amerike i od 2014. godine značajnije iz Azije, naročito sa Bliskog istoka. Od evropskih zemalja prednjače Holandija, Austrija i

Rusija kao najveći investitori. Kao što možemo videti u tabeli ispod.

Međutim, američke investicije u Srbiji su najverovatnije veće nego što zvanični podaci pokazuju jer investitor može biti iz SAD ali fond sa njegovim sredstvima može biti registrovan u Holandiji ili nekoj drugoj zemlji sa pravnim sistemom pogodnim za sedište fonda.

Iako se prema prikazanim makroekonomskim pokazateljima ne može zaključiti da li je iznos SDI uticao na ublažavanje efekata svetske ekonomske krize, ili pak nije imao nikakav uticaj na njih, može se pretpostaviti da je kriza imala uticaj na iznos SDI jer kako

SDI - 15 najvećih zemalja 2010 – 2020.

ZEMLJA	mIn EUR	% učešća
HOLANDIJA	3.563	15,53%
AUSTRIJA	2.432	10,60%
RUSIJA	2.348	10,23%
LUKSEMBURG	1.861	8,11%
NEMAČKA	1.552	6,76%
ŠVAJCARSKA	1.310	5,71%
FRANCUSKA	1.198	5,22%
ITALIJA	968	4,22%
MAĐARSKA	914	3,98%
HONGKONG	773	3,37%
KINA	744	3,24%
UAE	621	2,70%
SAD	508	2,21%
SLOVENIJA	437	1,90%
DANSKA	428	1,87%

je rast realnog BDP-a drastično opao, kao posledica slabijeg poslovanja srpskih kompanija, cene tih kompanija su opale, što je pogodan momenat za ulaganje u iste.

GDE ULAŽU ZEMLJE?

Austrija investira u bankarski sektor, telekomunikacije, auto-servise, proizvodnju plastičnih materijala, osiguranje (VIP Mobile, Erste bank, Uniqa insurance, Raiffeisen bank, Porsche Holding).

Italija ulaže u automobilsku industriju, industriju odeće i tekstila, osiguranje i bankarstvo (Fiat, Golden Lady, Fondiaria SAI, Intesa itd.).

Sjedinjene Američke Države investiraju u arhitektonske usluge, kol-centre, farmaciju, proizvodnju metalnih konzervi, sekundarnih obojenih metala i staklenih posuda (Valeant Pharmaceutical, NCR, LC Comgroup, Ball Corporation). Norveška u telekomunikacije (Telenor).

Nemačka ima različite investicije: farmacija, automobilska industrija, poslovne banke, tobacco shops, robne kuće, industrijski gas, električna oprema, metalska industrija, motori i generatori (Stada Hemopharm, Metro AG, Siemens AG, IGB Holding, DM Drogerie).

Francuska investira u reklamne agencije, industriju hrane, bankarski sektor, prodavnice podnih obloga i automobilsku industriju (Michelin, Tarkett, BSA, Credit Agricole, Societe General, Segur Development).

ODNOSI SRBIJE I SAD

Sjedinjene Američke Države otvorile su svoju ambasadu u Srbiji 2001. godine nakon što je Vlada SRJ prihvatila uslove NATO-a i UN-a. Od tog momenta, SAD ponovo nastoje da prodube svoj odnos sa Srbijom i unaprede saradnju zasnovanu na zajedničkom interesu i poštovanju.

Najvažniji ciljevi SAD za pomoć i saradnju sa Srbijom su jačanje institucionalnog kapaciteta ključnih Vladinih organa, promovisanje transparentnosti putem jačanja vladavine prava, podrška razvoju civilnog društva, ohrabrivanje napora da se učvrsti regionalna stabilnost, kao i stvaranje prilika za ekonomski rast.

S obzirom na to da je Srbija imenovana za kandidata za članstvo u EU, SAD smatraju da će postojati kontinuirani interes za saradnju sa Srbijom, ne samo u pogledu investicija, već i kao izvoznog tržišta za američku robu i usluge.

Beograd i Vašington takođe imaju uspostavljenu i vojnu saradnju kroz kancelariju atašea za odbranu i Kancelariju za saradnju u oblasti odbrane, koje se nalaze u ambasadi u Beogradu.

Ove dve kancelarije predstavnice su Evropske komande snaga i odgovorne su za koordinaciju aktivnosti vezanih za pomoć u oblasti bezbednosti i programe saradnje sa Ministarstvom odbrane Srbije u oblasti odbrane. U ove aktivnosti spadaju vojnoobrazovna obuka, humanitarna pomoć, program zajedničkog kontakt-tima i program državnog partnerstva sa Nacionalnom gardom Ohaja. Program međunarodnog obrazovanja i obuke je značajan i vrlo važan deo saradnje sa oružanim snagama Srbije. Program je postao zvanično dostupan 2007. godine i Srbija je od tada dobila 1,47 miliona američkih dolara iz novčanih sredstava programa, tome je dodato još 924.000 dolara od zemalja domaćina. Ukupno je 137 osoba uspešno završilo obuku.

USAID I JAČANJE DEMOKRATIJE

Dobra saradnja SAD i Srbije na polju ekonomije i prava ogleđa se i kroz strateški cilj Američke agencije za međunarodni razvoj (USAID) u Srbiji da podrži viziju Srbije kao demokratske, prosperitetne zemlje

koja napreduje ka evroatlantskim integracijama. Kako bi pomogao Srbiji da to ostvari, USAID blisko saraduje sa nevladinim organizacijama i institucijama u Srbiji na značajnim programima u dve ključne oblasti: jačanje demokratije i uprave i podsticanje ekonomskog rasta.

USAID podržava brojne programe sa ciljem razvoja demokratske kulture i prakse u Srbiji. Obezbeđuje novčana sredstva i tehničku pomoć za nevladine organizacije širom Srbije kako bi pomogle da građani razumeju i podrže neophodne reforme, dok u isto vreme nadziru rad nacionalne vlade i lokalnih samouprava.

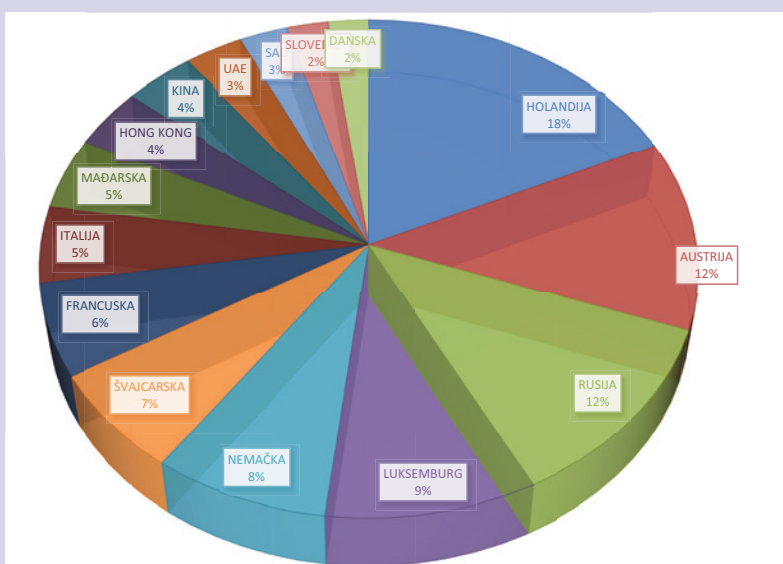
Pomoć nezavisnim lokalnim medijima omogućava dostupnost pouzdanih vesti i informacija građanima i pomaže da se osigura njihova dugoročna održivost. Podrška demokratskim političkim strankama naglašava potrebu za unutrašnjom stranačkom demokratijom, razvojem politike i komunikacijom sa građanima. Jedan od programa pomaže pravosuđu da upravlja svojim finansijama i da unapredi efikasnost sudova, a istovremeno podržava uspostavljanje kancelarije za budžet i finansije u Narodnoj skupštini Srbije.

INFORMISANJE JAVNOSTI U CILJU RAZUMEVANJA REFORMI

Srbija je ostvarila značajan napredak i na polju ekonomskog rasta, radeći na izgradnji pravnog i političkog okvira za ekonomski rast, ali treba preduzeti još važnih koraka ka održivoj stabilnosti. USAID saraduje sa Vladom, nevladinim organizacijama i ministarstvima SAD na produbljivanju strukturnih reformi i unapređivanju zakonodavnog procesa, pružanju podrške za primenu novih zakona i podsticanju bolje uprave, uključujući i vršenje autoriteta ključnih institucija i njihovu odgovornost pred javnošću.

Takođe se puno pažnje posvećuje obrazovanju i informisanju javnosti kako bi se razumele i podržale reforme. Očekuje se da će ovi naponi na nacionalnom nivou uticati na veće poverenje investitora u pravila i ponašanje ključnih institucija, što bi uticalo na

% učešća u ukupnim SDI 2010-2020.

ekonomski rast i investicije u Srbiji. Bolje povezana, pouzdanija i odgovornija uprava takođe bi trebalo da vodi ka većem poverenju domaće javnosti i jačoj podršci za kontinuirani napredak demokratske uprave i ekonomskih reformi.

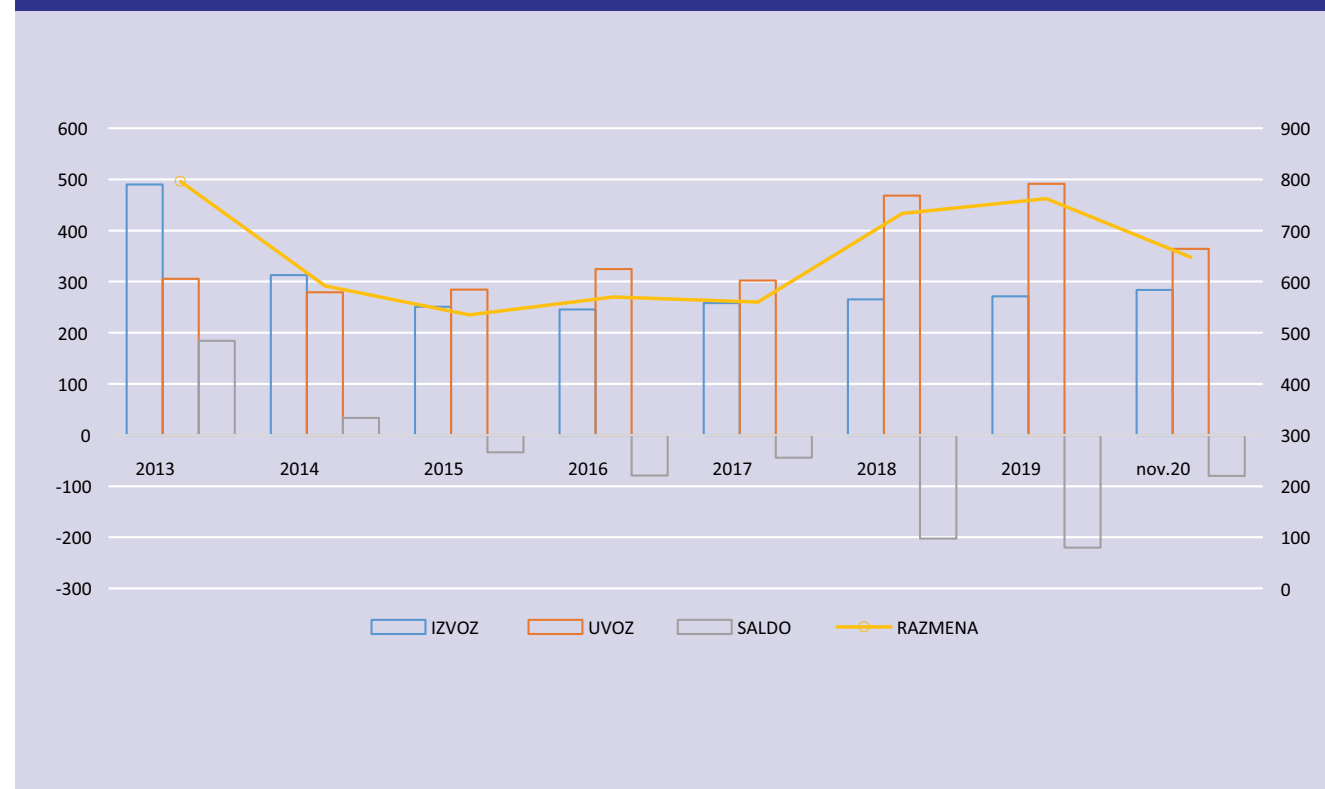
Ekonomske reforme su neophodne kako bi se podstakla još veća saradnja SAD i Srbije, ne samo kroz velike investicije, već i kroz saradnju privatnog sektora. Investiranje u privatni sektor je veoma važna komponenta.

Pregled spoljnotrgovinske robne razmene Srbije i Sjedinjenih Američkih Država 2013-2020, u mln USD

	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	Nov. 2020.
IZVOZ	490,4	312,7	250,7	245,6	257,9	265,5	271,2	283,9
UVOZ	305,9	279,1	284,2	324,7	302,4	468,1	491,5	364,1
SALDO	184,5	33,6	-33,5	-79,1	-44,5	-202,6	-220,3	-80,2
RAZMENA	796,3	591,8	534,9	570,3	560,3	733,6	762,7	648
POKRIVENOST UVOZA IZVOZOM %	160,3	112,0	88,2	75,6	85,3	56,7	55,2	78,0

Izvor: RSZ

Odnos uvoza i izvoza 2013. - nov. 2020.

TRGOVINSKI ODNOSI SRBIJE I SAD

Zaključno sa novembrom 2020. godine ukupna trgovinska razmena između SAD i Srbije iznosila je 648 miliona USD u toj godini, što je za 15% manje u odnosu na 2019.

Grafikon prikazuje odnos uvoza i izvoza SAD - Srbija u periodu od 2013. zaključno sa novembrom 2020.

Možemo primetiti da je pozitivan odnos izvoza i uvoza ostvaren u 2013. i 2014. godini, što znači da je izvoz bio veći od uvoza u pomenutim godinama. Nakon 2014. godine zaključno sa novembrom 2020. godine saldo izvoza i uvoza je negativan, što znači da je ostvarivan veći uvoz od izvoza.

FIAT „POGURAO“ IZVOZ U SAD

Dolazak FIAT-a u Srbiju je uveliko promenio izvoz i strukturu izvoza Srbije u SAD. U 2013. godini vrednost robne razmene je povećana za više od tri puta u odnosu na 2012. godinu (izvoz FIAT automobila). Obim izvoza od 490,4 mln USD, predstavljao je najbolji izvozni rezultat u poslednjih deset godina, što je dovelo do suficita od 184,5 mln USD, a pokrivenost uvoza izvozom dostigla je rekordnih 160,5%.

U nastavku sledi prikaz po deset najvećih grupa roba koje su izvožene i uvožene u 2020. godini.

Republika Srbija je zaključno sa novembrom 2020. godine izvezla robu u SAD u iznosu od 283,9 miliona USD (rast od 4,7% u odnosu na 2019). Posmatrajući ukupan izvoz iz Srbije u SAD, na prvom mestu se nalazi roba iz kategorije <nameštaj i delovi, posteljina, madraci, jastuci>, koji učestvuju sa 20% u ukupnom iznosu. Na drugom mestu nalaze se <pogonske mašine i uređaji>, koji učestvuju sa 17%, dok veliki deo izvoza podrazumeva <povrće i voće kao i razne industrijske mašine> sa 9% učešća.

Prvih 10 roba u izvozu Srbije u SAD, januar - novembar 2020. godina

BR.	NAZIV PROIZVODA	IZNOS (MLN USD)	Učešće u uk. izvozu
1	Nameštaj i delovi, posteljina, madraci, jastuci	57.4	20%
2	Pogonske mašine i uređaji	47.2	17%
3	Razni gotovi proizvodi, nigde nepomenuti	29.3	10%
4	Povrće i voće	26.6	9%
5	Industrijske mašine za opštu upotrebu, nn	24.7	9%
6	Električne mašine, aparati i uređaji, nn	17.9	6%
7	Razni proizvodi za ishranu i preradevine	7.7	3%
8	Obojeni metali	7.3	3%
9	Proizvodi od metala, nigde nepomenuti	6.9	2%
10	Proizvodi od kaučuka, nigde nepomenuti	6.8	2%

Izvor: RZS

Prvih 10 roba u uvozu Srbije iz SAD, januar - novembar 2020. godina

BR.	NAZIV PROIZVODA	IZNOS (MLN USD)	Učešće u uk. uvozu
1	Ostala transportna sredstva i oprema	82.7	23%
2	Električne mašine, aparati i uređaji, nn	23.6	6%
3	Profesionalni, naučni i kontrolni instrumenti	20.9	6%
4	Metalne rude i otpaci metala	20.8	6%
5	Industrijske mašine za opštu upotrebu, nn	18.0	5%
6	Mašine specijalizovane za industriju	16.7	5%
7	Razni gotovi proizvodi, nigde nomenuti	16.7	5%
8	Drumska vozila (uključujući i ACV vozila)	16.4	5%
9	Hemijske materije i proizvodi, nn	16.2	4%
10	Medicinski i farmaceutski proizvodi	13.9	4%

Izvor: RZS

Posmatrajući prethodne godine smenjivale su se grupe izvezenih proizvoda u prvih 10 kategorija.

Tako na primer u 2018. godini posmatrajući ukupan izvoz Srbije u SAD, u strukturi izvoza robe, na prvom mestu bila je roba <delovi pogodni za motore iz tar. brojeva 8407 i 8408>, koji su imali učešće od 10% u ukupnom izvozu (povećanje 2% u odnosu na 2017). <automobili, benzinski, > 1000 = < 1500 cm3, novi, sastavljeni> su imali smanjenje od 3% učešća u izvozu u odnosu na 2017, svrstani su na drugo mesto po izvozu sa učešćem od 8% u ukupnom izvozu.

Najveće povećanje u odnosu na 2017. godinu odnosilo se na izvoz <trake ostale, TV, u kuturovima, debljine > = 3mm a < 4,75 mm> od 4% učešća (ukupno 7% učešća u ukupnom izvozu).

Veliki deo izvoza podrazumevao je i izvoz municije i delova za oružje, koja je pod nazivom <nerazvrstana roba po CT-vojna roba>, koja je u 2018. godini obuhvatala 7% u ukupnom izvozu.

Uvoz iz SAD u Srbiju, u istom posmatranom nepotpunom periodu iznosi 364,1 milion USD što je za 25,9% manje u odnosu na 2019. godinu, od čega prvo mesto zauzima <Ostala transportna sredstva i oprema> sa 23% učešća u ukupnom uvozu. Drugo mesto u 2020. godini zauzimaju <Električne mašine,

aparati i uređaji> sa 6% učešća. Veliki procenat čine <profesionalni naučni i kontrolni instrumenti> kao i <metalne rude i otpaci metala> koji takođe učestvuju sa 6% u ukupnom uvozu.

Kao što smo napomenuli kod izvoza, posmatrajući prethodne godine smenjivale su se grupe izvezenih proizvoda u prvih 10 kategorija uvoza.

U strukturi uvoza robe iz SAD, u 2018. godini, prvo mesto zauzimala je <Nerazvrstana roba po CT-roba na skladištenju>, koja je imala 10% učešća u ukupnom uvozu.

Najveći porast uvoza u odnosu na 2017. godinu, se ostvarila je grupa robe <Avioni i ost. vazduhoplovi, neoperativne mase > 15000kg> sa 6% ukupnog uvoza iz SAD.

Kompanija „JAT-TEHNIKA DOO BEOGRAD je uvezla nevedenu robu u vrednosti od cca 26,5 mln USD što je bio i razlog povećanog uvoza iz SAD, u ukupnom iznosu od 468,1 mln USD povećanje od 54,7% u odnosu na celokupnu 2017. godinu.

„JAT-TEHNIKA DOO BEOGRAD“ uvozila je i grupu robe <Avioni, neoperativne mase preko 2000-15000 kg>, te se ova vrsta robe nalazila na trećem mestu po učešću u ukupnom uvozu od 4% u 2018. godini.

VIŠE OD 600 PRIVREDNIH SUBJEKATA ČIJI JE VEĆINSKI VLASNIK IZ SAD

Pored robne razmene, visok broj privrednih subjekata, čiji je većinski vlasnik iz SAD, posluje u Srbiji, čak 622 aktivna.

Delatnosti u kojima najčešće posluju su prikazane na tabeli ispod:

KOMERCIJALNI ODNOSI AMERIKE I SRBIJE

Nivo komercijalnog interesovanja nastavlja da raste kroz aktivnu promociju američkih komercijalnih aktivnosti u Srbiji, kroz Trgovinsko odeljenje SAD. Američke investicije u Srbiji jačaju ekonomiju otvarajući nova radna mesta. Takve investicije takođe povećavaju bilateralnu trgovinu stvarajući nove mogućnosti i ne samo za američke izvoznike, već i za lokalna preduzeća.

Među vodećim američkim investicijama je kupovina Duvanske industrije Niš, od korporacije Phillip Morris u avgustu 2003. godine putem procesa privatizacije, koja je dovela do ulaganja 636 miliona evra i zapošljavanja preko 1.150 ljudi.

Takođe, 2003. godine US Steel je kupio srpskog proizvođača čelika Sartid. Ukupan iznos te investicije

premašio je 300 miliona dolara, a ova kupovina dovela je do zapošljavanja 5.000 ljudi.

Korporacija Ball iz Kolorada je ostvarila najveću greenfield investiciju u Srbiji vrednu 75 miliona dolara za proizvodnju limenki.

Kompanija Coca-Cola je u februaru 2005. godine kupila proizvođača flaširane vode Vlasinku za 21,5 miliona evra.

U januaru 2008. godine Meril Lynch postao je 25% vlasnik udela u MPC Properties, kompaniji koja se bavi nekretninama i radila je na izgradnji tržnog centra Ušće.

PepsiCo je u avgustu 2008. uložilo preko 200 miliona evra u kupovinu kompanije Marbo.

Takođe, uprkos negativnom uticaju svetske ekonomske krize, kompanije kao što su Oracle, EMS proširile su kapacitete u Srbiji, dok su poslovanje otpočele i Paypal i E-Bay. Pored proširenja i direktnih investicija, globalne akvizicije američkih kompanija pronašle su svoje mesto i u Srbiji, među njima su American Molson Coor (Apatinska pivara), American Watson Pharmaceuticals i Eaton.

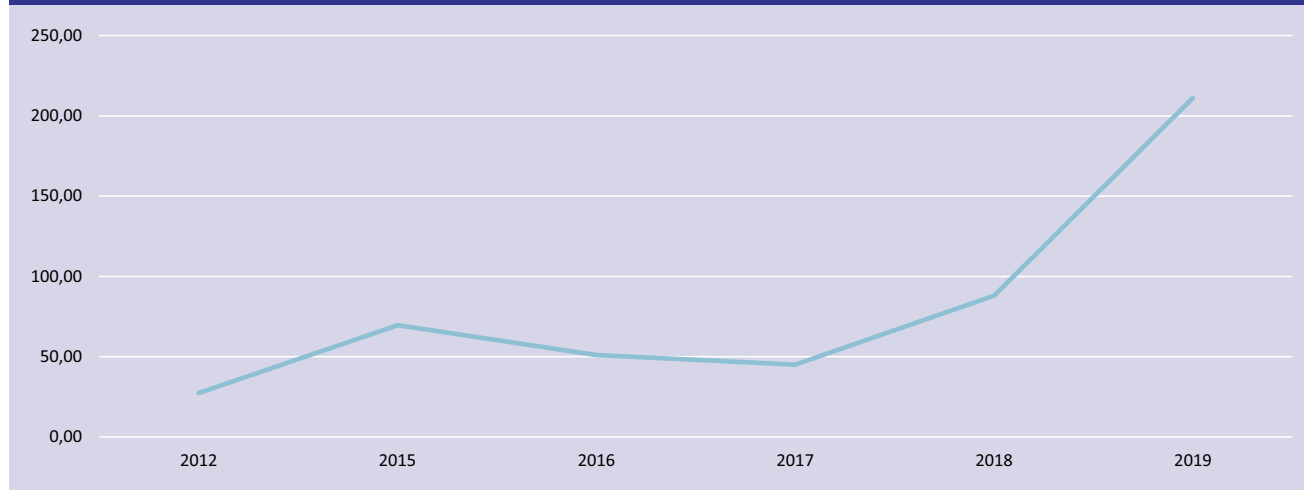
Očekuje se da će broj američkih investicija rasti i da će se saradnja SAD i Srbije još više produbiti.

PRVIH 10 DELATNOSTI

Rang	DELATNOST	BROJ Privrednih Subjekata
1	ADMINISTRATIVNE I POMOĆNE USLUŽNE DELATNOSTI	157
2	INFORMISANJE I KOMUNIKACIJE	104
3	TRGOVINA NA VELIKO I MALO I POPRAVKA MOTORNIH VOZILA	101
4	STRUČNE, NAUČNE, INOVACIONE I TEHNIČKE DELATNOSTI	97
5	PRERAĐIVAČKA INDUSTRIJA	55
6	GRAĐEVINARSTVO	25
7	POSLOVANJE NEKRETNINAMA	13
8	USLUGE SMEŠTAJA I ISHRANE	12
9	SAOBRAĆAJ I SKLADIŠTENJE	12
10	POLJOPRIVREDA, ŠUMARSTVO I RIBARSTVO	11

INVESTICIJE AMERIČKIH KOMPANIJA U SRBIJI

SAD Investicije 2000-2020.

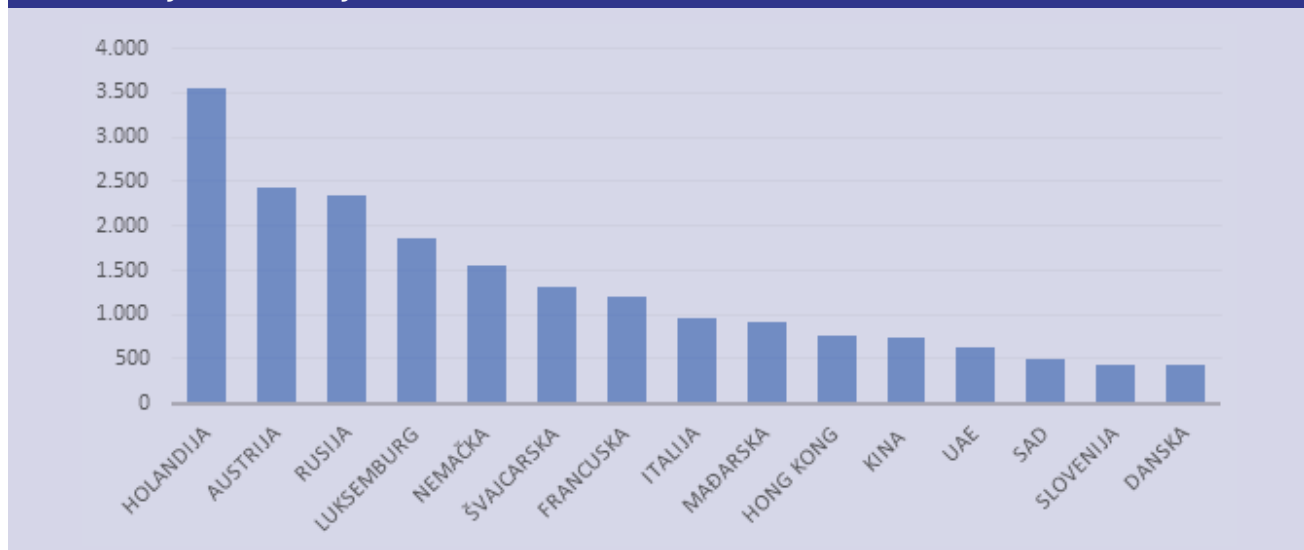
Na osnovu podataka NBS RS, neto ulaganja (ulazne investicije) američkih rezidenata u Srbiju za period 2010–2019. iznose 508,1 mln EUR. Američke investicije u Srbiji su najverovatnije veće nego što zvanični podaci pokazuju jer investitor može biti iz SAD, ali fond sa njegovim sredstvima može biti registrovan u Holandiji ili nekoj drugoj zemlji sa pravnim sistemom pogodnim za sedište fonda.

Prema izvorima Ambasade SAD u Beogradu, ukupna ulaganja SAD u Srbiju su uposlila skoro 17.000 ljudi.

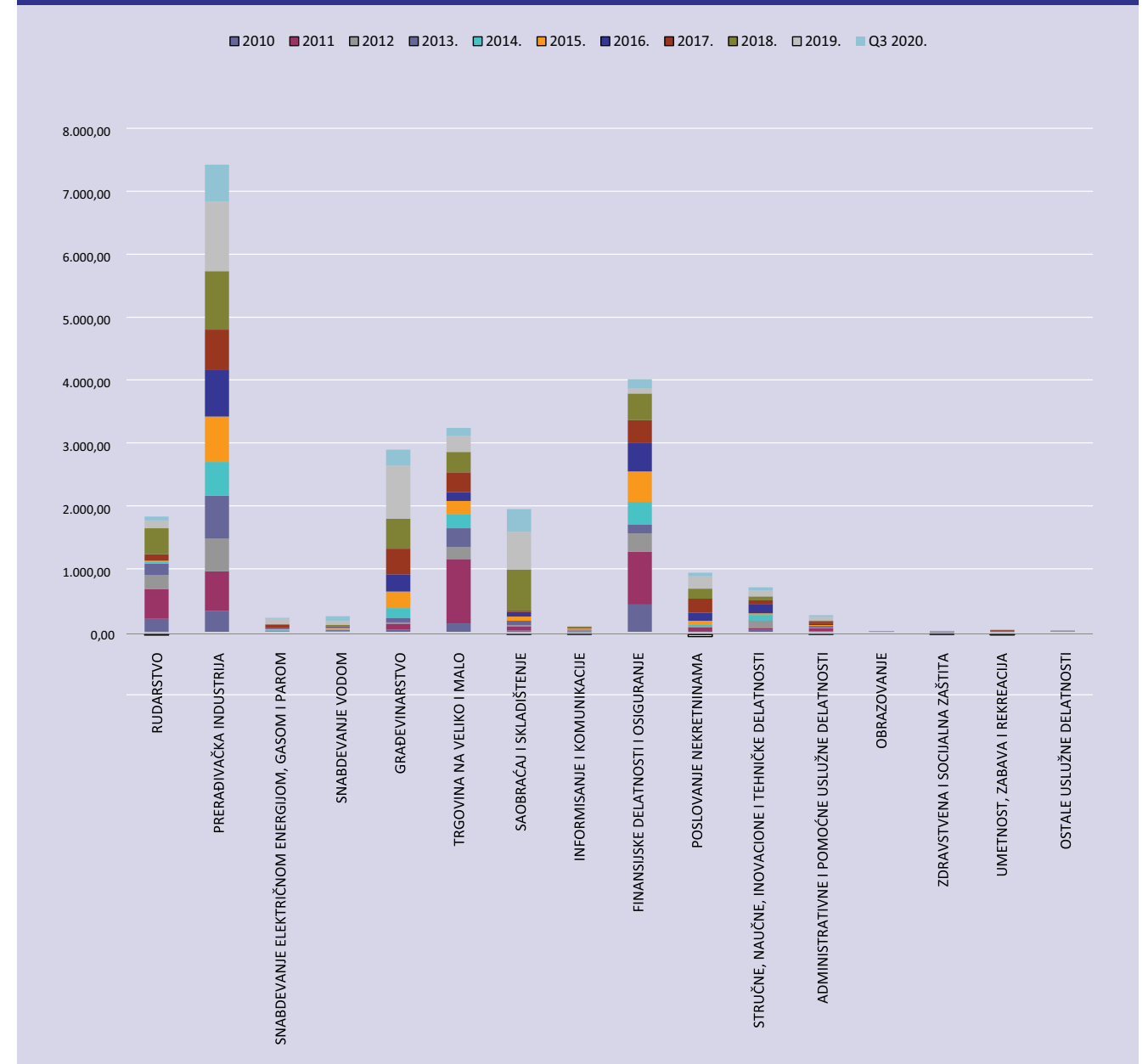
Najveća američka ulaganja kod nas odnose se na kompanije Philip Morris, Pepsi Co, Coca-Cola, Ball Corporation, Cooper Tire i Microsoft.

Izabrali smo neke od, široj javnosti, najpoznatijih kompanija čije je matično sedište u SAD koje posluju u Srbiji više godina i uradili analize poslovanja prema javno dostupnim podacima (redovni godišnji finansijski izveštaji objavljeni na sajtu APR-a). U nastavku sledi prikaz urađenih analiza poslovanja odabranih kompanija.

SDI - 15 najvećih zemalja 2010-2019.

SDI po sektorima 2010 - 2020.

COCA-COLA

Kompanija Coca-Cola je proizvođač napitaka, koji potrošačima nudi više od 500 brendova na preko 200 tržišta širom sveta. Pored proizvoda kompanije Coca-Cola, portfolio kompanije sadrži vredne bren-

dove pića, uključujući gazirana pića, flaširane vode, sokove, čajeve i ledene napitke, energetska i sportska pića.

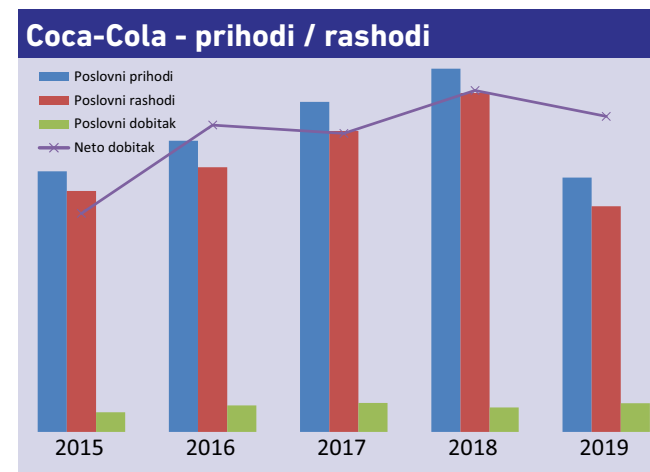
Coca-Cola u Srbiji posluje od 1968. godine, kada je u Zemunu otvorena fabrika za flaširanje Coca-Cola

napitaka. Zahvaljujući akviziciji Vlasinke d.o.o. iz Surdulice 2005. godine, ali i kompanije Fresh&Co 2006. iz Subotice, portfolio kompanije postao je bogatiji za čuvenu prirodnu izvorsku vodu Rosu, ali i negazirane sokove neXt, Su-voće i Joy.

Coca-Cola sistem 2016. investira 3,8 miliona evra u proizvodni pogon u Srbiji i otvara regionalni centar za sokove u Beogradu. Godine 2019. je i jedan od vodećih domaćih proizvođača konditorskih proizvoda, Bambi, postao deo Coca-Cola HBC Grupe.

Kompanija Coca-Cola ostvaruje stabilne poslovne prihode kroz posmatrane godine. Možemo primetiti veći pad prihoda u 2019. u odnosu na 2018. godinu cca 130 miliona EUR. Međutim, kompanija beleži i najmanje rashode u posmatраних pet godina. Stabilni koeficijenti likvidnosti tokom godina kao i visoki koeficijenti obrta stalne i obrtne imovine. Bruto marža je na veoma vis-

kom nivou 70,9% u 2015. godini, koja beleži blagi trend pada. Sa druge strane, neto profitna margina je na nižem nivou sa trendom rasta. Prosečan broj zaposlenih je više od 800 zaposlenih godišnje.

	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Poslovni rashodi	266.159.311 €	292.242.503 €	332.402.908 €	374.292.057 €	249.214.977 €
Poslovni prihodi	287.834.601 €	321.547.375 €	364.452.275 €	401.222.256 €	280.927.948 €
Poslovni dobitak	21.675.290 €	29.304.872 €	32.049.367 €	26.930.198 €	31.712.971 €
Neto dobitak	21.451.711 €	30.121.566 €	29.304.388 €	33.518.173 €	30.973.223 €

POKAZATELJI	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Broj zaposlenih	829	859	855	815	837
Ebitda	26.935.206 €	35.022.155 €	38.121.297 €	33.533.461 €	39.530.141 €
EBIT	21.466.552 €	30.153.686 €	29.368.791 €	33.613.397 €	31.126.532 €
Zaduženost	0,52	0,51	0,52	0,45	0,18
Odnos dugoročnih izvora i stalne imovine	92,60%	103,50%	98,85%	112,97%	103,92%
Koeficijent tekuće likvidnosti (opšti racio likvidnosti)	0,95	1,04	0,99	1,15	1,19
Koeficijent trenutne likvidnosti (novčani racio likvidnosti)	0,12	0,22	0,19	0,18	0,22
Koeficijent ubrzane likvidnosti (rigorozni racio likvidnosti)	0,72	0,73	0,75	0,81	0,92
Koeficijent obrta dugoročne (stalne) imovine	4,61	5,20	5,60	5,24	0,84
Koeficijent obrta kratkoročne (obrtne) imovine	4,98	4,71	5,31	4,91	3,20
Koeficijent obrta ukupne aktive	2,39	2,46	2,71	2,53	0,67
Bruto profitna marža	70,88%	68,60%	69,41%	67,23%	53,15%
Neto profitna marža	7,16%	8,96%	7,78%	8,07%	10,36%
Stopa povrata aktive (roa)	17,20%	24,20%	21,68%	22,88%	10,65%
Stopa povrata na kapital (roe)	31,71%	49,84%	44,73%	44,40%	14,28%

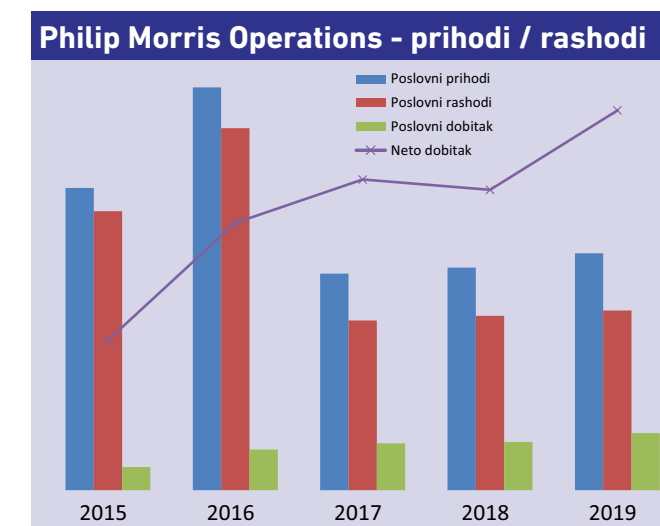
PHILIP MORRIS OPERATIONS

Philip Morris, kompanija koja posluje u duvanskoj industriji, privatizovao je 2003. godine najveću srpsku fabriku duvana – DIN „Fabrika duvana“ a.d. Niš i time otpočeo poslovanje na srpskom tržištu. Od 2003. godine PM je uložio više od 800 miliona dolara u srpsku filijalu, čime je pokazao kako je jedan od najvećih investitora u zemlji. Fabrika u Nišu je jedna od najmodernijih u globalnoj mreži fabrika kompanije Philip Morris. Najznačajniji brendovi kompanije su Marlboro, Parliament, L&M i Bond Street.

Kompanija Philip Morris ima oscilacije u prihodima, najpre se može primetiti veliko povećanje poslovnih prihoda, zatim pad od 2016. godine. Bruto profitna marža visoka sa trendom pada.

Sa druge strane, neto profitna marža i broj zaposlenih imaju konstantan porast.

Likvidnost je stabilna kao i stopa povraćaja investiranog kapitala koja ima natprosečne vrednosti.

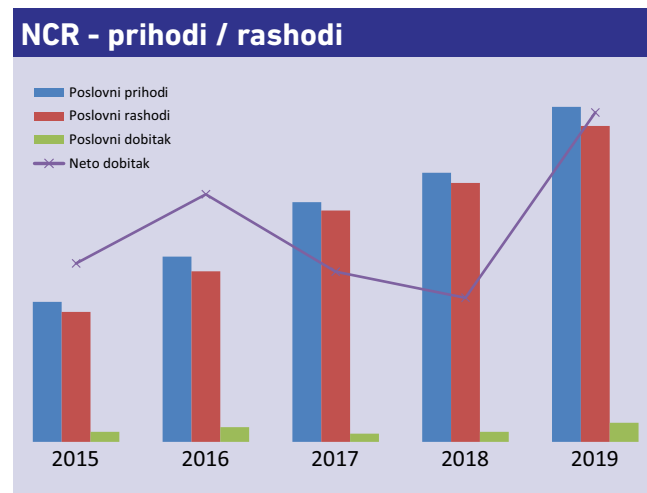
	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Poslovni rashodi	226.347.396 €	293.730.140 €	137.707.168 €	141.495.339 €	145.816.402 €
Poslovni prihodi	245.184.298 €	326.782.039 €	175.699.440 €	180.595.154 €	192.171.094 €
Poslovni dobitak	18.836.903 €	33.051.899 €	37.992.272 €	39.099.815 €	46.354.692 €
Neto dobitak	15.636.759 €	27.883.501 €	32.414.269 €	31.324.942 €	39.617.153 €

POKAZATELJI	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Broj zaposlenih	516	606	604	594	575
Ebitda	25.801.797 €	40.148.892 €	46.743.115 €	48.823.305 €	57.687.401 €
EBIT	15.791.594 €	28.063.679 €	32.455.713 €	31.333.462 €	39.746.200 €
Zaduženost	0,45	0,46	0,30	0,32	0,34
Odnos dugoročnih izvora i stalne imovine	2,12	2,22	2,07	2,18	2,35
Koeficijent tekuće likvidnosti (opšti racio likvidnosti)	1,66	1,67	2,24	2,19	2,16
Koeficijent trenutne likvidnosti (novčani racio likvidnosti)	0,19	0,42	0,59	0,56	0,70
Koeficijent ubrzane likvidnosti (rigorozni racio likvidnosti)	1,04	1,51	2,03	1,95	1,99
Koeficijent obrta dugoročne (stalne) imovine	4,77	6,05	2,84	3,10	3,34
Koeficijent obrta kratkoročne (obrtne) imovine	1,67	1,99	1,47	1,40	1,29
Koeficijent obrta ukupne aktive	1,23	1,48	0,96	0,96	0,93
Bruto profitna marža	61,29%	61,88%	25,67%	31,06%	30,90%
Neto profitna marža	6,31%	8,41%	18,06%	16,96%	20,32%
Stopa povrata aktive (roa)	7,91%	13,37%	15,71%	16,86%	19,98%
Stopa povrata na kapital (roe)	14,25%	24,51%	25,61%	24,50%	30,02%

NCR

NCR je američka tehnološka firma koja posluje u oblastima transakcija, povezivanja i interakcije nudeći proizvode kao što su samouslužni kiosci, fiskalne kase, automatske govorne mašine, kontrolni sistemi, skeneri bar-kodova i poslovni potrošni materijal. Svojim softverom, hardverom i lepezom usluga, NCR omogućava skoro 550 miliona transakcija dnevno. Kompanija je osnovana 1884. godine, dok je kancelarija u Beogradu otvorena 2012. godine. Kompanija NCR beleži konstantan rast poslovnih prihoda koji su porasli za više od 100% tokom pet godina. Poslovni i neto dobitak solidnom nivou i konstantni. Broj zaposlenih povećan tri puta za pet godina. Koeficijenti likvidnosti su stabilni kao i koeficijenti obrta.

Bruto profitna marža veoma niska ali pozitivna dok je neto margina nešto veća i stabilna.

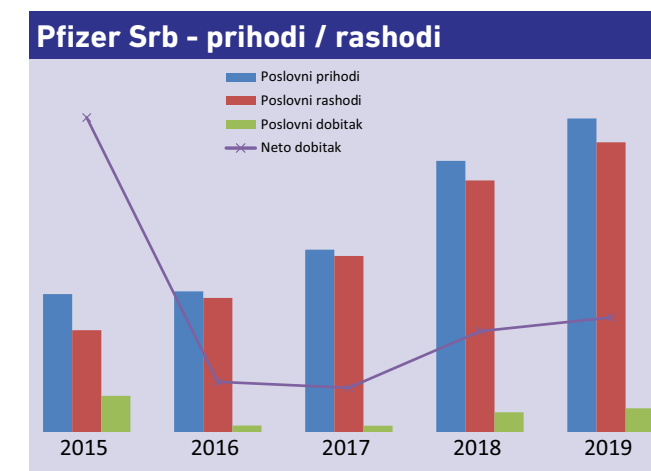

	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Poslovni rashodi	30.875.536 €	40.493.641 €	54.958.324 €	61.513.276 €	75.023.386 €
Poslovni prihodi	33.255.461 €	43.994.710 €	56.922.084 €	63.917.379 €	79.568.349 €
Poslovni dobitak	2.379.925 €	3.501.069 €	1.963.760 €	2.404.103 €	4.544.964 €
Neto dobitak	1.883.280 €	2.613.679 €	1.796.490 €	1.520.577 €	3.476.293 €
POKAZATELJI	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Broj zaposlenih	1.004	1.733	2.360	2.806	3.352
Ebitda	3.450.304 €	5.002.490 €	3.919.983 €	4.363.414 €	6.751.145 €
EBIT	1.884.727 €	2.615.834 €	1.796.507 €	1.520.577 €	3.476.293 €
Zaduženost	0,51	0,47	0,50	0,56	0,53
Odnos dugoročnih izvora i stalne imovine	132,19%	150,07%	180,88%	193,28%	195,71%
Koeficijent tekuće likvidnosti (opšti racio likvidnosti)	1,23	1,37	1,47	1,38	1,42
Koeficijent trenutne likvidnosti (novčani racio likvidnosti)	0,13	0,28	0,20	0,32	0,16
Koeficijent ubrzane likvidnosti (rigorozni racio likvidnosti)	1,13	1,20	1,46	1,38	1,41
Koeficijent obrta dugoročne (stalne) imovine	8,18	8,35	10,26	10,67	10,30
Koeficijent obrta kratkoročne (obrtne) imovine	4,79	4,51	3,91	3,17	3,31
Koeficijent obrta ukupne aktive	3,02	2,92	2,83	2,44	2,48
Bruto profitna marža	0,96%	0,51%	1,97%	0,06%	0,06%
Neto profitna marža	5,60%	5,91%	3,14%	2,37%	4,32%
Stopa povrata aktive (roa)	19,70%	20,19%	10,04%	6,56%	11,90%
Stopa povrata na kapital (roe)	43,49%	39,62%	19,66%	14,06%	25,99%

PFIZER SRB

Pfizer (Fajzer) je farmaceutska kompanija osnovana 1849. godine od strane rođaka Čarlsa Fajzera i Čarlsa Erharta. Kompanija se kroz sve godine postojanja dokazivala izlazeći u susret velikim izazovima koje je vreme sa sobom nosilo, počevši od građanskog rata u SAD, preko svetskih ratova do aktuelne COVID krize. Kancelarija u Srbiji osnovana je 1994. godine i od tada kompanija zajedno sa svojim partnerima uspešno snabdeva srpsko tržište najsavremenijim lekovima. Kompanija Fajzer u Srbiji posluje sa manjim poslovnim prihodima i u manjem obimu nego što je to uobičajeno za kompaniju takve veličine. Poslovni prihodi su u porastu kao i poslovni dobitak uz manje oscilacije. Kompanija zapošljava nešto manje od 100 radnika. Koeficijenti likvidnosti su iznad proseka kao i koeficijenti obrta stalne i obrtne imovine.

Bruto profitna marža je izuzetno visoka, čak 74,9% u 2019. godini. Sa druge strane, neto profitna margina je izuzetno niska za delatnost kompanije.

	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Poslovni rashodi	13.661.352 €	17.998.903 €	23.630.263 €	33.751.085 €	38.880.518 €
Poslovni prihodi	18.502.632 €	18.862.781 €	24.473.301 €	36.387.424 €	42.066.623 €
Poslovni dobitak	4.841.280 €	863.878 €	843.038 €	2.636.339 €	3.186.105 €
Neto dobitak	4.219.654 €	672.896 €	593.681 €	1.350.899 €	1.537.909 €
POKAZATELJI	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Broj zaposlenih	20	20	24	72	75
Ebitda	4.899.425 €	928.038 €	961.285 €	2.953.350 €	3.527.827 €
EBIT	4.219.654 €	673.147 €	593.681 €	1.351.009 €	1.555.495 €
Zaduženost	0,20	0,29	0,64	0,81	0,80
Odnos dugoročnih izvora i stalne imovine	55,65	36,07	11,00	13,81	13,22
Koeficijent tekuće likvidnosti (opšti racio likvidnosti)	5,00	3,35	1,51	1,21	1,24
Koeficijent trenutne likvidnosti (novčani racio likvidnosti)	2,87	0,86	0,64	0,48	0,47
Koeficijent ubrzane likvidnosti (rigorozni racio likvidnosti)	4,32	2,62	1,04	0,81	0,88
Koeficijent obrta dugoročne (stalne) imovine	118,98	95,58	33,60	53,54	50,69
Koeficijent obrta kratkoročne (obrtne) imovine	1,74	1,92	1,14	0,73	0,79
Koeficijent obrta ukupne aktive	1,72	1,88	1,10	0,72	0,78
Bruto profitna marža	68,04%	90,12%	89,30%	73,56%	74,91%
Neto profitna marža	22,66%	3,56%	2,39%	3,61%	3,57%
Stopa povrata aktive (roa)	42,12%	6,51%	3,63%	3,71%	2,94%
Stopa povrata na kapital (roe)	51,38%	8,60%	7,69%	15,51%	15,08%

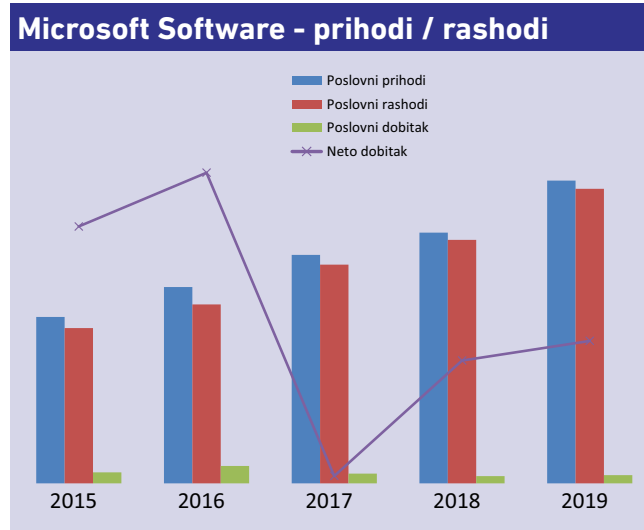
MICROSOFT SOFTWARE

Microsoft je u Srbiji otvorio kancelariju 2002. godine. Zvanično je saradnja otpočeta potpisivanjem sporazuma o strateškoj saradnji u oblasti informacionih tehnologija. Od svog osnivanja pa do danas, domaća kancelarija Microsofta ostvarila je zavidne rezultate u razvoju lokalnog IT tržišta. Kancelarija je zaslužna za lokalizaciju najpopularnijih Microsoftovih proizvoda, operativnog sistema Windows i paketa za poslovnu produktivnost Microsoft Office.

U Beogradu je 2005. godine otvoren i Microsoft razvojni centar, tada prvi u ovom delu Evrope.

Microsoft u Srbiji posluje stabilno sa solidnim poslovnim prihodima i niskom poslovnom i neto dobiti. Zapošljava oko 250 radnika. Ostvaruje stabilne koeficijente likvidnosti i obrta imovine.

Bruto i neto profitna margina su na izuzetno niskom nivou, nešto oko 2%.

	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Poslovni rashodi	20.415.462 €	23.514.400 €	28.752.590 €	31.997.325 €	38.708.884 €
Poslovni prihodi	21.872.246 €	25.809.692 €	30.033.155 €	32.948.612 €	39.801.867 €
Poslovni dobitak	1.456.784 €	2.295.292 €	1.280.565 €	951.287 €	1.092.984 €
Neto dobitak	1.500.706 €	1.814.699 €	43.411 €	717.782 €	832.236 €

POKAZATELJI	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Broj zaposlenih	142	170	185	214	250
Ebitda	2.497.786 €	3.095.042 €	2.320.408 €	2.402.859 €	2.994.256 €
EBIT	1.501.051 €	1.815.565 €	45.504 €	718.078 €	832.747 €
Zaduženost	0,28	0,18	0,21	0,22	0,22
Odnos dugoročnih izvora i stalne imovine	361,23%	776,03%	614,94%	316,68%	253,83%
Koeficijent tekuće likvidnosti (opšti racio likvidnosti)	2,83	4,73	3,97	3,32	3,23
Koeficijent trenutne likvidnosti (novčani racio likvidnosti)	1,17	2,65	0,84	1,83	1,73
Koeficijent ubrzane likvidnosti (rigorozni racio likvidnosti)	2,76	4,70	3,89	3,28	3,23
Koeficijent obrta dugoročne (stalne) imovine	15,85	30,53	28,02	10,91	7,66
Koeficijent obrta kratkoročne (obrtne) imovine	4,05	3,67	4,24	3,61	3,45
Koeficijent obrta ukupne aktive	3,17	3,21	3,59	2,66	2,32
Bruto profitna marža	0,52%	0,47%	0,97%	1,04%	1,48%
Neto profitna marža	6,73%	6,99%	0,14%	2,16%	2,07%
Stopa povrata aktive (roa)	21,21%	24,45%	0,52%	6,90%	5,63%
Stopa povrata na kapital (roe)	27,45%	31,64%	0,65%	8,85%	7,23%

DONACIJE

Narodna banka Srbije za potrebe platnobilansne statistike prati prilive po osnovu donacija na agregatnom nivou, ali podaci po zemljama nisu javno raspoloživi.

Prema platnobilansnim podacima NBS, u posmatranom periodu Srbija je zabeležila stabilan priliv po osnovu donacija, koji je u proseku iznosio oko 1% BDP godišnje. Ukupan priliv po osnovu donacija (u novcu i robi) u periodu od 2016. zaključno sa novembrom 2020. iznosio je 2,2 mlrd evra.

Donacije po zemljama, ali ne ažurirano za sve zemlje, vodi Ministarstvo za evropske integracije na Isdacon platformi - Informacioni sistem za koordi-

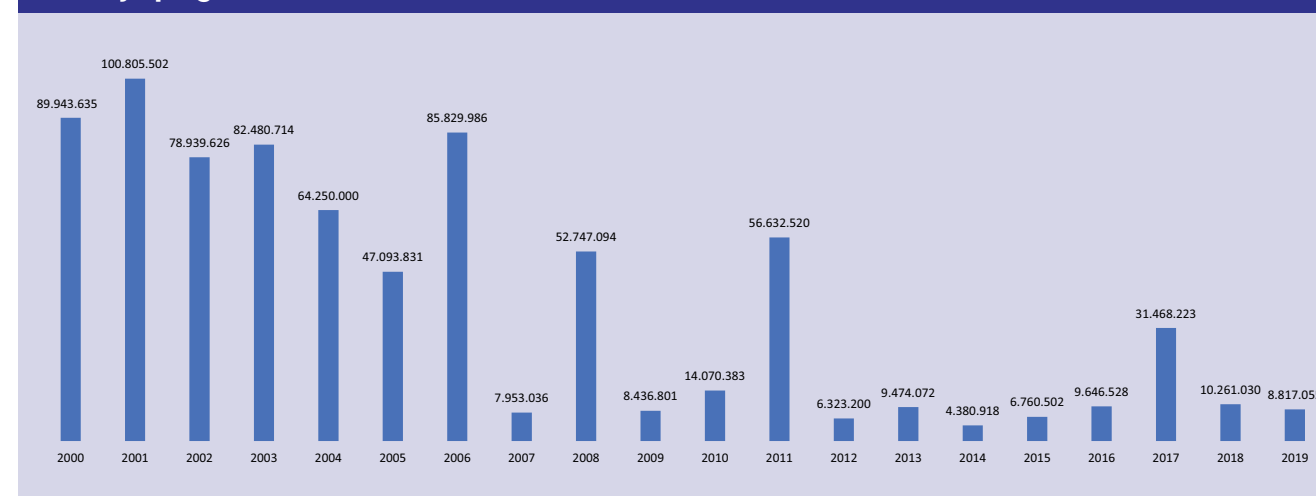
naciju razvojne pomoći Srbije.

SAD je od 2000. do kraja 2019. donirao Srbiji blizu 800 miliona evra, pokazuje evidencija Isdacona.

Američke donacije najviše iznose dostizale su početkom 2000-ih godina kada su premašivale prosečno 65 miliona USD godišnje. Nakon 2006. godine do danas, iznos donacija je u dva navrata premašivao iznos od 50 miliona USD i jednom 30 miliona USD. Ostalih godina su se iznosi kretali oko 10 miliona USD.

U tabeli ispod sumirane su sve donacije po godinama, dok se u nastavku nalazi i prikaz po godinama prema vrsti donacija.

Donacije po godini

Godina	Ukupno donirano	Godina	Ukupno donirano	Godina	Ukupno donirano
2000.	89.943.635	2007.	7.953.036	2014.	4.380.918
2001.	100.805.502	2008.	52.747.094	2015.	6.760.502
2002.	78.939.626	2009.	8.436.801	2016.	9.646.528
2003.	82.480.714	2010.	14.070.383	2017.	31.468.223
2004.	64.250.000	2011.	56.632.520	2018.	10.261.030
2005.	47.093.831	2012.	6.323.200	2019.	8.817.055
2006.	85.829.986	2013.	9.474.072	Ukupno	776.314.656

Posmatrajući kategorije programa u tabeli ispod, možemo da izvučemo zaključak da je Amerika najviše posvetila pažnju, kroz svoje programe, podsticaju društva da lakše prihvati demokratske promene,

jednim delom kroz reformu državnih institucija na demokratski način rada, a drugim delom kroz reformu privrede na tržišno orijentisanu i koncentrisanu na preduzetništvo i inovacije.

Prikaz po vrsti programa:

Naziv programa	Godina	Vrednost	Valuta
2.500 tona kukuruza i soje za najugroženije pojedince	2000.	11.665.841	EUR
Bespovratna pomoć nevladinim organizacijama za zadovoljavanje najosnovnijih životnih potreba i praćenje	2000.	7.116.163	EUR
Demokratski proces, nezavisni mediji, rad i nevladine organizacije	2000.	13.999.009	EUR
Podrška za političke stranke i izbore	2000.	6.999.505	EUR
Program hrane za 240.000 izbeglica, socijalnih slučajeva i penzionera	2000.	27.414.727	EUR
Stočna hrana za podsticanje sektora uzgajanja životinja	2000.	13.415.717	EUR
Tehnička i materijalna pomoć opštinama	2000.	9.332.673	EUR
Ukupno	2000.	89.943.635	EUR
Grejanje i efikasnost energije	2001.	5.581.726	EUR
Demokratski proces, nezavisni mediji, rad i nevladine organizacije	2001.	10.538.299	EUR
Južna Srbija - rehabilitacija opština i interno raseljenih lica	2001.	6.084.081	EUR
Makroekonomska reforma, jačanje centralne banke, privatizacija banaka i nadzor banaka	2001.	547.009	EUR
Mikrofinansiranje	2001.	2.232.690	EUR
Pristupanje STO	2001.	1.730.335	EUR
Programska podrška i učenje	2001.	1.562.883	EUR
Projekat inicijative lokalnih vlasti (SLGRP)	2001.	8.930.761	EUR
Revitalizacija zajednice kroz demokratsko delovanje	2001.	25.541.978	EUR
Restrukturiranje preduzeća	2001.	837.259	EUR
Reforma politike	2001.	2.679.228	EUR
Reforma pravosuđa i vladavina zakona	2001.	2.232.690	EUR
Uvoz električne energije	2001.	16.745.178	EUR
Urgentna isporuka električne energije	2001.	11.654.175	EUR
Urgentna tehnička pomoć, rešavanje problema u bankama i nadzor banaka	2001.	3.907.208	EUR
Ukupno	2001.	100.805.502	EUR
Alternativna mreža humanitarne pomoći	2002.	1.050.689	EUR
Demokratski proces, nezavisni mediji, rad i nevladine organizacije	2002.	10.559.953	EUR
Ekonomska politika za ekonomsku efikasnost	2002.	4.775.858	EUR

Naziv programa	Godina	Vrednost	Valuta
Isporuka električne energije za Južnu Srbiju i putevi za mir	2002.	4.245.207	EUR
Konkurentnost i razvoj preduzeća	2002.	1.188.658	EUR
Pristupanje STO	2002.	1.326.627	EUR
Programska podrška i učenje	2002.	2.218.121	EUR
Projekat inicijative lokalnih vlasti (SLGRP)	2002.	6.367.811	EUR
Revitalizacija zajednice kroz demokratsko delovanje	2002.	38.557.094	EUR
Restrukturiranje preduzeća	2002.	1.326.627	EUR
Reforma poreske politike i administrativna reforma	2002.	3.183.905	EUR
Reforma pravosuđa i vladavina zakona	2002.	583.716	EUR
Reforma hipoteke, vlasništva nad zemljištem i registara	2002.	3.555.361	EUR
Ukupno	2002.	78.939.626	EUR
Demokratski proces, nezavisni mediji, rad i nevladine organizacije	2003.	10.409.672	EUR
Ekonomska politika za ekonomsku efikasnost	2003.	2.212.940	EUR
Konkurentnost i razvoj preduzeća	2003.	3.992.144	EUR
Makroekonomska reforma, jačanje centralne banke, privatizacija banaka i nadzor banaka	2003.	5.089.763	EUR
Mikrofinansiranje	2003.	8.409.173	EUR
Pristupanje STO	2003.	442.588	EUR
Programska podrška i učenje	2003.	1.221.543	EUR
Projekat inicijative lokalnih vlasti (SLGRP)	2003.	8.409.173	EUR
Revitalizacija zajednice kroz demokratsko delovanje	2003.	38.726.457	EUR
Restrukturiranje preduzeća	2003.	655.030	EUR
Reforma poreske politike i administrativna reforma	2003.	1.770.352	EUR
Reforma pravosuđa i vladavina zakona	2003.	1.141.877	EUR
Ukupno	2003.	82.480.714	EUR
Demokratski proces, nezavisni mediji, rad i nevladine organizacije	2004.	5.261.405	EUR
Donacija tehničke opreme od SAD - FBI	2004.	88.495	EUR
Konkurentnost i razvoj preduzeća	2004.	2.599.115	EUR
Makroekonomska reforma, jačanje centralne banke, privatizacija banaka i nadzor banaka	2004.	2.333.039	EUR
Mikrofinansiranje	2004.	370.153	EUR
Pristupanje STO	2004.	362.106	EUR
Programska podrška i učenje	2004.	1.528.543	EUR
Projekat inicijative lokalnih vlasti (SLGRP)	2004.	4.586.673	EUR

Naziv programa	Godina	Vrednost	Valuta
Razvoj srpskog inspektora rada za potrebe 21. veka	2004.	442.588	EUR
Revitalizacija zajednice kroz demokratsko delovanje	2004.	35.285.201	EUR
Reforma poreske politike i administrativna reforma	2004.	1.206.744	EUR
Reforma pravosuđa i vladavina zakona	2004.	4.474.018	EUR
Reforma privrednog suda	2004.	2.855.961	EUR
Reforma trgovinskog sudstva	2004.	2.855.961	EUR
Ukupno	2004.	64.250.000	EUR
Demokratski proces, nezavisni mediji, rad i nevladine organizacije	2005.	2.534.740,25	EUR
Ekonomska politika za ekonomsku efikasnost	2005.	804.679,44	EUR
Zimska i letnja škola engleskog jezika	2005.	55.489,09	EUR
Konkurentnost i razvoj preduzeća	2005.	3.798.086,97	EUR
Makroekonomska reforma, jačanje centralne banke, privatizacija banaka i nadzor banaka	2005.	1.239.206,34	EUR
Mikrofinansiranje	2005.	3.339.419,69	EUR
Pristupanje STO	2005.	482.807,67	EUR
Programska podrška i učenje	2005.	1.775.122,85	EUR
Projekat inicijative lokalnih vlasti (SLGRP)	2005.	802.265,40	EUR
Revitalizacija zajednice kroz demokratsko delovanje	2005.	24.907.242,80	EUR
Reforma poreske politike i administrativna reforma	2005.	1.738.107,60	EUR
Reforma pravosuđa i vladavina zakona	2005.	2.333.570,39	EUR
Reforma trgovinskog sudstva	2005.	3.283.092,13	EUR
Ukupno	2005.	47.093.831	EUR
Program support	2006.	2.073.592,61	EUR
Serbia Economic Growth Activity (SEGA)	2006.	3.281.859,08	EUR
Vozila i sredstva za intervenciju u vanrednim situacijama	2006.	957.042,75	EUR
Demokratski proces, nezavisni mediji, rad i nevladine organizacije	2006.	9.012.152,52	EUR
Inicijativa za unapređenje građanskog društva	2006.	10.447.716,64	EUR
Konkurentnost i razvoj preduzeća	2006.	3.764.368,13	EUR
Makroekonomska reforma, jačanje centralne banke, privatizacija banaka i nadzor banaka	2006.	1.228.204,86	EUR
Poboljšanje konkurentnosti privatnog sektora	2006.	18.313.012,93	EUR
Podsticaj ekonomskom razvoju opština (MEGA)	2006.	6.365.929,33	EUR
Priprema, planiranje i ekonomska sigurnost	2006.	19.699.129,84	EUR
Program za reformu stečajnog i izvršnog postupka	2006.	7.496.834,84	EUR

Naziv programa	Godina	Vrednost	Valuta
Reforma pravosuđa i vladavina zakona	2006.	3.190.142,48	EUR
Ukupno	2006.	85.829.986	EUR
Podsticaj ekonomskom razvoju opština (MEGA)	2007.	7.953.036	EUR
Ukupno	2007.	7.953.036	EUR
Ekonomski rast Srbija	2008.	6.458.357,87	EUR
Fond za pomoć malim preduzećima	2008.	341.999,41	EUR
Građansko obrazovanje	2008.	683.998,82	EUR
Grantovi za prevođenje	2008.	68.399,88	EUR
Podela vlasti	2008.	3.733.265,54	EUR
Podrška borbi protiv organizovanog kriminala	2008.	43.893,57	EUR
Pomoć medijima	2008.	681.786,08	EUR
Pomoć Okružnom sudu u Beogradu/odeljenju za borbu protiv organizovanog kriminala	2008.	4.582,79	EUR
Program energetske partnerstva	2008.	136.799,76	EUR
Program podrške političkim procesima	2008.	3.983.154,25	EUR
Program podrške medijima	2008.	3.021.252,42	EUR
Pristupanje STO	2008.	245.173,22	EUR
Rekonstrukcija Doma omladine	2008.	131.327,77	EUR
USAID Competitiveness project	2008.	2.393.995,86	EUR
Agrobiznis projekat	2008.	9.104.426,44	EUR
Američki program Speakers	2008.	205.199,65	EUR
Grantovi za učenje engleskog jezika za studente i nastavnike	2008.	102.599,82	EUR
Grantovi kao podrška razvoju organizacija civilnog društva	2008.	406.979,30	EUR
Grantovi kao podrška regionalnim organizacijama civilnog društva	2008.	68.399,88	EUR
Jačanje administracije trgovinskih sudova	2008.	497.910,78	EUR
Međunarodni centar za savetovanja studenata	2008.	68.399,88	EUR
Nabavka sigurnosne opreme za Okružni sud u Beogradu	2008.	13.679,98	EUR
Podrška American Bar Association	2008.	615.598,94	EUR
Podrška udruženju javnih tužilaca Srbije	2008.	6.155,99	EUR
Podsticaj ekonomskom razvoju opština (MEGA)	2008.	6.278.986,70	EUR
Program za reformu stečajnog i izvršnog postupka	2008.	2.110.217,75	EUR
Program planiranja, pripreme i ekonomske sigurnosti	2008.	3.659.393,67	EUR
Program podele vlasti	2008.	4.759.799,00	EUR
Programi razmene studenata	2008.	2.530.795,62	EUR

Naziv programa	Godina	Vrednost	Valuta
Trening za medije i grantovi za medijska udruženja	2008.	390.563,32	EUR
Ukupno	2008.	52.747.094	EUR
Nabavka detektora za Okružni sud u Beogradu	2009.	18.778,52	EUR
Nabavka kompjuterske opreme za odeljenje za borbu protiv korupcije	2009.	26.356,83	EUR
Nabavka kompjuterske opreme za udruženje javnih tužilaca	2009.	4.955,57	EUR
Oprema za tužilaštvo za ratne zločine	2009.	4.590,15	EUR
Podrška kabinetu javnog tužioca za ratne zločine	2009.	9.302,58	EUR
Program podrške medijima	2009.	5.521.331,00	EUR
Program podrške studentima nakon studija	2009.	82.005,42	EUR
Program razmene studenata	2009.	2.661.579,51	EUR
Program učenja engleskog jezika za studente i nastavnike	2009.	107.901,87	EUR
Ukupno	2009.	8.436.801	EUR
Agrobiznis projekat	2010.	2.904.000,00	EUR
Grant za javne međunarodne organizacije, promovisanje dobre uprave kroz jačanje mehanizama za odgovornosti i program učešća građana	2010.	1.069.638,00	EUR
Zimska oprema i zimska garderoba za Crveni krst Kraljevo	2010.	275.727,31	EUR
Kupovina opreme za obnovu domaćinstava ugroženih zemljotresom u Kraljevu	2010.	22.662,52	EUR
Podrška političkom procesu u Srbiji	2010.	6.232.862,00	EUR
Projekat konkurentnosti	2010.	1.460.093,00	EUR
Podsticaj ekonomskom razvoju opština (MEGA)	2010.	1.452.000,00	EUR
Treninzi i logistička podrška	2010.	653.400,00	EUR
Ukupno	2010.	14.070.383	EUR
Program podrške Speaker	2011.	245.408,00	EUR
NED podrška civilnom društvu	2011.	630.971,00	EUR
Globalni program razmene studenata	2011.	2.698.551,00	EUR
Obuka i razvoj medija	2011.	459.072,00	EUR
Podrška ženama liderima	2011.	177.831,00	EUR
Podrška civilnom društvu i nezavisnim medijima	2011.	290.506,00	EUR
Program učenja engleskog jezika za studente i nastavnike	2011.	77.806,00	EUR
Program održivog lokalnog razvoja	2011.	15.105.214,74	EUR
Program Otvoreni svet	2011.	358.650,00	EUR
Program pomoći za jačanje prava	2011.	2.632.293,00	EUR
Program pomoći namenjen sudijama, tužiocima i jačanju prava	2011.	3.570.387,00	EUR
Program podrške studentima nakon studija	2011.	316.338,00	EUR

Naziv programa	Godina	Vrednost	Valuta
Projekat za bolje uslove poslovanja	2011.	12.012.242,20	EUR
Reforma pravosuđa i odgovorna vlast	2011.	15.680.651,49	EUR
Studentsko savetovanje	2011.	101.186,00	EUR
Tehnička pomoć sektoru poljoprivrede u Srbiji	2011.	2.275.413,00	EUR
Ukupno	2011.	56.632.520	EUR
Program dalje podrške građanskom društvu	2012.	6.206.491,00	EUR
Program Otvoreni svet	2012.	116.709,00	EUR
Ukupno	2012.	6.323.200	EUR
NED mali grantovi	2013.	150.640,00	EUR
Direktni grant NALED-u	2013.	332.462,00	EUR
Direktni grant Podrška mladima Srbije	2013.	144.840,00	EUR
Podrška reformi pravosuđa u borbi protiv kriminala i korupcije	2013.	1.645.742,00	EUR
Program bilateralnog jačanja prava	2013.	1.003.262,00	EUR
Program za obuku novinara	2013.	495.869,00	EUR
Program malih grantova - podrška civilnom društvu	2013.	207.240,00	EUR
Programi podrške učenicima	2013.	147.555,00	EUR
Programi učenja engleskog jezika	2013.	75.350,00	EUR
Razvoj privatnog sektora	2013.	5.271.111,67	EUR
Ukupno	2013.	9.474.072	EUR
IT ugao Dom omladine	2014.	37.680,00	EUR
Globalna razvojna alijansa ICT HUB	2014.	225.960,00	EUR
Podrška reformi pravosuđa u borbi protiv kriminala i korupcije	2014.	1.281.120,00	EUR
Program Speaker	2014.	67.824,00	EUR
Program jačanja sprovođenja prava	2014.	979.680,00	EUR
Program Otvoreni svet	2014.	169.470,00	EUR
Program pomoći Narodnoj skupštini	2014.	452.160,00	EUR
Program pomoći sektoru vladavine prava	2014.	880.958,00	EUR
Program razmene učenika	2014.	90.170,00	EUR
Projekat stvaranja podsticajnog okruženja za razvoj civilnog društva	2014.	161.984,16	EUR
Savetovanje studenata	2014.	33.912,00	EUR
Ukupno	2014.	4.380.918	EUR
Jačanje parlamenta i partnerstva između parlamenta i civilnog društva	2015.	258.359,00	EUR
Bilateralni program jačanja prava	2015.	811.530,00	EUR

Naziv programa	Godina	Vrednost	Valuta
Donacija nevladinim organizacijama	2015.	1.195.000,00	EUR
Igraj ujedinjeno, živi ujedinjeno	2015	204.520,00	EUR
Jačanje inovacija i održivosti kroz intersektorska partnerstva	2015.	258.359,00	EUR
Jačanje političkog učešća osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji	2015.	267.128,00	EUR
Mreža promene za srpsku lgbt zajednicu	2015.	360.680,00	EUR
Obuka i razvoj medija	2015.	320.105,00	EUR
Podrška reformi krivičnog zakonodavstva i borbi protiv korupcije	2015.	1.217.300,00	EUR
Pravo ljudi	2015.	338.140,00	EUR
Prema održivijem i inovativnijem civilnom društvu u Srbiji	2015.	258.359,00	EUR
Program Akademija ženskog liderstva	2015.	258.359,00	EUR
Program jačanja civilnog društva - mali grantovi	2015.	135.255,00	EUR
Program Novi početak	2015.	258.359,00	EUR
Program učenja engleskog jezika	2015.	22.550,00	EUR
Stvar izbora	2015.	338.140,00	EUR
Filantropija za lokalne zajednice	2015.	258.359,00	EUR
Ukupno	2015.	6.760.502,00	EUR
Jačanje sistema konkurentnosti	2016.	2.445.480,45	EUR
Bilateralni program jačanja prava	2016.	816.213,07	EUR
Inicijativa Antikorupcija	2016.	1.428.372,87	EUR
Obuka i razvoj medija	2016.	367.295,88	EUR
Podrška reformi krivičnog zakonodavstva i borbi protiv korupcije	2016.	1.121.839,51	EUR
Program jačanja civilnog društva - mali grantovi	2016.	172.311,65	EUR
Program razmene Alumni	2016.	181.380,68	EUR
Program Speaker	2016.	45.345,17	EUR
Programi učenja engleskog jezika	2016.	163.242,61	EUR
Projekat Jačanje poslovnog okruženja	2016.	1.522.018,80	EUR
Projekat Podrška nezavisnim medijima	2016.	1.360.355,11	EUR
Savetovanje studenata	2016.	22.672,59	EUR
Ukupno	2016.	9.646.528	EUR
Program Speaker	2017.	44.984,98	EUR
Alumni projekti	2017.	202.432,39	EUR
Bilateralni program pomoći u sprovođenju zakona	2017.	1.619.459,11	EUR
Vladavina prava	2017.	3.122.856,98	EUR

Naziv programa	Godina	Vrednost	Valuta
Igralište inovacija	2017.	197.933,89	EUR
Javno-privatni dijalog za razvoj	2017.	1.293.501,58	EUR
Jačanje medija	2017.	2.609.128,56	EUR
Obuka u oblasti medija	2017.	890.702,51	EUR
Podrška reformi krivičnog pravosuđa u Srbiji i borbi protiv korupcije	2017.	2.969.008,37	EUR
Program malih grantova Komisije za demokratiju	2017.	197.933,89	EUR
Programi za nastavu engleskog jezika	2017.	184.438,40	EUR
Projekat energetske efikasnosti	2017.	1.439.519,21	EUR
Projekat konkurentne ekonomije	2017.	10.751.409,08	EUR
Savetovanje studenata	2017.	17.993,99	EUR
Saradnja u cilju rasta	2017.	5.926.919,84	EUR
Ukupno	2017.	31.468.223	EUR
Program Speaker	2018.	44.984,98	EUR
Alumni projekti	2018.	292.402,34	EUR
Energetska efikasnost u Srbiji	2018.	899.699,50	EUR
Inicijativa za veću odgovornost Vlade	2018.	3.013.993,34	EUR
Konsultacije na temu studiranja u SAD	2018.	53.981,97	EUR
Međunarodni program pomoći i obuke američkog Ministarstva pravde krivičnoj istrazi	2018.	1.574.474,13	EUR
Podrška reformi krivičnog pravosuđa Srbije i borbi protiv korupcije	2018.	2.474.173,64	EUR
Program malih grantova Komisije za demokratiju	2018.	247.417,36	EUR
Programi nastave engleskog jezika	2018.	152.948,92	EUR
Projekat saradnje za ekonomski razvoj	2018.	854.671,34	EUR
Razvoj i obuka u oblasti medija	2018.	652.282,14	EUR
Ukupno	2018.	10.261.030	EUR
Aktivnosti jačanja političkih procesa	2019.	1.889.368,96	EUR
Aktivnosti za podsticanje inovacija	2019.	1.349.549,26	EUR
Aktivnosti investicionog fonda za medije	2019.	1.349.549,26	EUR
Aktivnosti civilnog društva i razvoja zajednice	2019.	899.699,50	EUR
Podrška medijskoj inicijativi i partnerstvima	2019.	2.699.098,51	EUR
Program medijske pismenosti	2019.	359.879,80	EUR
Univerzitetska partnerstva	2019.	269.909,85	EUR
Ukupno	2019.	8.817.055	EUR
Ukupno		776.314.656	EUR

DONACIJE ZA EKONOMSKI I PRAVNO-POLITIČKI RAZVOJ

Najznačajniji iznosi donacija pripadaju kategorijama za ekonomski i pravno-politički razvoj, dok u strukturi donacija za ekonomski razvoj najviši iznosi pripadaju projektima za razvoj konkurentnosti, razvoj privatnog sektora i razvoj opština.

U strukturi pravno-političkih donacija najznačajniji iznosi pripadaju projektima za razvoj demokratije i demokratskog procesa, zatim razvoju pravosuđa i lokalnih vlasti.

Nije moguće ne primetiti uticaj koji je, kroz razvojne projekte, Amerika imala na razvoj demokratije u Srbiji i podizanju svesti o modernom načinu privređivanja i upravljanja.

Donacije za ekonomski razvoj od 2000. do 2020.

	Vrednost u EUR
Ekonomska politika za ekonomsku efikasnost	7.793.478
Fond za pomoć malim preduzećima	341.999
Mikrofinansiranje	14.351.436
Poboljšanje konkurentnosti privatnog sektora	18.313.013
Podsticaj ekonomskom razvoju opština (MEGA)	22.049.952
Priprema, planiranje i ekonomska sigurnost	19.699.130
Projekat konkurentne ekonomije	10.751.409
Projekat konkurentnosti	1.460.093
Projekat saradnje za ekonomski razvoj	854.671
Projekat za bolje uslove poslovanja	12.012.242
Razvoj privatnog sektora	5.271.112
Serbia Economic Growth Activity (SEGA)	3.281.859
USAID Competitiveness project	2.393.996
Ukupno	118.574.390

Donacije za pravno-politički razvoj od 2000. do 2020.

	Vrednost u EUR
Aktivnosti jačanja političkih procesa	1.889.369
Aktivnosti za podsticanje inovacija	1.349.549
Bilateralni program jačanja prava	1.627.743
Bilateralni program pomoći u sprovođenju zakona	1.619.459
Demokratski proces, nezavisni mediji, rad i nevladine organizacije	62.315.230
Donacija nevladinim organizacijama	1.195.000
Grant za javne međunarodne organizacije, promovisanje dobre uprave kroz jačanje mehanizama za odgovornosti i program učešća građana	1.069.638
Grantovi kao podrška razvoju organizacija civilnog društva	406.979
Grantovi kao podrška regionalnim organizacijama civilnog društva	68.400
Inicijativa Antikorupcija	1.428.373
Inicijativa za unapređenje građanskog društva	10.447.717
Inicijativa za veću odgovornost Vlade	3.013.993
Jačanje administracije trgovinskih sudova	497.911
Jačanje inovacija i održivosti kroz intersektorska partnerstva	258.359
Jačanje parlamenta i partnerstva između parlamenta i civilnog društva	258.359
Jačanje političkog učešća osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji	267.128
Jačanje sistema konkurentnosti	2.445.480
Javno-privatni dijalog za razvoj	1.293.502

	Vrednost u EUR
Makroekonomska reforma, jačanje centralne banke, privatizacija banaka i nadzor banaka	10.437.222
Međunarodni program pomoći i obuke američkog Ministarstva pravde krivičnoj istrazi	1.574.474
Podrška borbi protiv organizovanog kriminala	43.894
Podrška civilnom društvu i nezavisnim medijima	290.506
Podrška kabinetu javnog tužioca za ratne zločine	9.303
Podrška političkom procesu u Srbiji	6.232.862
Podrška reformi krivičnog pravosuđa Srbije i borbi protiv korupcije	2.474.174
Podrška reformi krivičnog pravosuđa u Srbiji i borbi protiv korupcije	2.969.008
Podrška reformi krivičnog zakonodavstva i borbi protiv korupcije	2.339.140
Podrška reformi pravosuđa u borbi protiv kriminala i korupcije	2.926.862
Podrška udruženju javnih tužilaca Srbije	6.156
Podrška za političke stranke i izbore	6.999.505
Pomoć Okružnom sudu u Beogradu/ odeljenju za borbu protiv organizovanog kriminala	4.583
Pristupanje STO	4.589.637
Program bilateralnog jačanja prava	1.003.262
Program dalje podrške građanskom društvu	6.206.491
Program jačanja civilnog društva - mali grantovi	307.567
Program jačanja sprovođenja prava	979.680

	Vrednost u EUR
Program malih grantova - podrška civilnom društvu	207.240
Program malih grantova Komisije za demokratiju	445.351
Program planiranja, pripreme i ekonomske sigurnosti	3.659.394
Program podele vlasti	4.759.799
Program podrške političkim procesima	3.983.154
Program pomoći namenjen sudijama, tužiocima i jačanju prava	3.570.387
Program pomoći Narodnoj skupštini	452.160
Program pomoći sektoru vladavine prava	880.958
Program pomoći za jačanje prava	2.632.293
Projekat inicijative lokalnih vlasti (SLGRP)	29.096.684
Projekat stvaranja podsticajnog okruženja za razvoj civilnog društva	161.984
Reforma hipoteke, vlasništva nad zemljištem i registara	3.555.361
Reforma politike	2.679.228
Reforma poreske politike i administrativna reforma	7.899.109
Reforma pravosuđa i odgovorna vlast	15.680.651
Reforma pravosuđa i vladavina zakona	13.956.014
Reforma privrednog suda	2.855.961
Reforma trgovinskog sudstva	6.139.053
Restrukturiranje preduzeća	2.818.916
Revitalizacija zajednice kroz demokratsko delovanje	163.017.972
Ukupno	409.298.184

Zajedno su SAD i EU donirale Srbiji tokom proteklih 20 godina blizu šest milijardi EUR. Od partnerskih zemalja iz EU najviše se, prema veličini donacija, izdvajaju Nemačka sa 368 miliona EUR (2016), Norveška 171 miliona EUR, a tu su i Švedska i Italija sa po 230 miliona EUR.

Pored SAD i EU, na listi velikih donatora Srbiji nalaze se i Švajcarska sa 176 miliona EUR i Japan sa 127 miliona EUR.

Za donacije iz Rusije ne postoje dostupni podaci jer se ne objavljuju u evidenciji Isdacona.

Svakako se proteklih 20 godina Srbija značajno zalagala i za direktne investicije iz inostranstva, tako da ako donacijama dodamo iznos od preko 35 milijardi EUR ulaganja stranih kompanija u Srbiju za proteklih 20 godina, dolazimo do cifre od preko 40 milijardi EUR inostranog novca koji je uloženi u Srbiji.

BUDUĆNOST INVESTICIJA I SARADNJE

Prema podacima USAID, postignut je dogovor da se Republici Srbiji donira 1.000.000.000 USD kao podrška ekonomskom razvoju i razvoju demokratije. Dosad je donirano približno 800 miliona USD, tako da se u narednim godinama može očekivati još približno 200 miliona dolara donacija.

Nakon završetka projekta može se očekivati ponovni paket donacija za pomoć razvoja poljoprivrede, ženskog preduzetništva, razvoja tehnologije, mladih preduzetnika i ekologije. Međutim, da li će biti paketa donacija i u kom iznosu umnogome zavisi od procene koju će USAID izvršiti, kao i od spremnosti srpske Vlade da postigne zadovoljavajući dogovor.

Pored USAID, postignut je dogovor sa DFC (Razvojna finansijska korporacija) za otvaranje kancelarije u Beogradu. DFC funkcioniše kao razvojna banka SAD i pruža finansijsku podršku zemljama u razvoju.

Dosad ima 800 realizovanih projekata širom sveta i postiže značajan uticaj na razvoj infrastrukture, ženskog preduzetništva, zaštitu životne sredine i ljudska

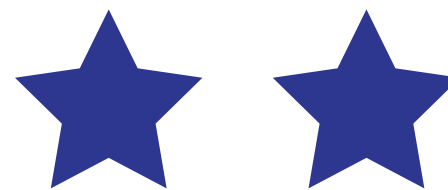
prava. DFC pruža finansiranje učešćem u kapitalu, kreditima, osiguranjem od političkog rizika i tehničkom podrškom. Pružaju podršku u preko 100 zemalja širom sveta i samo u 2020. godini su otpočeli preko 30 projekata.

Kako je najavljeno, DFC ima plan da u Srbiji najviše utiče na razvoj infrastrukture, međutim pozitivni efekti DFC-a će se takođe odraziti na povoljniji izgled Srbije u očima drugih zemalja iz razloga što DFC ima cilj da projekte koje otpočne i završi, pa se može očekivati značajan infrastrukturni razvoj Srbije u godinama koje dolaze, kao i potencijalni dolazak još stranih investitora.

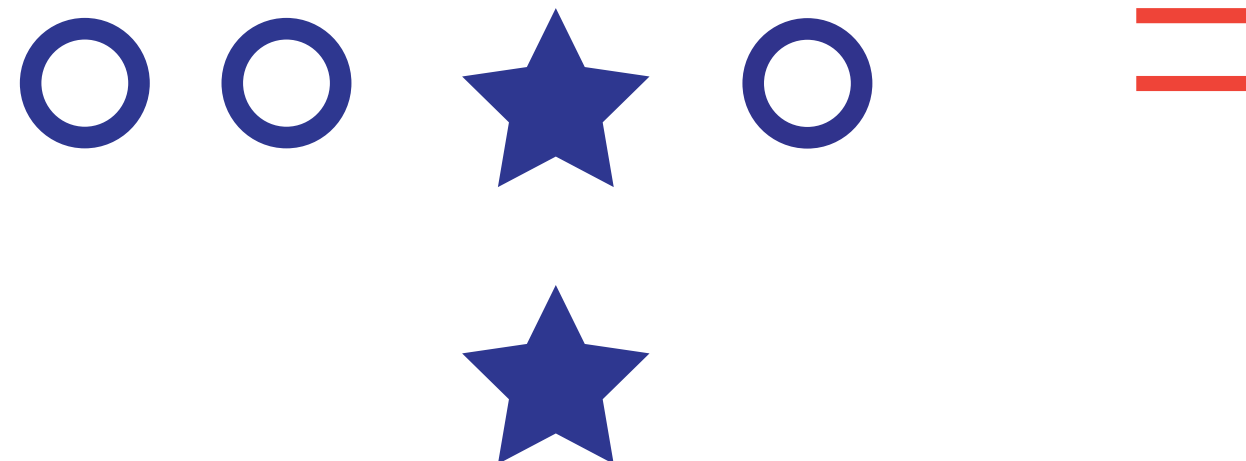
Investicije zauzimaju važno mesto saradnje SAD i Srbije, ali i trgovina u modernoj privredi zauzima ne manje važno mesto. Uzimajući u obzir ponudu američkog tržišta i naprednih industrijskih grana, nove šanse za razvoj privredne saradnje identifikovane su pre svega u sledećim oblastima:

- Poljoprivredno-prehrambeni sektor: sveže voće i povrće, kao i sve faze obrade, biohrana, fina hrana i specijaliteti, vino, začini, supe, sušeno povrće;
- Metalska industrija: auto-delovi, metaloprerađivačka;
- Drvnoprerađivačka industrija: nameštaj od punog drveta, delovi za nameštaj;
- Tekstilna industrija: doradni poslovi, konfekcija, koža i obuća;
- Energetika: vetrofarme, solarne farme, istraživanje uljnih škriljaca, eksploatacija i transport prirodnog gasa;
- IT industrija – izvoz softvera i hardvera;
- Vojna industrija.

I mnogi drugi sektori, poput plastike, keramike, tepiha i hrane. Ali svakako, u 2021. godini očekuje se povećanje odgovornog investiranja, koje će doprineti razvoju odnosa SAD i Srbije u značajnoj meri.

REZULTATI I PLANOVI

ŽELIMO NOVE INVESTICIJE U ENERGETICI

ZORANA MIHAJLOVIĆ,
potpredsednica Vlade Republike Srbije
i ministarka rudarstva i energetike

Pred Srbijom je važna odluka o okretanju novim izvorima energije i razvoju koji će se zasnivati na klimatskoj neutralnosti. Na tome ćemo raditi i kroz pripremu Nacionalnog integrisanog plana za energetiku i klimu i novu strategiju razvoja energetike do 2050, a to će se videti i kroz prioritete u sektoru energetike već u 2021. godini, gde je razvoj planiran u nekoliko osnovnih pravaca

Koje su najvažnije aktivnosti Ministarstva energetike u 2021. godini?

Prvi pravac je povećanje energetske efikasnosti, gde planiramo osnivanje Uprave za energetske efikasnost. Uloga nove institucije biće da pomogne preduzećima da povećaju energetske efikasnosti, ali i da podržimo građane da u narednih pet godina zamene prozore i vrata i tako smanjimo potrošnju energije koja je u Srbiji veća četiri do pet puta od proseka u EU.

Drugi pravac je razvoj srednjih i velikih hidroelektrana koje treba da gradi EPS, na gornjoj Drini, na Bistrici, moguće i manje reverzibilne HE na Dunavu. Reč je o investicijama vrednim četiri-pet milijardi evra, a to bi sa obnovljivim izvorima obezbedilo energetske sigurnost.

Treće, radićemo na tome da povećamo iskorišćenje biomase, koja može mnogo više da se koristi kao energent u toplanama. Takođe, cilj nam je veće iskorišćenje svih vidova obnovljivih izvora energije, gde je najveći potencijal u izgradnji solarnih elektrana i elektrana na vetar.

Četvrti pravac je izgradnja gasnih elektrana, koje bi mogle da proizvode i električnu i toplotnu energiju. Sve to zajedno trebalo bi Srbiji da obezbedi energetske bezbednost, da smanji negativan uticaj energetike na životnu sredinu, ali i da obezbedi bolji kvalitet života građana.

Nažalost, stanje koje smo zatekli u Ministarstvu, od zakonodavnog okvira, stanja projekata, urednosti javnih preduzeća, nije dobro. Rudarstvo i energetika su dugo spavali, a ovi sektoru mogu i više da doprinesu BDP-u, i da javna preduzeća budu profitabilna, i da brže realizujemo projekte, i da smo bolje povezani sa susedima, posebno u gasnom sektoru.

Zato je jedan od prvih koraka da ovaj sektor „probudimo“, uredimo, da digitalizujemo procedure i otvorimo rudarstvo i energetiku za nove investicije. Pripremili smo set novih zakona i izmena i dopuna zakona u rudarstvu i energetici, uključujući novi zakon o obnovljivim izvorima energije, koji Srbija donosi prvi put, kojim ćemo se uskladiti sa onim što se radi u drugim evropskim zemljama, kao i sa evropskom regulativom, kako bismo imali više investicija u ovom sektoru. Pored toga, pripremljeni su i novi zakon u oblasti energetske efikasnosti i održivim izvorima energije, izmene i dopune Zakona o energetici, kao i Zakon o rudarstvu i geološkim istraživanjima, izmene Zakona kojim želimo da zaštitimo mineralno bogatstvo Srbije, ali i da olakšamo nove investicije.

Važan efekat ovih zakona biće, između ostalog, digitalizacija procedura po uzoru na građevinske dozvole, odnosno da ćemo imati e-rudarstvo i e-energetiku i mnogo preglednije i efikasnije procedure za investitore.

NAPRAVLJEN JE VELIKI NAPREDAK KAD JE REČ O AMERIČKIM INVESTICIJAMA, PRE SVEGA U TRANSPORTNOJ INFRASTRUKTURI, POTPISIVANJEM UGOVORA SA BEHTELOM

Energetika je sektor sa velikim potencijalom i velikim potrebama za investicijama. Koje su najvažnije investicije u 2021. godini u energetici?

Ova godina sigurno će biti u znaku važnih investicija u oblasti energetike, od izgradnje novih elektrana,

revitalizacije postojećih, ulaganja u nove gasovode, preko jačanja prenosne i distributivne mreže.

U gasnom sektoru, jedan od najvažnijih projekata je svakako izgradnja gasne interkonekcije Niš - Dimitrovgrad, koju ćemo graditi uz podršku EU. Realizacija ovog projekta obezbediće ne samo diversifikaciju pravaca, već i diversifikacija snabdevača gasom. Na taj način moći će u Srbiju da stigne gas iz LNG terminala iz Grčke od različitih proizvođača, ukoliko bude slobodnih kapaciteta i iz gasovoda TAP iz Azerbejdžana, a u perspektivi biće moguće da se koristi gas iz istočnog Sredozemlja. Sve to će značiti veću sigurnost snabdevanja Srbije i regiona, ali i dalji razvoj distributivne gasne mreže u centralnoj, istočnoj i južnoj Srbiji.

Takođe, potrebno je ubrzati gasifikaciju Srbije, koja se u prethodnom periodu odvijala nedopustivo sporo, a u planu je i proširenje Podzemnog skladišta gasa Banatski Dvor.

U elektroenergetici, biće nastavljena izgradnja termoelektrane Kostolac B3, ali su podjednako važna i ulaganja u zaštitu životne sredine, kao što su postrojenja za odsumporavanje u TENT A i TENT B, ili postrojenje za prečišćavanje otpadnih voda u TE Kostolac B, koja će smanjiti štetni uticaj na životnu sredinu.

U planu su i zajednički projekti sa Republikom Srpskom, odnosno izgradnja hidroelektrana na gornjoj Drini, nastavak revitalizacije HE Đerdap 1. Takođe, veoma su važna ulaganja u prenosnu mrežu, pre svega Transbalkanski koridor, koji će biti svojevrsni „energetski auto-put“, ali i ulaganja u distributivnu mrežu, koju radi EPS Distribucija.

Ulagaće se i u energetske efikasnosti javnih zgrada, i graditi nove toplane, koje će koristiti biomasu. Takođe, očekujemo nastavak započetih projekata u rudarstvu, među kojima je izgradnja topionice u Boru.

U kom delu energetskog sektora vidite najviše mogućnosti za privlačenje stranih direktnih investicija?

Prilika za investicije ima u svim delovima energetskog sektora, ali je važno da kao država imamo jasan cilj, strateški pravac koji ćemo postaviti izme-

ENERGETIKA JE SEKTOR KOJI IMA VELIKOG UTICAJA NA BUDUĆNOST SRBIJE I NJENIH GRAĐANA

du ostalog i novom strategijom razvoja energetike i nacionalnim planom za klimu i energetiku.

Energetskom sektoru Srbije su potrebne investicije, ali one koje su u skladu sa našim strateškim pravcem, a to je prelazak na klimatski neutralnu ekonomiju, efikasna potrošnja energije, diversifikacija pravaca i snabdevanja gasom, a u elektroenergetici, veće oslanjanje na obnovljive izvore energije.

Isto važi i za rudarstvo, uslov da bi neko mogao da dobije mogućnost da realizuje novi projekat u oblasti rudarstva jeste da, pored ekonomskog razvoja, ti projekti budu po najvišim standardima kad je reč o zaštiti životne sredine.

Ako tako postavimo stvari, verujem da će od toga imati koristi i država i građani, kroz veće prihode, rast životnog standarda, bolju zaštitu životne sredine, ali i investitori, koji će imati predvidljivost i sigurnost, i mogućnost da dugoročno planiraju svoje poslovanje i ulaganja u Srbiji.

Dženeral elektrik ima značajne investicije u vetro-parkove u Srbiji. Da li postoji prostor za privlačenje i drugih američkih investicija u energetici?

Srbija u energetici treba da bude otvorena za sve investitore, što mislim da nije bio slučaj sa energetskim sektorom kakav smo zatekli. U prethodnom periodu napravljen je veliki napredak kad je reč o američkim investicijama, pre svega u transportnoj infrastrukturi, potpisivanjem ugovora sa Behtelom za gradnju Moravskog koridora.

Prošle godine je i američka Međunarodna razvojna finansijska korporacija (DFC) započela svoje aktivnosti u Srbiji, što je takođe prilika da u narednom periodu imamo više zajedničkih projekata i američkih investicija u Srbiji.

Verujem da ćemo, ako imamo povoljan poslovni ambijent, jasnu strategiju kakav sektor rudarstva i energetike želimo i poruku da je Srbija otvorena za sve investitore, čak i u onim sektorima gde do sada nije bilo investicija iz različitih zemalja, vrlo brzo videti ozbiljne i kvalitetne kompanije koje prepoznaju svoj interes da ulažu u Srbiji.

I po svom geostrateškom položaju i po ekonomskom rastu Srbija je dobar izbor za američke investitore u ovom regionu, a tome pogoduje i napredak u bilateralnim odnosima dve zemlje, koji daje dodatni impuls unapređenju ekonomske saradnje.

Jedna od tačaka Vašingtonskog sporazuma potpisanog prošle godine je i diversifikacija snabdevanja energijom. Šta Srbija može da uradi na tom planu?

Interes Srbije je da bude energetske bezbedna u gasnom sektoru, a da bismo bili energetske bezbedni, potrebno je da kroz našu teritoriju prolazi gas iz različitih država, kao i da se interkonektorima povežemo sa svim susednim državama u regionu.

Srbija je ove godine konačno dobila još jedan pra-

vac dotoka gasa, ali je veoma važno da radimo i na diversifikaciji snabdevača, jer nam to daje i veću sigurnost i mogućnost da imamo povoljniju cenu gasa i za industriju i za domaćinstva. Mislim da treba napraviti prostor za sve – i za gas iz gasnih interkonekcija, i za LNG koji će dolaziti brodovima, jer je Srbiji potreban gas da bi se razvijala, i geografski je tako pozicionirana da je prirodno da bude tranzitna ruta u energetici, kao što je već u saobraćaju.

Od 1. januara počeo je da funkcioniše gasovod Balkanski tok, a ove godine treba da počnu radovi na izgradnji gasovoda Niš - Dimitrovgrad za koji je raspisan tender za izvođača. Time dobijamo mogućnost da imamo gas i nekih drugih snabdevača, kako gas vezan za Azerbejdžan, tako i za novi, Istočnomediteranski gasovod, kojim bi gas od Izraela, preko Kipra, Krita, Peloponeza, Atine, Soluna i Sofije mogao da stigne do Srbije, odnosno do Niša, koji bi time postao gasno čvorište u ovom delu regiona.

Sa investicijama u energetiku su tesno povezane i investicije u zaštitu životne sredine. Kakvi su planovi za ulaganje u ekologiju u energetici?

Energetika i zaštita životne sredine su neraskidivo povezane i nema razvoja energetike bez zaštite životne sredine. Danas je ceo svet svestan toga, održivi razvoj i zelena energija su globalna politika i tema i Srbija mora biti aktivni učesnik tog procesa.

Naše ciljeve uspostavljaćemo Nacionalnim integrisanim planom za energetiku i klimu, ali i u strategijom za razvoj energetike koju ćemo izraditi u skladu sa svim zahtevima održivog razvoja i energetske tranzicije.

To što važi za strateški nivo odnosiće se i na pojedinačne projekte, jer je za sve potencijalne projekte, i u rudarstvu i u energetici, jedan od osnovnih kriterijuma da nema negativnog uticaja na životnu sredinu. Ako želimo da Srbija bude klimatski neutralna ekonomija u budućnosti, o tome moramo razmišljati već sada i sve što sada radimo mora da nas vodi ka tom cilju, ka kojem idu i Evropska unija, i druge razvijene zemlje. Energetika je sektor koji ima velikog uticaja i na budućnost Srbije i njenih građana, jer bez dovoljno energije, dobrog kvaliteta i zaštite životne sredine nema ni ekonomskog razvoja, ni boljeg kvaliteta života za građane Srbije.

PRIORITET NAM JE SRBIJA U EU

ENTONI F. GODFRI,
Nj. e. ambasador SAD u Srbiji

Američke kompanije investirale su više od četiri milijarde dolara u Srbiji i zapošljavaju više od 20.000 ljudi. Ali to je samo početak

Zadovoljstvo je pozdraviti ovo izdanje „Nove ekonomije“ posvećeno investicijama SAD u Srbiji.

Za nas u Ambasadi SAD nema većeg prioriteta od podrške cilju Srbije da se integriše u zajednicu evropskih naroda. Velikim delom, to znači pomoć da se poslovni ambijent u Srbiji dovede do evropskih standarda kako bi se stvorilo još bolje okruženje za biznis i investicije.

Zahvaljujem svim ekspertima koji su doprineli ovoj ediciji „Nove ekonomije“ za ukazivanje na napredak

koji smo napravili zajedno sa srpskim partnerima i na zadatke koji su pred nama.

Uspeh Srbije u borbi protiv pandemije koronavirusa pokazuje da su njeni lideri napravili pametne ekonomske odluke koje su doprinele otpornosti ekonomije. Mnogi investitori iz SAD se slažu da je tokom prethodnih godina poslovna klima postajala povoljnija: američke kompanije investirale su više od četiri milijarde dolara u Srbiji i zapošljavaju više od 20.000 ljudi. Ali to je samo početak!

PREDNOST SRBIJE MLADA I OBRAZOVANA RADNA SNAGA

★ **BERON LOBSTAJN,**
šef ekonomskog odeljenja u Ambasadi SAD u Beogradu

Ovo je obećavajući period u ekonomskim odnosima SAD i Srbije. Srbija pravi korake ka proširenju ekonomske saradnje sa susedima na Zapadnom Balkanu i sa EU. Srpska inicijativa „mali Šengen“ i zajedničko regionalno tržište koje promoviše EU nude nove prilike da se olakšaju trgovina i ekonomska saradnja na Balkanu. Ako region može da se pomeri ka funkcionisanju kao jedinstven ekonomski prostor – sa manje prepreka kretanju robe, usluga i ljudi – američkim, ali i drugim investitorima biće atraktivnije da postave svoje lokalne hubove ovde. Srbija, kao ekonomski centar Zapadnog Balkana bi imala disproportionalno više koristi od te integracije, kaže za „Novu ekonomiju“ Beron Lobstajn, šef ekonomskog odeljenja u Ambasadi SAD u Beogradu

Kako vidite razvoj ekonomskih odnosa Srbije i SAD, posebno imajući u vidu sporazum o normalizaciji ekonomskih odnosa potpisan 2020. u Vašingtonu u kom se spominje više značajnih projekata?

Upravljanje javnim finansijama i planiranje Srbije omogućilo je i prilike za saradnju sa Sjedinjenim Državama. Pre pandemije koronavirusa srpska vlada je imala četiri uzastopne godine sa suficitom budžeta i uspela je da smanji teret javnog duga na podnošljiv nivo. Istovremeno, vlada je postavila snažnu agendu ulaganja u infrastrukturne projekte u oblastima

VAŽNO JE OBEZBEDITI FINANSIRANJE ZA TEHNOLOŠKE STARTAPE

transporta, upravljanja otpadom i obnovljive energije. Ne samo da vlada može da priušti te projekte zbog fiskalne odgovornosti, već su ti projekti kritični za trajni i održiv ekonomski rast u budućnosti. Ovi projekti nude više nego dovoljno prilika i za američke kompanije da učestvuju u proširenju srpske infrastrukture.

Koja će biti uloga novootvorene kancelarije DFC u Beogradu?

U poslednjih 20 godina SAD su obezbedile oko milijardu dolara ekonomske pomoći Srbiji u različitim oblastima, od poljoprivrede do pomoći malim i srednjim preduzećima. Srbija je postala bogatija zemlja u te poslednje dve decenije i sada je prikladno da se naša saradnja proširi na pomoć investicijama u privatnom sektoru.

Tu DFC stupa na scenu. DFC donosi niz alata ekonomske saradnje Srbije i SAD, uključujući osiguranje od rizika, garancije za zajmove, pa čak i direktne zajmove i druge oblike finansiranja.

DFC će moći da ih koristi u Srbiji zahvaljujući novom Sporazumu o podsticanju investicija, koji su potpisali ambasador SAD i ministar finansija Siniša Mali u januaru. Nadamo se da će DFC ohrabriti više američkih kompanija da investiraju u Srbiji, ali i da će pomoći da se stvore uslovi da srpske kompanije raste i razvijaju se.

Gde vidite najviše prostora za unapređenje trgovine i investicija između srpske ekonomije i ekonomije SAD?

Poslovna klima u Srbiji je u velikoj meri unapređena u poslednjih nekoliko godina. Ekonomska i fiskalna

stabilnost su pomogle i vlada je privatizovala mnoge bivše državne kompanije. Taj posao treba i nastaviti. Najvažnije, investitori treba da mogu da se oslone na okruženje gde se vladavina zakona poštuje stalno, gde se ugovori sprovode, i gde sudovi pošteno i efikasno rešavaju sporove. Evropska komisija je istakla ovo u svojim izveštajima o procesu pristupanja Srbije EU, a i mi to čujemo od američkih kompanija. Vlada bi mogla dalje da unapredi poslovno okruženje sprovođenjem reformi u Zakonu o deviznom plaćanju, koji i dalje postavlja tehnička i birokratska opterećenja na prekogranične transakcije međunarodnih kompanija koje posluju ovde.

Da li su neke američke kompanije pokazale interesovanje za ulaganje u Srbiju? U koje sektore?

Mnoge američke kompanije već posluju ovde, zapošljavajući preko 20.000 ljudi u različitim sektorima, uključujući hranu i piće (Koka-Kola i Pepsiko), ambalažu i logistiku (Bol pekedžing), digitalne usluge (NCR, Orakl i Majkrosoft), automobilsku industriju (Kuper tajr), razvoj infrastrukturnih projekata (Bethel), rudarstvu i mnogim drugim. Mi mislimo da ima prostora za rast, a tako misle i druge američke kompanije. Razgovarali smo skoro sa nekoliko kompanija o ulaganjima u energetski sektor, uključujući i potencijalno snabdevanje prirodnim gasom kroz nove gasovode, kao i u obnovljive izvore energije.

Prethodnih godina američke tehnološke kompanije kupile su nekoliko srpskih startapa. Da li vidite prostor da se ta saradnja nastavi i to na strateškom nivou, kao na primer osnivanjem centara za istraživanje i razvoj ovde?

Vidim. Jedna od najvećih prednosti Srbije je njena mlada i veoma obrazovana radna snaga. Mnogi od tih mladih ljudi su zainteresovani za rad u tehnološkom sektoru. Da bi se ti ljudi zadržali u Srbiji zemlja mora da im obezbedi prilike za karijeru. Ovo počinje sa stvaranjem okruženja koje podstiče i prihvata tehnološke startape. Takođe je važno obezbediti izvore finansiranja kako bi se te kompanije mogle razvijati. Mi radimo sa partnerima u Srbiji već dosta godina na

NADAMO SE DA ĆE DFC OHRABRITI VIŠE AMERIČKIH KOMPANIJA DA INVESTIRAJU U SRBIJU

programima koji se bave tim prioritetima i Srbija je tu napravila važan napredak.

Srbija i SAD popravljaju ekonomske odnose, ali SAD i dalje nisu među najvećim trgovinskim partnerima Srbije. Da li vidite mogućnost da proizvodi i usluge kompanija iz Srbije imaju veće prisustvo na tržištu SAD?

Iako Srbija nije jedan od glavnih trgovinskih partnera SAD u pogledu direktne trgovine, ne zaboravite da se mnogi srpski proizvodi mogu naći na američkom tržištu kroz lance snabdevanja trgovinskih partnera iz EU, pre svega Italije i Nemačke - kao dobavljači automobilskih delova, na primer. Ali kako Srbija bude dalje razvijala ključne oblasti svoje ekonomije - ovde mislim na digitalne usluge i proizvodnju hrane - postoje obećavajuće mogućnosti da se proširi i direktna saradnja sa američkim kupcima.

SAD su uložile značajna sredstva u projekte koji se odnose na vladavinu prava i medijske slobode poslednjih 20 godina. Da li vidite napredak u toj oblasti?

Poboljšanja u vladavini prava i medijskim slobodama su dve najznačajnije oblasti koje je i Evropska komisija označila kao esencijalne za ubrzanje pristupanja Srbije Uniji. Mi se slažemo. Ove oblasti su kritične za svaku liberalnu demokratiju, esencijalne za obezbeđenje održivog dugoročnog ekonomskog rasta. One pomažu da vlasti budu odgovorne za svoje politike i delovanje. One su zato prirodna tačka fokusa naših programa podrške. Videli smo važan napredak. U Srbiji postoje istraživački novinari koji obavljaju dobar posao. Videli smo i veliku otvorenost za naš rad na vladavini prava. Različite zakonske reforme donele su poboljšanje poslovne klime. Ali naravno, i dalje ima puno posla da se uradi.

Šta mislite o poslovnom okruženju u Srbiji? Koje su prednosti poslovanja ovde?

Srbija je napravila veliki napredak u poboljšanju poslovne klime. Vlada očigledno vodi računa o tome. Napravila je značajne pozitivne promene u pravnom okviru za poslovanje i investicije. Ponudila je direktno stranim kompanijama velikodušne podsticaje da investiraju u Srbiji. Ovi potezi otvorili su nova radna mesta u zemlji i Srbija je sada rangirana kao 44. u svetu po lakoći poslovanja, prema godišnjem istraživanju Svetske banke Duing biznis.

ZA 20 GODINA NAJVEĆI NAPREDAK OSTVAREN U POPRAVLJANJU POSLOVNOG OKRUŽENJA

MAJK DE LA ROSA,
direktor misije USAID-a u Srbiji

Ove godine obeležavaju se dve decenije prisustva USAID-a u Srbiji. Od preko milijardu dolara, koliko su SAD uložile u podršku Srbiji, oko 85 odsto je plasirano preko ove razvojne agencije. USAID je realizovao niz projekata, od povećanja konkurentnosti ekonomije, preko vladavine prava do pomoći zdravstvenom sistemu. Takođe, krajem prošle godine istekla je petogodišnja strategija USAID-a u Srbiji i upravo se završava novi petogodišnji plan. O tome na šta će se fokusirati USAID u narednih pola decenije, kao i o iskustvima u Srbiji u prethodne dve decenije govori Majk de la Rosa, direktor misije USAID-a u Srbiji

„Posle pandemije, jedva čekamo da proslavimo sa našim srpskim partnerima sve što smo postigli tokom ovih 20 godina. Tokom ovog perioda pomoć USAID-a iznosila je oko 850 miliona dolara od više od milijardu dolara koliko je Vlada SAD uložila u podršku Srbiji da ponovo izgradi ekonomiju istovremeno jačajući kapacitete državnih institucija kako bi se građanima obezbedile neophodne usluge. Takođe smo pomagali u mnogim drugim oblastima kao što su rad sa (lokalnim) zajednicama na izgradnji

ili rekonstrukciji osnovne infrastrukture, podrška nezavisnim medijima da postanu samoodrživi, i pomoć u krizama kao što su bile poplave ili sada kovid 19. Takođe, dodao bih da nijedna od ovih pomoći nije bila u obliku zajmova koji bi morali biti vraćeni. Umesto toga, podrška je došla od novca koji je obezbedio američki narod kako bi se zajednički sa Srbijom suprotstavio nekim od najvećih izazova.

Koji su ključni aspekti pomoći USAID u prethodnih 20 godina?

Ako bih morao da biram šta bi moglo da bude naše najopipljivije dostignuće u ovom periodu, rekao bih da je to dramatično unapređenje poslovnog okruženja koje je i pomoglo Srbiji da privlači sve više investicija, domaćih i stranih. Neću govoriti da su stvari savršene, da je sav napredak ostvaren zahvaljujući USAID-u ili da je posao blizu kraja, ali moramo da cenimo to gde je ekonomija danas u odnosu na to gde je bila 2001. godine. Ponosni smo što smo doprineli tom napretku. Te 2001. godine malo investitora je bilo spremno da rizikuje ulažući novac u Srbiji i većina onih koji jesu bili dovoljno hrabri pre svega su bili zainteresovani za Beograd i okolinu. Moji prethodnici, prethodni državni zvaničnici i poslovna zajednica shvatili su da je ovo problem pošto 75 odsto građana živi van Beograda. Radili smo sa institucijama na centralnom nivou da se unapredi poslovni ambijent meren Duing biznis izveštajem, dok smo saradivali i sa lokalnim vlastima kako bi olakšali poslovanje i privukli investicije. Kancelarije za lokalni ekonomski razvoj koje smo otvorili privukle su investicije koje su stvorile desetine hiljada poslova u lokalnim zajednicama.

TOKOM PROŠLE GODINE VLADA SAD JE OBEZBEDILA VIŠE OD 3,5 MILIONA DOLARA KOVID POMOĆI ZA SRBIJU

Vremenom, naše partnerstvo sa Srbijom, kao i naši prioriteti su se menjali zahvaljujući napretku Srbije, pojavljivanju novih potreba građana, kao i sve većoj ulozi novih tehnologija. Na primer, digitalizacija je sada ključna za uspeh u mnogim sektorima. Preduzeća moraju da nauče kako da dođu do kupaca i prodaju im proizvode onlajn, dok su tradicionalnim medijima sada neophodne onlajn platforme kako bi zadržali i privukli novu publiku. Pandemija je bila poziv za buđenje za sve, od kompanija do medijskih kuća, škola i organizacija civilnog sektora da bi mogli postati prevaziđeni i irelevantni ukoliko se ne digitalizuju.

Trenutno pripremate novu petogodišnju strategiju. Šta će biti u fokusu USAID-a u narednih pet godina u Srbiji?

Na osnovu konsultacija sa Vladom i ljudima u Srbiji upravo završavamo novu strategiju koja će, nadamo se, ubrzati napredak u nekoliko oblasti. Srbija se trenutno nalazi na važnoj raskrsnici. Zahvaljujući velikim ljudskim kapacitetima, centralnoj geografskoj lokaciji i demokratskoj tradiciji, Srbija ima potencijal da učvrsti svoju budućnost kao centar ekonomske aktivnosti na Zapadnom Balkanu i, verujemo, članice Evropske unije ukoliko se odgovarajuća pažnja posveti vladavini prava, ekonomskim potrebama građana i preduzeća i zaustavljanju degradacije životne okoline. Mi se nadamo da ćemo pružiti podršku u obe ove oblasti. Kovid 19 je postavio velike izazove i srpski zdravstveni radnici na liniji fronta u borbi sa virusom, kao i državno rukovodstvo, zaslužuju pohvale za odgovor na pandemiju. Ali daleko od toga da je gotovo i mi svi vidimo koliko je napregnut ceo zdravstveni sistem.

Pored toga, moramo da prepoznamo i da kovid 19 ima i imaće i dalje značajne efekte na ekonomiju, a pre svega na siromašne.

USAID ima značajne kapacitete da obezbedi izuzetnu tehničku podršku kako bismo se suprotstavili ovim izazovima. Vidimo šansu da pomognemo u ovim oblastima i radićemo sa našim partnerima kako bismo razvili portfolio programa koji bi se usredsredili na najpreče potrebe Srbije.

Srbija je zemlja koja ima obrazovanu, ali jeftinu radnu snagu, ali i veliki odliv mozgova. Kako to utiče na privlačenje investicija, posebno iz SAD?

Slažemo se da je odliv mozgova velika pretnja dugoročnom uspehu Srbije. SAD veruju da će kontinuirane reforme i progres ka članstvu u EU dati mladim ljudima razlog da ostanu i ostvaruju svoje snove u Srbiji. U ovom globalizovanom svetu, Srbija treba da se takmiči ne samo za privredu već i da drži svoje građane.

Što se tiče privlačenja SDI, sve kompanije koje posluju globalno imaju različite kriterijume koji su im važni: da li su to niski porezi, blizina tržišta, obučena radna snaga, zelena energija ili nešto drugo. Ipak, svi oni traže ukupno okruženje pogodno za poslovanje kako bi mogli da odluče gde ima smisla investirati, što ne uključuje samo regulativu već i korupciju i pouzdanje da će pravosudni sistem omogućiti sprovođenje ugovora. Na tom planu Srbija je rangirana prilično dobro na 44. mestu na Duing biznis listi Svetske banke – rang kome je u nemaloj meri pomogao i USAID podržavajući reforme u oblastima kao što su građevinske dozvole i radno pravo.

Obučena, ali priuštiva, radna snaga ostaje važan faktor u privlačenju investicija. Na sreću, Srbija proizvodi naučnike, inženjere i stručnjake iz drugih traženih oblasti. Ipak, mnogo firmi se bori da nađe dovoljno takvih ljudi zbog velike emigracije mladih stručnjaka koji u inostranstvu traže bolje prilike. Ovo ima cenu za Srbiju u obliku izgubljenog rasta BDP-a i nižih poreskih prihoda koji bi se mogli investirati u obrazovanje ili zdravstvo. Ako postoji pozitivna strana, to je da će Srbija imati koristi ako i kada se ti ljudi vrate sa novim veštinama, iskustvom i resursima za investiranje. Svi moramo da se fokusiramo na popravljavanje osnova koji pomažu da mladi ljudi žele da ostanu i navedu stručnjake da požele da se

vrate. Razvoj baze znanja u Srbiji i sposobnost da se prilagodi novim tržišnim trendovima je ključna za privlačenje onih SDI kakve su zemlji potrebne.

Šta se može uraditi po tom pitanju?

Za privlačenje prave vrste investicija ključ je rešavanje Duing biznis izazova. Iz poslednjeg izveštaja vidimo da Srbija još mora da popravi neke osnove kao što je lakše sprovođenje ugovora, brži priključak na struju, plaćanje poreza, započinjanje posla i dobijanje kredita. Ovo su važne stavke za svakog potencijalnog investitora. Korupcija je takođe faktor koji međunarodne kompanije procenjuju kada razmatraju da li da uđu na neko tržište i Srbija može da unapredi transparentnost posebno u javnim nabavkama, kao i vladavinu prava.

U međuvremenu, više se mora uraditi na unapređenju digitalizacije, posebno u MSP, kako bi se pokazalo ambicioznim mladim stručnjacima da Srbija napreduje i da njena ekonomija ima budućnost. Kovid 19 je ubrzao potrebu da se tehnologija integriše u poslovanje. Impresivno je bilo videti mnoge srpske kompanije kako pretnju pretvaraju u šansu brzo prilagođavajući svoje poslovne operacije. Ponosno mogu reći da je USAID pomogao da se takvo prilagođavanje desi, s obzirom na to da smo pomogli osnivanje E-komerc asocijacije kako bi se zainteresovane strane sastale i zajedno razvijale ekosistem oko elektronske trgovine. USAID-ovo tradicionalno istraživanje „1.000 preduzeća“ pokazalo je da većina kompanija sada ima veb-sajt, ali samo 10 odsto prodaje onlajn, dok još manje njih ima opciju onlajn plaćanja. Ovo mora da se promeni kako bi kompanije opstale i prosperirale u novoj normalnosti.

Da bi privatni sektor predvodio rast, mora imati lakši pristup finansiranju dok nova, fintek rešenja mogu da posluže kao katalizator za male i brzorastuće startape. USAID je podržavao fintek rešenja i pomogli smo lansiranje prve kraudinventing platforme u Srbiji – Ventu.rs, kako bi se stvorile nove mogućnosti za finansiranje MMSP (mikro, malih i srednjih preduzeća). Takođe smo pomogli da se razviju novi propisi o digitalnoj imovini, što može privući dodatne fintek proizvode i usluge. Ovo je oblast koja obećava i trebalo bi svi da gledamo kako da je pomognemo.

Gde vidite prednosti investiranja u Srbiju?

Sa EU i njenih 450 miliona potrošača na pragu i uz poboljšanje infrastrukture, Srbija može da se promovise kao idealna lokacija za kompanije koje proizvode i prodaju robu i usluge na Balkanu i u EU. Srbija ima raznoliku, obučenu radnu snagu koja može brzo da stekne nove veštine i doda vrednost novim i postojećim preduzećima, a istovremeno je bogata prirodnim resursima i može imati važnu ulogu u regionalnim i globalnim lancima snabdevanja. Međutim, Srbija i dalje izvozi uglavnom proizvode niske dodate vrednosti i većina ranijih industrijskih postrojenja je staro, neefikasno i štetno za životnu sredinu.

Da bi povećala konkurentnost, Srbija mora da prati evropske i globalne ekonomske trendove, uključujući kriterijume povezane sa principima produktivnosti, biznis modelima, upotrebom tehnologije, inovacijama, resursima, zelenom energijom i energetskom efikasnošću.

Ako se naprave prave investicije Srbija može znatno da popravi produktivnost, proizvodi proizvode visoke vrednosti i postane konkurentnija na globalnom tržištu.

Šta bi se u poslovnom ambijentu, prema vašem mišljenju, moglo popraviti kako bismo privukli više sofisticiranih i hajtek investicija?

Poslednje istraživanje Američke privredne komore pokazuje da njene članice veruju da porezi, carine, procedure kod deviznog poslovanja i administracija kod vlasništva nad nekretninama predstavljaju najveće birokratske prepreke bržem privrednom rastu. Još važnije, izveštaj ukazuje da su reforme pravosuđa i vladavine prava, smanjenje korupcije i predvidljivije izmene propisa najpotrebniji. S obzirom na to da te kompanije već posluju ovde, imaju jasnu sliku šta otežava njihovo poslovanje.

Sve privredne komore i asocijacije su lobirale da se promeni Zakon o deviznom poslovanju. Trenutnom zakonu nedostaje predvidljivost, izaziva nepotrebne administrativne troškove i ograničava kapacitet lokalnih preduzeća da prošire svoja tržišta. Liberalizacija deviznog poslovanja može pomoći da se oslobodi potencijal za rast ekonomije. Srbiji je takođe potrebno da investira u razvoj ljudskih kapaciteta i obrazovni sistem kako bi sadašnja, i buduća, radna snaga imala znanja i veštine da uspe. Ovo zahteva otvoren i stalan dijalog sa privatnim sektorom,

sa obrazovnim institucijama i stručnjacima u svim sektorima kako bi se identifikovale veštine koje su biznisu potrebne.

Dugoročna politička stabilnost, uključujući napredak u ispunjavanju obaveza preuzetih u Vašingtonu u septembru pomoći će da se oslobodi ekonomski potencijal celog regiona, kao i da se privuku investicije.

USAID je pružio podršku srpskoj administraciji i ekonomiji tokom pandemije. Kakvo je vaše mišljenje o tome kako se privreda borila sa krizom i kako biste ocenili odgovor Vlade na pandemiju?

S obzirom na okolnosti, srpska privreda pokazala se otpornom. Pomoglo je i to što ekonomija nije previše zavisna od jednog sektora. Naravno, neki sektori kao što su ugostiteljstvo, transport i turizam su pogođeni više, dok su poljoprivreda i IT radili dobro. U nedavnom istraživanju 1.000 mikro, malih i srednjih preduzeća koje je USAID sproveo, polovina ispitanih prijavila je smanjenje prihoda i profita i skoro isto toliko je prijavilo smanjenje tražnje za proizvodima i uslugama. Na pozitivnoj strani 76 odsto preduzeća je zadržalo zaposlene, 12 odsto je zaposlilo dodatne ljude i većina očekuje da će stvari popraviti u 2021. godini.

Pored angažovanja resursa za zdravstveni sistem, Vladin ekonomski stimulus i paket pomoći bili su od ključnog značaja. Garantna šema od dve milijarde evra, direktne uplate građanima, moratorijum na otplatu kredita, smanjenje kamatnih stopa, učešće u inicijativi zelenih koridora Zapadnog Balkana i druge mere pomogli su da se ublaži uticaj pandemije.

Tokom prošle godine Vlada SAD je obezbedila više od 3,5 miliona dolara kovid pomoći za Srbiju, za medicinsku opremu, kao što su koncentratori kiseonika, kontejneri za trijažu, monitori i mobilni rendgeni. Takođe smo radili sa Crvenim krstom na obezbeđivanju higijenskih proizvoda i hrane, pa čak i novca za najugroženije porodice. Za izbore, pomogli smo RIK-u da usvoji kovid zaštitne mere i informiše glasače kako da glasaju bezbedno.

U budućnosti, istražujemo mogućnosti da pomognemo Vladi da implementira strategiju e-Zdravstva kako bi bolje zaštitila građane u budućnosti. Preko DFC-a, pregovaramo sa Ministarstvom finansija kako bismo razvili finansijski paket za pomoć preduzećima u pandemiji kako bi se što pre vratili u posao.

ELEKTRONSKE DOZVOLE ZA VEĆU KONKURENCIJU

ARI NAIM,

regionalni menadžer Međunarodne finansijske korporacije (IFC) za Centralnu i Jugoistočnu Evropu

Početak ove godine digitalizovano je prvih 27 postupaka za dobijanje licenci, dozvola i saglasnosti za privredu, u okviru Projekta za unapređenje poslovnog okruženja u Srbiji.

Menju njima su i upis u registar distributera i uvoznika sredstava za ishranu bilja, priznavanje registracije sredstava za zaštitu bilja, upis u registar proizvođača semena, rasada, micelija jestivih i lekovitih gljiva, upis u registar sredstava za ishranu bilja i oplemenjivača zemljišta i mnoge druge

Prema rečima, Arija Naima, regionalnog menadžera Međunarodne finansijske korporacije (IFC) za Centralnu i Jugoistočnu Evropu, cilj je da se do kraja marta digitalizuje ukupno 100 postupaka, među kojima će se naći i postupci u nadležnosti Ministarstva unutrašnjih poslova, Nacionalne službe za zapošljavanje, Ministarstva građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture, kao i Ministarstva zaštite životne sredine. Trogodišnji projekat (od januara 2018. do marta 2021. godine) koji sprovodi Međunarodna finansijska korporacija (IFC), članica Grupacije Svetske banke, u saradnji sa Republičkim sekretarijatom za javne politike i Kancelarijom za IT i eUpravu, a uz finansijsku podršku

Fonda za dobru upravu Ujedinjenog Kraljevstva i Britanske ambasade u Beogradu, ima za cilj smanjenje administrativnog opterećenja za privredu kroz pojednostavljenje 1.750 administrativnih postupaka za izdavanje licenci i dozvola, digitalizaciju 100 procedura (uvođenje eDozvola) i uklanjanje praksi koje negativno utiču na razvoj konkurencije. Projekat je deo velikog reformskog projekta Vlade za pojednostavljenje administrativnih postupaka i regulative – ePapir.

Da li su ovim projektom obuhvaćene i procedure i dokumenti koje izdaju lokalne samouprave?

Našim projektom predviđena je digitalizacija postupaka na nacionalnom nivou. Projekat realizujemo u saradnji sa Vladom Republike Srbije i nadležnim republičkim institucijama. Cilj ovog projekta nije samo uvođenje elektronskih usluga za privredu, već i kreiranje sveobuhvatne platforme eDozvole u okviru infrastrukture portala eUprava, koja će omogućiti dalju digitalizaciju kroz neograničeno dodavanje procedura. Samim tim, biće stvoreni i uslovi za digitalizaciju postupaka na lokalnom, pokrajinskom i republičkom nivou i u budućnosti. Dalja digitalizacija postupaka podrazumeva formiranje novih registara za automatsko preuzimanje podataka, a samim tim usluge postaju kvalitetnije i brže, čime se stvara celokupan ekosistem digitalne administracije.

Kolika ušteda će biti ostvarena digitalizacijom administrativnih postupaka?

Uštede koje ostvarujemo sežu daleko van samog smanjenja neposrednih administrativnih troškova. Neophodno je imati u vidu uštede u vremenu i ljudskim kapacitetima jer sada više neće biti potrebno odlaziti od šaltera do šaltera u potragu za „samo još jednim papirom“. Ovakve uštede omogućavaju državnim institucijama i kompanijama da svoje resurse

BIROKRATIJA U SVIM ZEMLJAMA NA SVETU JEDAN OD FAKTORA KOJI NEGATIVNO UTIČU NA RAZVOJ KONKURENCIJE

preusmere na druge važne poslove, a kompanijama dalji razvoj poslovanja, što u krajnjoj liniji ima veliku vrednost za celokupnu privredu. Na ovaj način procenjeno je da će administrativno opterećenje za privredu, zahvaljujući svim aktivnostima i preporukama u okviru projekta, biti umanjeno za čak osam miliona dolara na godišnjem nivou.

Koji deo privrede će imati najviše koristi od digitalizacije ovih usluga?

Koristi od digitalizacije administrativnih postupaka biće uočljive na nivou cele privrede, ali će najznačajnija

olakšanja osetiti mikro, mala i srednja preduzeća koja čine čak 99,5 odsto ukupnog broja kompanija u Srbiji. Za njih, značajne uštede ostvarene digitalizacijom predstavljaju priliku da preostala sredstva reinvestiraju i fokusiraju se na dalji rast i razvoj.

Kakav je procenjeni efekat na privredu i na koje načine će pojednostavljanje i digitalizacija usluga države biti od koristi?

Pitanje digitalizacije je veoma aktuelno proteklih nekoliko godina, a sve što je u vezi sa digitalnom ekonomijom dodatno je dobilo na značaju u doba pandemije. Zahvaljujući sistemskom i sveobuhvatnom pristupu digitalizaciji koji, u saradnji sa svim partnerima, uspešno primenjujemo u okviru ovog projekta, očekujemo da će ove inovacije dodatno pozicionirati Srbiju kao državu sa pogodnom poslovnom klimom i atraktivnu priliku za investiranje, što će posledično dovesti do novih radnih mesta i višeg standarda za građane Srbije.

Da li je birokratija vezana za izdavanje dozvola i saglasnosti sprečavala razvijanje konkurencije u nekim oblastima? Da li digitalizacija i automatizacija mogu ukinuti te antikonzekurentske prakse?

Nesumnjivo je da je birokratija u svim zemljama na svetu jedan od faktora koji negativno utiču na razvoj konkurencije. Imajući u vidu da značajan deo birokratskog nasleđa u Srbiji čine upravo postupci za izdavanje dozvola, licenci i saglasnosti za privredu, uveren sam u to da će njihova digitalizacija, kroz unapređenje poslovne klime u Srbiji, doprineti i razvoju konkurencije, što i jeste jedan od ciljeva našeg projekta.

Dodatno, da bismo utvrdili i druge faktore koji negativno utiču na razvoj konkurencije, prikupljamo podatke, koristimo analizu regulacije tržišta (PMR) i analiziramo rezultate u saradnji sa Organizacijom za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD). Značajan korak ka daljem razvoju konkurencije, na čemu Vlada Srbije već uveliko radi biće, između ostalog, ukidanje monopola i kontrole cena, izjednačavanje pristupa infrastrukturi, i obustavljanje posebnog tretmana državnih preduzeća. Naše međunarodno iskustvo pokazuje da sveobuhvatna nacionalna politika konkurencije donosi ogromnu korist, i na nivou celokupne ekonomije, i na nivou pojedinačnih sektora.

SRBIJA IZVEZLA USLUGE U SAD ZA 700 MILIONA DOLARA

MARKO ČADEŽ,

predsednik Privredne komore Srbije

Nema te kompanije u Srbiji i svetu koja manje ili više ne trpi posledice pandemije. Međutim, posmatrano u celini, srpska privreda je uspela da se brzo prilagodi, da preživi i izbegne velike gubitke, sa kakvim se danas suočavaju mnogo razvijenije ekonomije. Sačuvali smo i kompanije i ljude, proizvodne i izvozne kapacitete, i ekonomsku bazu i makroekonomsku stabilnost, privukli gotovo tri milijarde evra novih stranih investicija... Uprkos neizvesnosti oko početka oporavka ekonomije evrozone usled produžene zdravstvene krize, zbog naših dobrih startnih pozicija sa kojima smo ušli u ovu godinu i zbog činjenice da smo među prvim zemljama po procentu vakcinisanih građana, što je preduslov da se virus stavi pod kontrolu, optimista sam i kada je reč o procenjenom ovogodišnjem rastu od pet-šest odsto, kaže Marko Čadež, predsednik Privredne komore Srbije koja je zajedno sa USAID-ovim projektom saradnje za ekonomski razvoj tokom prošle godine sprovodila anketu među preduzećima o efektima covid pandemije. Privredna komora je takođe aktivno učestvovala u aktivnostima vezanim za Vašingtonski sporazum potpisan prošle godine koji uključuje niz ekonomskih projekata

PKS je bila uključena u zaključivanje Vašingtonskog sporazuma. Kakve bi koristi za privredu Srbije mogla imati primena ovog sporazuma?

Vašingtonski sporazum nije važan samo za srpsku privredu, već i za ekonomiju celog regiona. Privrednici su podržali sporazum jer će im doneti povoljnije kredite, podršku planiranim investicijama, bolju infrastrukturu, olakšati poslovanje, omogućiti da zarade novac, zaposle ljude, održe svoj biznis. Zajednički tim Privredne komore Srbije i Privredne komore Kosova doprineće efikasnijoj realizaciji projekata kako bi kompanije što pre osetile konkretne koristi.

Ukidanje prištinskih taksa, a potom i potpisani sporazum već su ohrabрили kompanije, naše članice, da više saraduju i više međusobno trguju. Ukupan promet robe, od potpisivanja Vašingtonskog sporazuma do 31. decembra, povećan je 3,4 puta u odnosu na isti period 2019, kada su takse bile na snazi, i vratio se, čak i za procenat-dva nadmašio, nivo trgovine postignute u poslednja četiri meseca 2018.

Projekti predviđeni Vašingtonskim sporazumom olakšaće i realizaciju „mini Šengena“, zone zajedničkog tržišta i slobodnog kretanja ljudi, robe, usluga i kapitala, kojoj se, po odredbama ovog sporazuma, Srbiji, Severnoj Makedoniji i Albaniji, pridružila i Priština.

Kako vidite potencijale koje donosi otvaranje DFC kancelarije u Srbiji?

Otvaranjem beogradske kancelarije iz koje će DFC pokrivati ceo region i nedavnim potpisivanjem međudržavnog sporazuma Srbije i SAD o podsticanju investicija, stvoreni su uslovi da se saradnja dodatno intenzivira i da DFC sa partnerima u punoj meri realizuje predviđenu finansijsku podršku srpskim i drugim zapadnobalkanskim kompanijama - mikro, malim i srednjim preduzećima, velikim investicionim

SRBIJA SVE VIŠE POSTAJE JEDAN OD VODEĆIH EVROPSKIH HABOVA ZA VISOKOTEHNOLOŠKE KOMPANIJE

projektima privatnog sektora i razvoju infrastrukture. To će, uz direktnu komunikaciju sa privredom, verujem, ubrzati planiranu podršku i realizaciju konkretnih projekata, ali i omogućiti korišćenje i drugih finansijskih instrumenata za kojima se ukaže potreba na terenu.

Na koji način će mala i srednja preduzeća imati koristi od ove saradnje?

Prva sredstva iz DFC programa podrške američke razvojne banke upravo su namenjena kreditiranju

mikro, malih i srednjih preduzeća. Garancije iz fonda, vrednog više od milijardu dolara, umanjice rizik komercijalnih banaka da investiraju u ovaj sektor i tako firmama omogućiti bolji pristup finansiranju, odnosno jeftinije bankarske kredite.

Kreditni, uz garancije iz DFC programa, koji bi, kako je najavljeno, trebalo da privredi budu na raspolaganju sredinom godine, biće povoljniji i od onih koje banke sada odobravaju uz budžetske garancije. Razmatra se, recimo, mogućnost da se dodeljuju na dvostruko duži rok od kredita po domaćoj garantnoj šemi koje su privrednici dobijali na pet godina, odnosno na tri godine otplate uz 24 meseca grejs perioda.

Da li ima potencijala da se proširi ekonomska saradnja Srbije i SAD, da se poveća izvoz u SAD, privuče više investitora?

Ekonomska saradnja dve zemlje u proteklom periodu bila je, pre svega, u znaku investicija američkih

kompanija u Srbiji i njihovog doprinosa povećanju proizvodnje, izvoza, otvaranju novih radnih mesta. Vašingtonski sporazum i otvaranje regionalne kancelarije DFC u Beogradu, dobra su poruka američkoj biznis zajednici da su Srbija i region mesto vredno njihovih ulaganja i osnova da bolje iskoristimo potencijal za jačanje bilateralnih investicionih i trgovinskih veza.

Kada je reč o trgovini, uprkos pandemiji, srpski izvozni učinak na američkom tržištu protekle godine povećan je za gotovo 22 odsto – na 370 miliona dolara, deficit je, usled rasta izvoza i pada uvoza za petinu, smanjen za čak 175 miliona dolara na 73 miliona dolara, a ukupna robna razmena bila je manja samo pet odsto. Kapacitet za povećanje izvoza u SAD i ukupne robne razmene koja je u 2019, uoči pandemije dostigla dosadašnji maksimum od 854 miliona dolara i jačanje saradnje imaju poljoprivredno-prehrambeni sektor, metalska (auto-delovi i metaloprerađivačka), tekstilna i industrija nameštaja i namenska industrija, koja je u prethodnom periodu beležila značajan izvoz lovačke i sportske municije. Očekujemo da Kongres i predsednik SAD produže odluku o preferencijalnom trgovinskom statusu Srbije, koja je istekla krajem decembra. GSP program je u obostranom interesu, a našim privrednicima omogućava da više od 3.500, uglavnom industrijskih i poljoprivrednih proizvoda, izvoze u Ameriku bez carina ili uz minimalne carine.

U ukupnoj razmeni između dve zemlje sve veći značaj dobija razmena usluga, koja je uoči pandemije dostigla 910 miliona dolara, a prošle godine je, uz rast srpskog izvoza, za 11 meseci iznosila 860 miliona dolara. Za razliku od robne razmene, opterećene deficitom, u razmeni usluga Srbija sa izvozom vrednim 697 miliona dolara, beleži suficit od 534 miliona koji premašuje vrednost robe izvezene u Ameriku. Poseban potencijal za dalje uvećanje razmene usluga ima brzorastući srpski IKT sektor, koji svetski i američki mediji nazivaju Silicijumskom dolinom Zapadnog Balkana i čije inovativne proizvode već koriste američke kompanije i institucije. Za nas je to posebno važno kada se zna da Amerika drži trećinu svetskog tržišta IT usluga, među najinovativnijim je zemljama sveta i sedište je najvećih multinacionalnih tehnoloških kompanija, od kojih mnoge već ovde posluju.

Da li očekujete da bi se mogao vratiti priliv stranih direktnih investicija nakon završetka pandemije ili već u 2021. godini na pretkrizni nivo?

Korona virus ni protekle godine nije zaustavio ni domaće, javne i privatne, ni strane investicije. Srbija je imala značajno manji procentualni pad stranih ulaganja i od regionalnog i od svetskog proseka, uspeli smo da i u godini pandemije privučemo više od 60 odsto svih stranih ulaganja na Zapadnom Balkanu, i nije nerealno očekivati da ove godine dostignemo, čak i premašimo, nivo iz 2019.

Prema podacima Razvojne agencije Srbije u 2019. i 2020. zaključeno je više od 70 ugovora o investicijama koje su prošle godine realizovane, planiranom dinamikom, neke već i završene, a država pregovara o oko 50 novih investicionih projekata sa potencijalnim ulagačima – od američkih i kanadskih, preko nemačkih i kompanija iz drugih evropskih zemalja do japanskih i kineskih.

I domaće kompanije, uprkos svemu što nas je zadesilo u prethodnoj godini i trenutnoj neizvesnosti, ne odustaju od investicija. U poslednjem redovnom kvartalnom istraživanju koje sprovodi Privredna komora 70 odsto ispitanika izjasnilo se da planira veći ili nepromenjen obim investicija.

Koje privredne oblasti vidite kao najatraktivnije za strane investitore?

Kao industrije sa najvećim razvojnim i izvoznim potencijalom u koje ćemo usmeravati buduće investicije, vidimo prehrambenu industriju (food for future), proizvodnju tehnološki naprednih mašina i uređaja, uključujući automobilsku industriju, informacione i komunikacione tehnologije i kreativne industrije, poput filmske.

Srbija sve više postaje jedan od vodećih evropskih hubova za visokotehnološke kompanije. Za privlačenje visokotehnoloških kompanija koje se sve češće odlučuju da osim fabrika u Srbiji otvaraju i svoje istraživačko-razvojne centre, osim lakoće pokretanja biznisa, uređenog regulatornog okvira i strateškog opredeljenja ka razvoju i primeni veštačke inteligencije, imamo dva ključna aduta – ljude i paket poreskih podsticaja za ulaganje u istraživanje, razvoj i inovacije

VIŠE OD TREĆINE SRPSKIH STARTAPA OKRENUTO AMERIČKOM TRŽIŠTU

NEBOJŠA ĐURĐEVIĆ,
direktor Inicijative „Digitalna Srbija“

Digitalna transformacija društva je izuzetno složen proces. Ako bismo želeli da ga kratko sumiramo, rekao bih da je to ulazak digitalne tehnologije u sve sfere života – od toga kako učimo i radimo, preko toga kako komuniciramo do toga kako provodimo slobodno vreme. Međutim, kada ovo govorimo u kontekstu privrede moramo imati u vidu da digitalna transformacija nije tek kreiranje Facebook stranice ili onlajn prodavnice za naš biznis. Ono što digitalna transformacija jeste je sistemsko prilagođavanje i pozicioniranje uz pomoć digitalne tehnologije – značajno unapređenje korisničkog iskustva, poslovnih procesa i uvođenje potpuno novih poslovnih modela. To je ono što se na kraju krajeva desilo dolaskom jednog Ubera ili jednog AirBnba. Kreirani su neki novi inovativni poslovni modeli koji uz pomoć tehnologije brže i bolje odgovaraju na potrebe korisnika, objašnjava Nebojša Đurđević, direktor Inicijative „Digitalna Srbija“

Koji je tu zadatak Inicijative „Digitalna Srbija“?

Iako nam je digitalna transformacija društava izuzetno važna po prirodi stvari, ona je nešto širi pojam od onoga čime se bavi Inicijativa „Digitalna Srbija“. Ono na čemu naša organizacija insistira jeste da se društveni fokus usmeri na dalji razvoj digitalne ekonomije u kojoj neke naše kompanije uveliko posluju kao lideri na svetskom nivou. Kako bismo povećali broj takvih organizacija neophodno je da radimo na tome da se kreira pravno-regulatorni okvir koji stimuliše digitalnu ekonomiju i ojača preduzetnička kultura, kao i da se ulaže u obrazovanje koje bi uz nove programe, predmete i kurseve pratilo promene koje donosi tehnologija. Naša organizacija se nekoliko godina intenzivno bavi ovim složenim pitanjima i u tome imamo direktnu podršku više od 30 naših kompanija-članova koji nesebično daju ne samo kompanijske resurse, znanje i iskustvo, već i ličnu motivaciju svojih lidera i njihovu mrežu kontakata. Ponosan sam na to što smo uspeli da organizaciju zasnujemo na najboljim namerama, velikoj stručnosti i optimizmu da Srbija ima ogromnu šansu.

U kojoj meri su preduzeća u Srbiji svesna potrebe digitalizacije poslovanja? Da li je ekonomija u budućnosti uopšte i moguća ukoliko nije digitalizovana?

Ukratko – svest je sve veća. Sticajem okolnosti, naj-svežija situacija gde se pokazalo da je digitalizacija neophodna jeste pandemija. Preko noći smo osvestili da neke uveliko prisutne stvari poput onlajn trgovine ili rada na daljinu nisu bauk. Ali, ne samo to. Desila se mnogo značajnija stvar – mnoge tradicionalne kompanije su u periodu krize shvatile da je i digitalizacija poslovnih procesa i modela esencijalna.

Na početku krize smo kroz istraživanje Skener digitalne privrede izmerili da je prethodni period, uprkos očekivanjima mnogih, pogodno i digitalnu privredu, ali i doneo nešto pozitivno - svaka treća kompanija van IT sektora ubrzala je svoje digitalne projekte. Dakle, privreda je pokazala da može vrlo brzo da se orijentise ka transformaciji poslovanja korišćenjem digitalnih tehnologija. Sada je važno da prepozna da ta nova rešenja nisu tek odgovor na vanredne okolnosti već su tu da ostanu, a možda čak i da povuku celokupnu privredu iz krize. Upravo inovativni tehnološki biznisi su pomogli da se najveće svetske sile izvuku iz prethodne krize — današnji giganti Spotify, Uber ili AirBnb nastali su odmah nakon tog udara na svetske ekonomije koji se može porediti sa današnjom situacijom.

Jedan od ciljeva IDS je digitalizacija obrazovanja. Koje ste sve projekte imali u ovoj oblasti i da li ste zadovoljni prihvatanjem tih inicijativa od strane školstva?

Obrazovanje je jedna od ključnih komponenti u otklanjanju jaza između postojećih znanja i veština i onih koje su fokusirane na poslove budućnosti, i kao takva

jedna je od centralnih oblasti kojima se bavimo kao Inicijativa „Digitalna Srbija“.

Izuzetno je važno da o digitalizaciji obrazovanja ne razmišljamo isključivo kao o novim načinima ili alatima da se stiču znanja — poput digitalnih udžbenika, najmodernije opremljenih kompjuterskih učionica ili VR opremom u školama. Iako je neosporno važno i kako se uči, još je značajnije šta se uči. Dakle, način da se IT agilnije integriše u sve naučne oblasti jeste da fokus ne bude isključivo na sredstvima za rad već na digitalnim veštinama koje se stiču, što je mnogo ozbiljniji zadatak. To je nit koju sami pratimo i koja se provlači kroz mnoge naše programe usmerene kako na formalno, tako i na neformalno obrazovanje. Verovatno najbolji primer ovoga o čemu razgovaramo jesu multidisciplinarni master 4.0 programi koje smo pokrenuli kako bismo izgradili mostove između znanja koja se tradicionalno izučavaju na fakultetima i onih koja idu u susret budućnosti. Zahvaljujući ovom programu u godinama pred nama imaćemo svršene studente koji poseduju znanja o naprednim tehnologijama i poslovne veštine potrebne za kreiranje digitalnih proizvoda i usluga, kao i one koji poseduju umetničke veštine potrebne za kreativne industrije poput gejminga.

Poslednjih godina imamo dolazak u Srbiju velikih američkih IT kompanija kao što su Nutanix ili Epic Games, preko akvizicija domaćih startapa, koji potom razvijaju ovde razvojne centre. Da li očekujete još takvih dolazaka i kako oni utiču na razvoj naše IT industrije, ali i digitalnog obrazovanja?

Svakako očekujemo da digitalni ekosistem u budućnosti raste na mnogim poljima, pa i na tom. Akvizicije tih razmera su indikator kvaliteta domaćeg IT talenta i proizvoda i usluga nastalih njihovim inovativnošću i radom. Zato nam poduhvati poput dolaska pomenutih kompanija daju zasluženi kredibilitet u očima stranih investitora, što nije nimalo zanemarljivo za obećavajući ekosistem u razvoju kakav je naš. Oni donose razvojne projekte, a time i znanje i priliku da naši ljudi rade na svetskim proizvodima iz Srbije. Znanje koje dolazi je i dobra podloga da se motivišu oni koji odavde kreću ka svetskom tržištu. Kada je okruženje bogato iskustvima sa jakog tržišta kao što je američko (a to su iskustva koja donose jedan Nutanix ili Epic Games), onda je lakše i startapima iz tog okruženja da se upoznaju s praksama s kojima inače ne bi lako došli u dodir i da zahvaljujući tome budu prepoznati spolja. U slučaju Srbije govorimo o čak 37 odsto domaćih startapa koji su orijentisani na tržište SAD.

Beograd se prošle godine pominjao među top 10 evropskih destinacija digitalnih nomada. Čime Beograd privlači ove ljude i šta bi se moglo uraditi da ih bude još više?

Digitalni nomadi svoje destinacije najčešće biraju na osnovu preporuka i zato je naročito zanimljivo to što je Beograd početkom prošle godine bio u top 10 evropskih destinacija na sajtu Nomad list. Ta lista je dinamična, ali je Beograd uvek među prvim preporukama i tu i na mnogim drugim sajtovima koji sastavljaju liste najboljih mesta za rad na daljinu. Ono što smo mi saznali kroz Skener digitalnih nomada jeste da im se u našoj prestonici najviše dopada to što mogu da vode evropski način života uz niže troškove, imaju stabilnu i brzu internet vezu, dobra hrana, noćni život, ljudi koji su srdačni i dobro govore engleski. Osim toga, pozitivno reaguju i na naše IT talente i startup scenu. Kao i kompanije o kojima smo govorili u prethodnom pitanju, tako i digitalni nomadi donose talente,

AKVIZICIJE VELIKIH AMERIČKIH KOMPANIJA U SRBIJI SU INDIKATOR KVALITETA DOMAĆEG IT

znanja i iskustva koja dodatno obogaćuju domaću scenu, otvaraju prilike za saradnju i daju joj međunarodni karakter. Iako, kao što i sam naziv kaže, često putuju, veoma često oni se u nekom trenutku zadrže na određenoj lokaciji koja daje dobre poslovne prilike i pokrenu svoj biznis ili se pridruže postojećem. Da bi se zadržali ovde i potencijalno napravili neki novi svetski proizvod iz Srbije, potrebno je da se energija usmeri na povećanje broja digitalnih nomada koji dolaze u našu prestonicu. Postoje brojni načini za to — od direktne promocije Beograda strancima, preko uključivanja digitalnih nomada u događaje lokalnih IT organizacija do uspostavljanja politika koje će definisati jednostavniji okvir za rad ove vrste digitalnih radnika u našoj zemlji.

PRIVREDNICI ŽELE BOLJI DIJALOG SA DRŽAVOM

VIOLETA JOVANOVIĆ,
izvršna direktorka NALED-a

Privrednike najviše brine brzina reagovanja institucija na njihove predloge za unapređenje poslovnog okruženja

„Javno-privatni dijalog za razvoj“ je program USAID-a u čijoj realizaciji učestvuje i Nacionalna alijansa za lokalni ekonomski razvoj (NALED) čiji je cilj unapređenje poslovnog ambijenta u Srbiji. Prema rečima Violete Jovanović, izvršnog direktora NALED-a, prema istraživanjima o javno-privatnom dijalogu, svaki treći privrednik ovaj segment izgradnje poslovnog ambijenta ocenjuje kao loš.

„Više od 60 odsto privrednika nije upoznato sa ovom praksom u Srbiji, a velika većina njih (80 odsto) kaže da u dijalogu i ne učestvuje. S druge strane, predstavnici javnog sektora dijalog između države i privrede opisuju kao dobar“, kaže Jovanović.

Na kom nivou je dijalog između države i privrede?

Prema ovom istraživanju, privrednike najviše brine brzina reagovanja institucija na njihove predloge za unapređenje poslovnog okruženja, što su najslabije ocenili. Kao najefikasniju fazu dijaloga, obe strane vide onu u kojoj se planiraju izmene propisa. Naš godišnji izveštaj o kvalitetu regulatornog okruženja 2019/2020. ukazuje na određene pomake, na primer, da se manje zakona donosi po hitnom postupku. U 2016. je tako doneto 60 odsto zakona, a u 2019. je taj udeo pao na 25 odsto, što ohrabruje i otvara prostor za jačanje poverenja kao temelja za efikasan javno-privatni dijalog.

S obzirom na to da je jedna od ključnih aktivnosti bila i podrška u implementaciji šest ključnih reformi za poboljšanje privrednog ambijenta, koje su to reforme i u kojoj meri se sprovode?

To su reforme na unapređenju sistema obrazovanja, javnih nabavki, paušalnog oporezivanja, upravljanja otpadnim vodama, očuvanja pčela i organske proizvodnje. Kada je reč o njihovom sprovođenju, veliki pomak je ostvaren usvajanjem novog Zakona o javnim nabavkama koji je u primeni od jula 2020. Taj propis znatno skraćuje proceduru i smanjuje troškove za sve učesnike nabavki, a posebno za mala i srednja preduzeća, kroz uvođenje potpuno elektronskog postupka. Ostvaren je i važan pomak na polju upravljanja otpadnim vodama, jer je višestruko povećan broj preduzeća (na oko 4.500) koja će morati da izveštavaju nadležnu agenciju o svom upravljanju otpadnim vodama. Vlada Srbije nedavno je formirala i radnu grupu za unapređenje upravljanja otpadnim vodama i planirana su ulaganja u više desetina postrojenja širom Srbije.

Takođe, ove godine nas očekuje zapošljavanje 28 novih republičkih inspektora, što bi u smislu kapaciteta bio važan korak napred. Da podsetimo i da je od prošle godine paušalcima obezbeđena preko potrebna predvidljivost poslovanja kroz uvođenje jasne formule za utvrđivanje visine poreza i elektronsko dostavljanje poreskih rešenja na početku poslovne godine. Za prosvetne radnike pripremljen je višestruko korisni Priručnik za sprovođenje nastave putem savremenih metoda. Pored toga, predano se radi i na uspostavljanju funkcionalnog sistema za organsku proizvodnju i zaštitu pčela.

Jedan od fokusa projekta je i obrazovanje za 4. industrijsku revoluciju. Kakve promene u obrazovanju i zahtevima privrede za veštinama donosi 4. industrijska revolucija?

PROCENE SU DA GOTOVO SVAKO TREĆE PREDUZEĆE U SRBIJI POSLUJE U SIVOJ ZONI

U središtu ove reforme nalazi se projektna nastava kao inovativni metod koji služi razvoju veština poput kritičkog promišljanja, timskog rada i komunikacije, kojima bi svaki učenik trebalo da ovlada tokom osnovnog i srednjeg obrazovanja. U te svrhe je pre nekoliko meseci predstavljen i Priručnik za sprovođenje nastave putem savremenih metoda, gde su na jednom mestu opisani alati i resursi za realizaciju projektna i nastave na daljinu.

NALED je godinama posvećen suzbijanju sive ekonomije. Kakvi su rezultati do sada? Koliko se procenjuje da sada iznosi udeo sive ekonomije?

Istraživanja o udelu sive ekonomije se rade na pet godina. Prema poslednjoj analizi „Siva ekonomija u Srbiji 2017“, koju smo sproveli uz podršku Nemačke razvojne saradnje, procenjuje da je obim poslovanja u sivoj zoni među registrovanom privredom oko 15,4% BDP-a, što bi po sadašnjem iznosu bruto do-

maćeg proizvoda bilo oko sedam milijardi evra. Tu je i problem crne ekonomije odnosno potpuno ne-registrovanih firmi i radnji koje čine 17,2% ukupnog broja privrednih subjekata i ima ih više od 70.000. Procene su da gotovo svako treće preduzeće u Srbiji posluje u sivoj zoni, pre svega u sektorima ugostiteljstva, poljoprivrede i građevinarstva, dok je jedan od sada najbrže rastućih oblika sive ekonomije prisutan u vidu nedozvoljenog oglašavanja i prodaje na internetu i društvenim mrežama.

Kako je pandemija uticala na ovaj sektor?

Krize generalno imaju tendenciju da produbljuju rad u sivoj zoni. To se, primera radi, vidi kod nedozvoljene trgovine duvanskim proizvodima. Dok se takva roba sada retko može naći na pijacama, ona se u velikoj meri preselila na internet. U 2019. otkriveno je tek nekoliko stotina oglasa za prodaju duvana na internetu, a prošle godine čak 7.000. Zato je danas, u vreme pandemije korona virusa, ključno jačanje poreske kulture i isticanje važnosti plaćanja poreza. Građani mogu da doprinesu borbi protiv sive ekonomije tako što će pažljivo birati mesta na kojima kupuju, uzimati fiskalni račun u svakoj situaciji i plaćati bezgotovinski kad god je to moguće, jer jedino tako mogu da budu sigurni da je promet stvarno evidentiran.

Kako prisustvo sive ekonomije utiče na privlačenje stranih investitora?

Siva ekonomija je kancer društva i privrede, pa nepovoljno utiče i na investitore koji, kad dolaze u neku državu, imaju obavezu da posluju prema njenim zakonima. Firme koje rade u sivoj zoni su za njih, ali i za sve ostale firme koje rade po propisima, neloyalna konkurencija, koja svojim načinom rada ugrožava prava radnika i kvalitet i bezbednost proizvoda.

Da li očekujete veće prisustvo američkih investicija nakon otvaranja kancelarije DFC-a u Srbiji?

To svakako. Činjenica da je kancelarija američke Međunarodne razvojne finansijske korporacije otvorena u Beogradu signal je koji govori da će dolaziti investitori iz te zemlje. Koja će to dinamika i sektori biti, sada je rano govoriti.

BORBA PROTIV KORUPCIJE JEDAN OD NAJGLASNIJIH ZAHTEVA PRIVREDE

AMALIJA PAVIĆ,

zamenica izvršnog direktora Američke
privredne komore (AmCham)

Ukupna ulaganja kompanija iz Amerike u Srbiji iznose gotovo četiri milijarde dolara. Među najznačajnijim kompanijama su Philip Morris, Coca-Cola, Ball Packaging, Microsoft, Oracle, IBM, NCR, Sitel, a poslednjih godina i iz auto-industrije, poput Johnson Controls i Cooper Tires. Verujemo da i pored prisustva ovih značajnih imena, i dalje postoji prostor za snažniji priliv američkih investicija u Srbiji, zbog čega se kao AmCham radujemo pozitivnim signalima američke administracije i privrede, i nedavnom dolasku američke razvojne banke, DFC-a u Beograd, kaže Amalija Pavić, zamenica izvršnog direktora Američke privredne komore.

Da li postoji prostor za unapređenje ekonomske saradnje SAD i Srbije, posebno nakon potpisivanja Vašingtonskog sporazuma i otvaranja kancelarije DFC u Beogradu?

Otvaranje kancelarije DFC-a u Beogradu nesumnjivo je pozitivan signal investitorima koji planiraju ulaganja u Srbiji i regionu, ali i podrška postojećim investitorima koji u planu imaju širenje svog poslovanja. Dolazak ovako važne finansijske institucije iz SAD u Beograd, našu zemlju stavlja na listu poželjnih investicionih destinacija i otvara nam mogućnost da osnažimo ekonomiju, i kroz priliv direktnih stranih investicija, koje već nekoliko godina imaju visoko učešće u BDP-u, ali i domaćih investicija, čiji nivo bi morao biti veći.

Svesni smo da je Srbija malo tržište koje nije lako staviti na mapu velikih investicionih zemalja kao što je Amerika, ali verujemo da će Vašingtonski sporazum, uz ekonomsku podršku DFC-a, dodatno skrenuti pažnju američkih investitora na region i Srbiju kao najveću ekonomiju regiona. Može se očekivati da prve efekte vidimo već ove godine.

U kojim sektorima se može očekivati najveće interesovanje američkih investitora?

Tradicionalno, na vrhu liste interesovanja su IT sektor i telekomunikacije, različite proizvodne delatnosti, posebno sektor robe široke potrošnje, farmaceutska industrija, auto-industrija, infrastruktura i slično. Generalno, nema sektorskih ograničenja, te ukoliko ozbiljno prionemo na unapređenje rada institucija, od efikasnost državne uprave do pravosuđa, verujem da ćemo dodatno učiniti našu privredu atraktivnom za veće domaće i strane investicije, uključujući i američke.

VAŠINGTONSKI SPORAZUM, UZ EKONOMSKU PODRŠKU DFC, DODATNO ĆE SKRENUTI PAŽNJU AMERIČKIH INVESTITORA NA REGION

Šta bi ekonomija mogla dobiti većim prisustvom američkih kompanija?

Investicije, veći broj radnih mesta, priliv novca od poreza u budžet, prenošenje znanja i dobre poslovne prakse i naravno, kao rezultat napretka ekonomije, viši standard za sve građane Srbije.

Kao udruženje koje okuplja američke, ali i druge investitore u Srbiji, kako vidite poslovno okruženje i kakve bi bile vaše preporuke za njegovo unapređenje?

Uprkos jakom uticaju pandemije na globalnu i domaću ekonomiju, članice Američke privredne komore u Srbiji (AmCham) poslovnu klimu ocenjuju kao i prethodnih godina – umereno zadovoljavajućom. Takođe, umereni su optimisti u pogledu očekivanja za 2021. godinu. Većina kompanija članica AmCham-a (56 odsto) očekuje povećanje obima poslovanja i rast, dok čak 30 odsto planira i novo zapošljavanje. Neizvesnost koja prati pandemiju uzrokovala je da očekivanja naših članica u proseku budu od petine do trećine niža nego u istom periodu prošle godine. Istovremeno, veoma je optimističan podatak da čak dve trećine članstva planira dodatne investicije, što govori o njihovoj dugoročnoj posvećenosti i očekivanju brzog oporavka nakon prestanka pandemije.

Prema rezultatima našeg osmog istraživanja o zadovoljstvu i poverenju investitora, najveći izazov u narednoj godini 70 odsto članica vidi u nepredvidivosti pandemije, zatim u efikasnosti rada državne uprave (48 odsto), dok 46 odsto zamera nepredvidivost izmene i primene propisa. Najveća administrativna opterećenja za članice proizlaze iz poreskih, carinskih i propisa iz oblasti deviznog poslovanja koji su visoko na listi prioriteta za reforme. Iz tog razloga, naše preporuke Vladi za vreme trajanja pandemije su dalje unapređenje e-Uprave, i ubrzana optimizacija i digitalizacija svih administrativnih postupaka, kao i fokus na zdravstvo i u borbi protiv pandemije i u obezbeđivanju redovnih zdravstvenih usluga.

U pomenutom istraživanju i godišnjoj publikaciji 8. prolazno vreme, članice AmChama su istakle neekonomske faktore kao primarne za poboljšanje poslovne klime – unapređenje vladavine zakona, sudsku efikasnost i borbu protiv korupcije. Kako ove stvari utiču na poslovanje stranih, ali i domaćih investitora?

Pandemija i njeni efekti na poslovanje nisu promenili mišljenje članica AmChama o dugoročnim prioritetima. Kao i prethodne dve godine, najvažnija reforma ostaje unapređenje rada pravosuđa i vladavina prava, a kao drugi prioritet članice vide smanjenje korupcije. Treći prioritet članice i dalje vide u unapređenju predvidivosti izmena propisa, posebno imajući u vidu da broj javnih rasprava na izmene propisa iz godine u godinu pada.

Kada govorimo o vladavini prava, unapređenje rada pravosudnih organa i povećanje njihove efikasnosti predstavljaju jedan od najznačajnijih izazova. Dužina trajanja sudskih postupaka je i ove godine najznačajnija primedba koju ističe čak 73 odsto učesnika istraživanja, dok se na drugom mestu nalazi nedostatak adekvatnog znanja sudija. Zatim slede neujednačenost postupanja i nedostatak specijalizacije sudija. Takođe, jedan broj ispitanika ukazao je na prepreke kao što su ograničena mogućnost e-komunikacije sa sudovima i nesistematizovanost sudske prakse.

Pored vladavine prava, uspešna borba protiv korupcije predstavlja jedan od ključnih izazova države. Prema percepciji članova AmChama, većina ispitanika smatra da je korupcija najzastupljenija u oblasti javnih nabavki, a zatim slede upravni postupci i pravosuđe, te funkcionisanje zdravstvenog sistema, inspeksijskih službi i zapošljavanje u javnom sektoru.

Opređenjenje za odlučnu i efikasnu borbu protiv korupcije ostaje jedan od najglasnijih zahteva privrede. Ravnopravni uslovi poslovanja i zdrava konkurencija na tržištu bez prisustva korupcije, doneće poverenje u poslovne odnose, eliminisanje negativne selekcije i funkcionisanje mehanizama za zaštitu prava i interesa.

U SRBIJI VELIKO INTERESOVANJE ZA ŠKOLOVANJE U SAD

★ **ISIDORA NIKOLIĆ SAVIN,**
advokat i predsednica udruženja
„Fulbrajt i prijatelji“

Američki univerziteti imaju dugogodišnji primat nad evropskim na svim relevantnim međunarodnim rang-listama akademskih institucija

U Srbiji oduvek vlada izuzetno interesovanje za školovanje i akademsko usavršavanje u SAD, o čemu svedoči i broj prijavljenih kandidata na konkurse za dodelu stipendija koje redovno objavljuje ambasada SAD u Beogradu, kaže Isidora Nikolić Savin, advokat i predsednica udruženja „Fulbrajt i prijatelji“. Udruženje okuplja stipendiste programa akademske razmene Vlade SAD koji se ostvaruju u Republici Srbiji putem ambasade SAD u Beogradu. Reč je o programima Fulbright, Hubert H. Humphrey, Ron Brown, Junior Faculty Development Program (JFDP) i International Visitors Leadership Program (IVLP). Misija udruženja je da promoviše profesionalnu i akademsku izvrsnost, kao i pozitivne društvene promene i ima za cilj da doprinese jačanju kapaciteta međunarodne kulturne, institucionalne, naučne i profesionalne razmene i saradnje. Prema podacima programa, od 1961. godine do danas skoro 880 stručnjaka iz Srbije i iz SAD koji su boravili na studijskom programu u Srbiji, dobilo je stipendiju Fulbrajtovog gostujućeg programa.

Zašto su SAD zanimljive našim stručnjacima za obrazovanje i naučnoistraživački rad?

Razlog tome je prvenstveno kvalitet kurikuluma i metodologije rada sa studentima, kao i dugogodišnji primat američkih univerziteta nad evropskim na svim relevantnim međunarodnim rang-listama akademskih institucija. Samim tim, znanje i zvanje stečeni na nekom od univerziteta iz SAD predstavljaju ne samo odličnu osnovu za ostvarivanje uspešne karijere, nego su i stvar prestiža.

Za koje naučne oblasti i fakultete se ljudi iz Srbije prijavljuju?

Baza stipendista programa akademske razmene sa SAD kojom raspolaže naše udruženje ukazuje na veoma širok dijapazon društvenih i prirodnih nauka za koje su zainteresovanim kandidatima bili na raspolaganju programi razmene. Međutim, naučne oblasti za koje se u Srbiji nude programi razmene uglavnom zavise od vrste i cilja akademskog programa za koje ambasada SAD obezbeđuje finansiranje. Fokus tih programa varira od unapređenja društveno-ekonomskog stanja u Srbiji, do razvoja poljoprivrede i biomedicinskih nauka.

Kad bismo pitali alumniste vaše organizacije, šta bi odgovorili na pitanje o značaju američkih stipendija za razvoj srpske nauke i društva?

Odgovor na ovo pitanje je od takvog značaja za naše udruženje da smo prošle godine u saradnji sa Centrom za američke studije organizovali veliku dvodnevnu konferenciju pod nazivom „Značaj ame-

VLADA SRBIJE OD 2014. GODINE DOPRINOSI FULBRAJT PROGRAMU SA 50.000 DOLARA GODIŠNJE

ričkih stipendija za razvoj srpske nauke i društva“, koja je trebalo da se održi u Rektoratu Beogradskog univerziteta. Konferencija je bila zakazana za mart i na njoj je trebalo da govore mnogi priznati stručnjaci koji su svojevremeno pohađali neki od programa razmene, ali su nas epidemija COVID-19 i uvedeno vanredno stanje omeli u planovima. Nadam se da ćemo uskoro moći da održimo konferenciju, nakon koje ću imati i konkretan odgovor na ovo pitanje.

Vlada Srbije je 2013. odlučila da podrži program Fulbrajt i izdvojila je određenu sumu za to. Veliki broj domaćih institucija (bolnice, kompanije, fakulteti, instituti), takođe je dodeljivao stipendije stručnjacima iz SAD koji su dolazili u Srbiju. Da li ova praksa i dalje postoji i zašto je važan dvosmeran karakter programa?

Da, Vlada Srbije od 2014. godine doprinosi Fulbrajt programu sa 50.000 dolara godišnje. Ta sredstva namenjena su stipendiranju srpskih profesora, naučnika i studenata koji se u okviru Fulbrajt programa usavršavaju na univerzitetima u SAD. Vlada SAD dodatno stipendira takođe srpske profesore, naučnike i studente za istu vrstu stipendija. Pored toga, Vlada SAD stipendira i američke profesore, naučnike i studente koji po Fulbrajt programu dolaze na univerzitete u Srbiji. Naravno, univerziteti u Srbiji, iako ne obezbeđuju direktne stipendije Amerikancima, pružaju punu logističku i naučnu pomoć Fulbrajt stipendistima tokom njihovog boravka u Srbiji.

Fulbrajtovi administratori želeli bi da američki predavači i istraživači budu zainteresovani za rad van Beograda, posebno u gradovima na jugu Srbije kao što su Niš, Kragujevac i Novi Pazar. Imate li informacije kako se ostvaruje ovaj cilj programa? Da

li ste u kontaktu sa američkim istraživačima koji borave u Srbiji?

Tačno, to je jedan od ciljeva kojima administratori programa pridaju najveći značaj i iz godine u godinu raste broj američkih stručnjaka i studenata zainteresovanih za saradnju sa srpskim kolegama na univerzitetima van Beograda. Tokom akademske 2019/20. godine, pet studenata boravilo je u okviru Fulbright English Teaching Assistant programa širom Srbije - od Subotice i Novog Sada, do Niša, Vrnja i Novog Pazara. Nažalost, zbog rizične situacije nastale zbog COVID-19 pandemije, ove akademske godine nemamo nijednog Amerikanca na Fulbrajt stipendiji u Srbiji. Radi se na tome da već početkom septembra 2021. ugostimo novu generaciju američkih fulbrajtovac u Srbiji. Naravno, sve će zavisi od toga kako se dalje bude razvijala situacija u vezi sa pandemijom.

Kako unaprediti saradnju i razmenu dveju zemalja?

Svaki sprovedeni vid akademske razmene između SAD i Srbije neumitno je već doveo do trajnog povezivanja dve zemlje jer studijski boravak u drugoj zemlji, naročito onaj koji je duži od jedne akademske godine, dovodi do saživljavanja polaznika programa sa drugom kulturom, eventualnog usvajanja drugačijih kulturnih obrazaca, a svakako do proširenja vidika. Prema bazi članova našeg udruženja, najveći broj naših ljudi koji su boravili u SAD na nekom od programa razmene su vrhunski stručnjaci u svojim oblastima koji svojim radom i implementacijom znanja stečenog za vreme usavršavanja u SAD daju svakodnevan doprinos svojoj zajednici.

Ko su u Srbiji poznati fulbrajtovci i polaznici drugih programa?

Među polaznicima američkih programa u Srbiji je veliki broj istaknutih ljudi u Srbiji, među kojima su članovi SANU, rektori univerziteta, guverneri NBS, dekani i profesori fakulteta, ministri i narodni poslanici iz svih garnitura vlasti u SFRJ i Srbiji, ali i priznati umetnici. Lista zvučnih imena zauzela bi mnogo više mesta nego što ovaj intervju dozvoljava, ali ako se fokusiramo samo na domen kulture,

MEĐU FULBRAJTOVCIMA IMA ČLANOVA SANU, REKTORA UNIVERZITETA, GUVERNERA NBS, DEKANA I PROFESORA FAKULTETA, MINISTARA I NARODNIH POSLANIKA IZ SVIH GARNITURA VLASTI U SFRJ I SRBIJI, ALI I PRIZNATIH UMETNIKA

već imena nekolicine istaknutih umetnika koji su doprineli uspostavljanju kulturnih veza između Srbije i SAD dosta je rečita. Recimo, znameniti alumniji Fulbrajt programa su Olja Ivanjicki, Milovan Danojlić, Srđan Karanović, Vida Ognjenović, Svetlana Bojković, Slobodan Šijan, Biljana Srbljanović, Grozdana Olujić.

Vaše udruženje je 2015. godine ustanovilo godišnju nagradu za profesionalnu izvrsnost „Predvodnik/ Predvodnica“ (Trailblazer), kojom odaje priznanje izuzetnom profesionalnom doprinosu pojedinaca u Srbiji u okviru oblasti razvoja nauke i istraživanja, unapređenja struke ili profesije ili pozitivnih društvenih promena. Ko su dosadašnji dobitnici i zašto je važno imati ovakvu nagradu?

Naša nagrada za cilj ima da promovise izuzetne osobe i da im oda priznanje za postignuća u određenoj godini. U tome se ogleda njen primarni značaj – da se, koliko god bili svakodnevno obasuti lošim primerima, makar povremeno podsetimo da među nama postoje izuzetni ljudi za koje nikakve nepovoljne okolnosti ne predstavljaju smetnju. Prema desetinama prijava koje svake godine primamo povodom konkursa za nagradu, stekla sam utisak da je naše društvo u mnogo manjoj meri inertno nego što je opšti utisak i da je veoma bogato pojedincima koji postižu izuzetne rezultate u oblasti svoje struke, odnosno koji nastoje da menjaju svet u kome žive makar na mikronivou, ne očekujući ništa zauzvrat.

Dosadašnji dobitnici naše nagrade dolaze iz najrazličitijih oblasti nauke i društvenog angažmana. To su pojedinci koji stoje iza inicijative „Miksalište – multikulturalni centar za izbeglice i lokalnu zajednicu“ čiji je angažman u pomoći rešavanju migrantske krize opštepoznat; Dušica Popadić, osnivačica i direktorka „Incest trauma centra“, koja je pionirka u pružanju psihološke i pravne pomoći seksualno zlostavljanoj deci i odraslim osobama koje su preživele seksualno nasilje u detinjstvu, kao i njihovim porodicama; dr Marina Hughson, sociološkinja koja je ceo svoj profesionalni život posvetila borbi za rodnu ravnopravnost; učenici odeljenja III/1 Desete beogradske gimnazije „Mihajlo Pupin“ iz Beograda koji su pravi predstavnici uspešnog sprovođenja grassroot inicijative; prof. dr Radojka Vukčević, jedna od najboljih istoričarki američke književnosti na jugoslovenskom prostoru.

KAKO STVORITI NIKOLU JOKIĆA SRPSKOG TEHNOLOŠKOG PREDUZETNIŠTVA

TIHOMIR BAJIĆ,

osnivač i predsjednik Serbian Entrepreneurs

Očekujem da će prvi put ove godine firme rizičnog kapitala iz Silicijumske doline uložiti znatna sredstva u startup u kome su osnivači još uvijek u Srbiji, prepoznajući potencijal srpsko-američkog jednoroga

U ovom trenutku budući Nikola Jokić tehnološkog preduzetništva počinje svoje prve profesionalne korake. Ta osoba će stasati u Srbiji, a u ranoj fazi razvoja svog startapa izaći će na američko tržište. Nakon godina mukotrpnog i predanog rada, u optimalnim uslovima za razvoj, uzdići će se u sam vrh američkog startup preduzetništva na čelu jednoroga. Biće okružena drugim uspješnim srpsko-američkim preduzetnicima. Ovo možda zvuči kao bajka, ali nije. Poznato je da su jednorozni startapi koji izrastu u kompanije sa vrednošću većom od milijardu dolara, a srpska scena bi opravdano mogla biti na pragu toga da iznjedri svog prvog jednoroga. Odnosno, u pravoj klimi naš Nikola-Jokić-preduzetnik-u-nastanku neće biti izuzetak već rezultat sistematskog pristupa na kome trenutno predano radi nekoliko stotina ljudi kroz više uporednih i podudarnih inicijativa.

Jedna od njih je Radna grupa za izradu Predloga strategije razvoja startup ekosistema Republike Srbije od 2021. do 2025. godine, kojoj sam se pridružio na dugogodišnjih saradnika iz Inicijative „Digitalna Srbija“, organizacije koja predsedava ovoj grupi. Nas 37 članova predstavljamo presjek aktera tog ekosistema.

Fokusiran sam na jednu od bitnih stavki ove strategije, a to je pristup kapitalu i izlasku na američko tržište. Težim da povežem srpske IT preduzetnike najvećeg potencijala sa američkim firmama rizičnog kapitala (engl. Venture Capital Firm) sa famoznog Send Hil Roda u Silicijumskoj dolini. Uzvratno, još sa nekoliko

partnera, pomažem američkim startapima da od samog početka zaposle ljude u Srbiji i kroz svoj razvojni put unaprijede znanje u lokalnom ekosistemu. Baš kao što sam i ja uradio za moj startup The Long-Term Stock Exchange.

... najjača startup liga na svijetu...

Svaki sport ima svoju najznamenitiju ligu sa najvećim tržištem. Samo igranje u tim ligama zahtijeva od osobe da se izdigne na viši nivo i onda u tom okruženju i takmičenju cijela liga iz godine u godinu vidno napreduje u kvalitetu. U fudbalu je to engleska Premijer liga. U auto-trkama je to Formula 1. NBA liga je neprikosnovena u košarci. U IT preduzetništvu je to Silicijumska dolina. Silicijumska dolina je unutar San Francisko zaliva u kome preko sedam miliona ljudi živi na površini manjoj nego Vojvodina. Ova regija je dom najvećem broju američkih jednoroga. A u Americi ih je najviše u svijetu.

Ova startup meka predstavlja jedinstvenu gustinu VC kapitala, talenata i korporativnih klijenata, što lokalno što kroz postojanje unutar najvećeg otvorenog tržišta na svijetu za IT startape. Startup liga iz Silicijumske doline okuplja najbolje talente iz cijelog svijeta. Usred koronavirus pandemije, prestala je da bude insularna (gdje su najznamenitiji startup investitori i mušterije mahom zahtijevali da im se predstavite uživo i da ste prisutni u lokalnom ekosistemu) već je postala virtualno pristupačnija nego ikada prije. Plodno tlo za srpskog IT preduzetnika da izađe na to tržište lakše i da se u direktnom takmičenju sa najboljim svjetskim preduzetnicima iskali.

... sistematski pristup ...

Gotovo svake godine od 120 izabranih na NBA draftu imamo bar jednog mladića koji je stasao u srpskom košarkaškom sistemu. Ovo je proizvod sistematskog pristupa kojem mnoge zemlje zavide. Od oko 450 trenutno aktivnih NBA igrača, šestorica su igrala za srpske nacionalne timove. Po ovom broju naših igrača, u tekućoj NBA sezoni dijelimo četvrto mjesto sa Njemcima.

Na čelu su Kanađani, potom Francuzi i Australijanci.

U 2020. godini, portal Tekkranč (engl. Techcrunch) tvrdi da su 44 startapa stasala u jednoroge kojih je ukupno 601. Nijedan od ovih jednoroga nema srpskog suosnivača niti je u svom razvoju prošao kroz srpski startup ekosistem.

U američkim startapima, stranci su još zastupljeniji nego u NBA. Magazin Forbs (engl. Forbes) je 2018. godine objavio da su imigranti suosnivači u 55% američkih jednoroga. Zamislite da su srpski imigranti kao suosnivači jednoroga, kao i njihovi košarkaški sunarodnici, na četvrtom mjestu po zastupljenosti! Duboko vjerujem da kroz sistematski pristup i uzajamno djelovanje svih aktera, možemo ovo da postignemo. Bio sam direktni svjedok ovome u Torontu. Kanađani, naspram broja stanovnika, najzastupljeniji su stranci kao suosnivači američkih jednoroga. To se ne bi desilo da ne postoji sistematski pristup već nekoliko decenija. Cilj navedene Radne grupe je da predloži nama svojstven strateški pristup.

... životni put ...

Zaposlio sam se u prvom startapu u Torontu 2003. godine, a 2008. pokrenuo svoj prvi startup. Od 2011. do izbijanja trenutne pandemije boravio sam u San Francisku. Do sada sam vodio startup timove u osam država. Bilo je gorkih promašaja i neprospavanih noći. Dva startapa su izašla na tržište javnog kapitala, a nekoliko drugih se uspješno prodalo. Prije šest godina sam se pridružio Eriku Risu - autoru The Lean Startup-a, najprodavanije startup knjige na svijetu - i pomogao da se od prvih linija koda izgradi i počne sa poslovanjem nova američka berza The Long-Term Stock Exchange (LTSE).

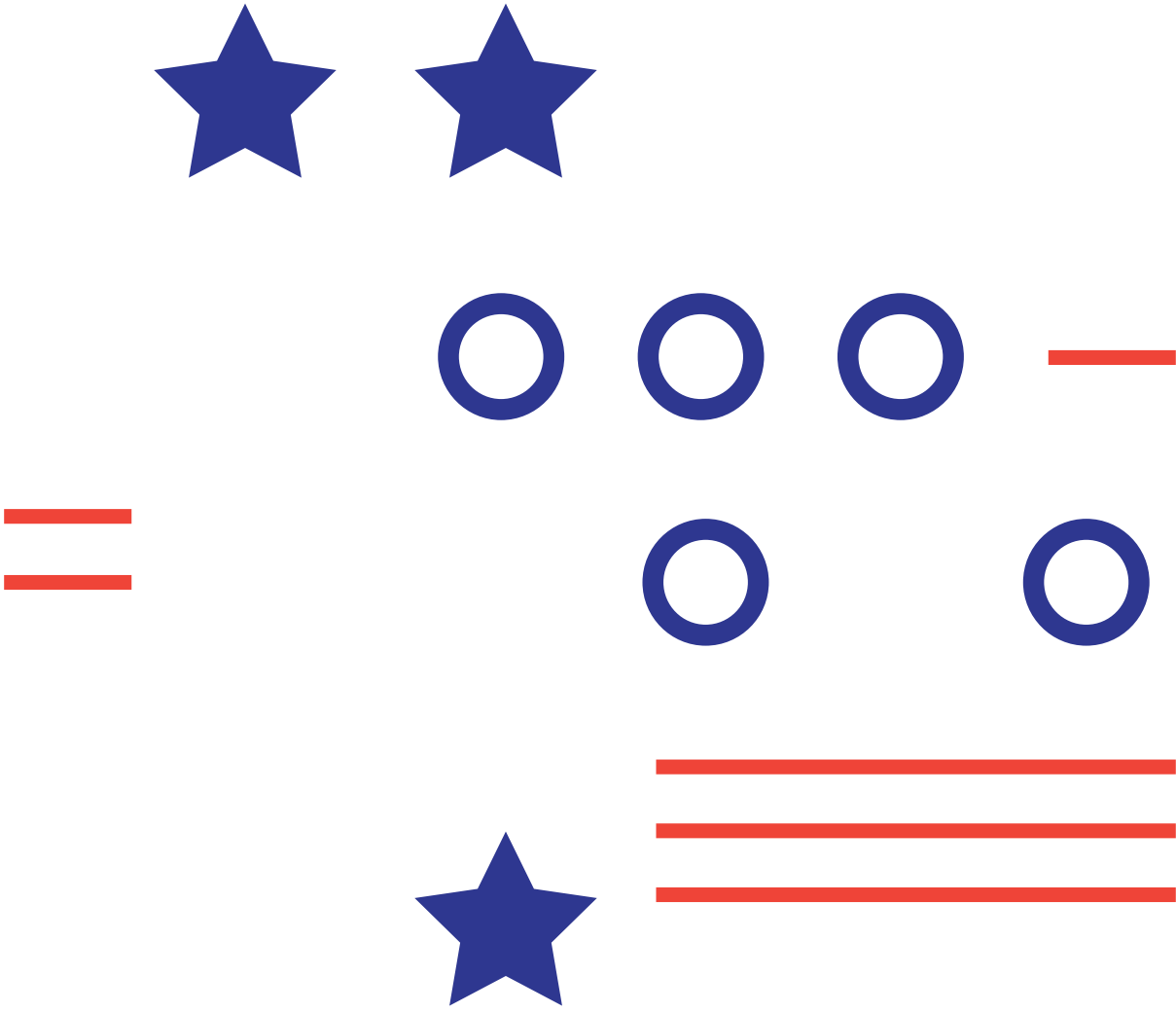
Fasciniran Erikovim metodološkim pristupom i spremnošću da pomogne potpunim strancima a novopečenim startup preduzetnicima, i uz njegovu podršku, aktivno sam se uključio u razvoj srpskog startup ekosistema prije pet godina. Tada sam osnovao udruženje Serbian Entrepreneurs jer sam uvidio nedostatak povezanosti srpskih IT preduzetnika i sistematskog pristupa rješavanju zajedničkih problema. Više od 200 trenutnih članova se pomaže uzajamno a kao grupa podržavamo razne infrastrukturne projekte. Od toga da se obezbijedi naplaćivanje u dinarima kroz Apple Pay do omogućavanja američkom rizičnom kapitalu da nesmetano ulazi u zemlju poštujući srpske zakonodavne propise.

Sebe smatram startup trenerom. Kao izvršni direktor LTSE Software, zadužen sam za softver alatke kojima se služi gotovo hiljadu novih startapa svakog mjeseca, većinom iz Amerike. Posao mi je da savjetujem startape u svim fazama razvoja. Ukazujem im na put koji ih vodi ravnomjernom razvoju da bi jednog dana mogli da stasaju i zadovolje zahtjeve LTSE berze. Vjerujem da će nekoliko srpskih startapa proći ovaj put i postati američko javno akcionarsko društvo.

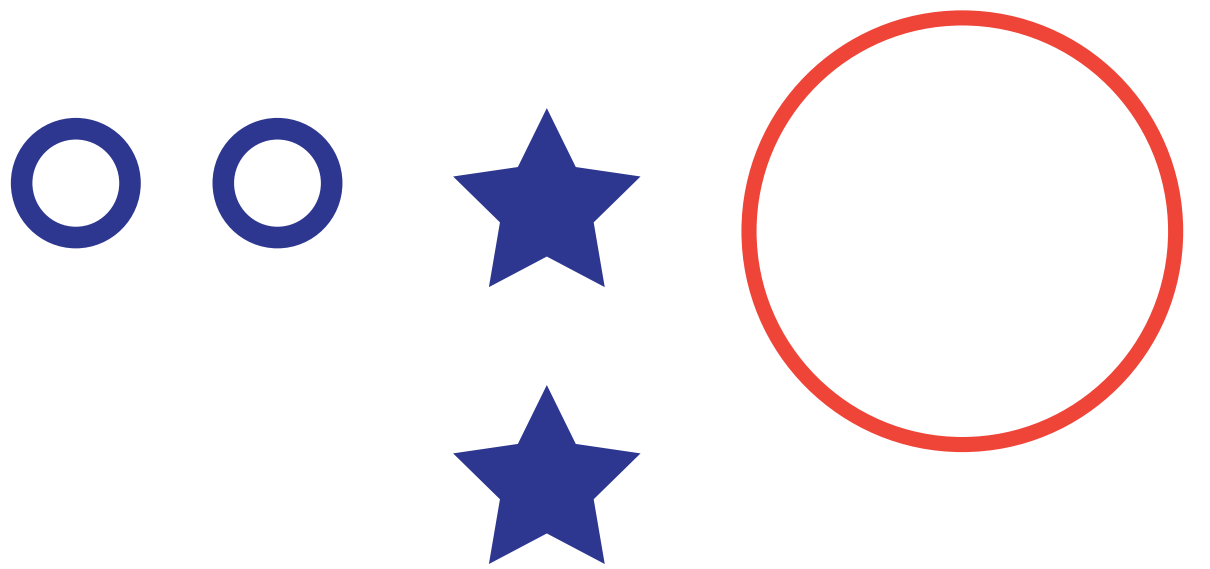
... prednosti srpskog preduzetnika ...

Naši startup preduzetnici su jedinstveni kroz kombinaciju tri karakteristike. Mnoge biografije objašnjavaju razvojni put osnivača na čelu 500 najvećih američkih kompanija (Fortune 500). 45% njih su imigranti kao Gareth Kamp koji je osnovao Uber i Elon Mask koji je osnovao Teslu ili pak djeca imigranata kao Eplov Stiv Džobs ili Amazonov Džef Bezos. Učestala je tvrdnja da oni ne bi izrasli u svojevrstne titane da nisu prošli taj životni put u kome su silom prilika naučili kako da sami krče svoju stazu. Stanovnici Srbije i mi sunarodnici u rasijanju smo proživjeli niz strašnih okolnosti posljednjih decenija. Prkos, istrajnost i snalažljivost su osobine koje smo primorani trenirati. Iste su ključne i u sportu i u preduzetništvu.

Do kraja godine ćemo imati obris budućeg stamenog startup ekosistema uključujući programske strukture, znatno povišen pristup kapitalu, fenomenalne priče o jednorozima iz susjednih zemalja, ali i neke naše nove priče. Očekujem da će prvi put ove godine firme rizičnog kapitala iz Silicijumske doline uložiti znatna sredstva u startup u kome su osnivači još uvijek u Srbiji prepoznajući potencijal srpsko-američkog jednoroga. To će biti naš prvi startup direktno draftovan u ligu Silicijumske doline na čelu sa Nikolom Jokićem startup preduzetništva.

REČ INVESTITORA

PRIMER USPEHA I KVALITETA

Fabrika aluminijumskih limenki za piće Ball korporacija u Beogradu bila je među prvim velikim američkim greenfield investicijama u našoj zemlji. Prošle godine proslavili su 15 godina poslovanja, a impresivni rezultati pokazatelji su napornog rada, truda i ulaganja

„Na protekle godine poslovanja u Srbiji možemo da gledamo sa puno ponosa. Počeli smo kao greenfield investicija sa jednom proizvodnom linijom, da bismo ih danas imali čak tri. Od otvaranja fabrike u Beogradu, Ball je uložio oko 200 miliona evra u proizvodnju, proizveli smo 18 milijardi aluminijumskih limenki za piće koje iz naše fabrike odlaze na više od 20 tržišta u svetu i zaposlili smo 400 ljudi. Beograd je postao i operativni centar za čitav tim Ball EMEA globalnih biznis usluga (GBS)“, istakao je Branislav Savić, direktor fabrike u Beogradu. Posebno je ponosan na svoje kolege, jer bez njih Ball danas ne bi bio tu gde jeste. „Stalno težimo ličnom i poslovnom razvoju zaposlenih u Ball-u. Prateći konstantan rast i razvoj fabrike svi smo kao jedan učili i danas smo bogatiji ne samo u znanju, već i u prijateljstvu koje smo razvili. Verujemo da je zahvaljujući svemu tome, 15 godina nakon što smo počeli sa radom u Beogradu, više od polovine prvobitno zaposlenih radnika i dalje tu“, naveo je Savić.

15 GODINA BALL U SRBIJI

- Najveća US greenfield investicija u Srbiji
- Od otvaranja uloženo oko 200 miliona evra
- Danas zapošljava 400 ljudi
- Proizvedeno 18 milijardi limenki

Nikola Narančić

Branislav Savić

Pred Ball-om je uzbudljiv period, iako je situacija u celom svetu drugačija u odnosu na onu na koju smo navikli. „Ball korporacija neprekidno investira u proširenje proizvodnih kapaciteta. U Srbiji, zahvaljujući poslovnim rezultatima i značajnom izvozu, veliki smo oslonac izvoznog bilansa zemlje, kao i same državne ekonomije. Razvoj održivih proizvoda, tehnologije i ljudi je u osnovi svih naših planova, što uključuje ekološki, društveni i ekonomski aspekt poslovanja. Ponosni smo na to što smo tokom prethodnih godina u Srbiji postavili snažne temelje na kojima možemo da gradimo naredne uspehe“, zaključuje Branislav Savić.

PREDNOST ZA EKOLOGIJU

Nikola Narančić, direktor prodaje za jugoistočnu Evropu i Tursku, ističe da aluminijumska limenka za piće, zahvaljujući tome što se beskonačno može reciklirati, ima važnu ulogu u konceptu cirkularne ekonomije. „Sve je veća i glasnija zabrinutost za budućnost naše planete. Zbog toga su ekološke teme sve aktuelnije i prisutnije u svakom segmentu života. Tako, kada pominjemo ambalažu za piće, uviđamo da sve veći broj i potrošača i proizvođača razmišlja o prednostima koje ona ima po ekologiju. Aluminijum je metal koji se potpuno može reciklirati, bezbroj puta, bez gubitka kvaliteta, zahvaljujući čemu je aluminijumska limenka za piće najviše reciklirana ambalaža na svetu. U Evropi se trenutno reciklira 76% upotrebljenih aluminijumskih limenki za piće, i taj procenat raste“, kaže Nikola. Danas, aluminijumska limenka, čija je dodatna prednost to što može poslužiti kao savršeno platno za

PONOŠNI NA LIMENKU ZA PIĆE, ZATO ŠTO:

- je pravi primer cirkularne ekonomije
- se može beskonačno reciklirati bez gubitka kvaliteta
- je najrecikliranija ambalaža za piće na svetu
- je nesalomiva
- savršeno čuva proizvod od uticaja vazduha i svetla

vizuale i poruke kupaca, postaje omiljeno pakovanje i potrošača i kupaca u svetu, što je slučaj i u Srbiji. Iza toga stoji predan rad Ball-ovog tima.

„Aluminijumska limenka za piće je pakovanje koje beleži konstantan rast upotrebe. Iza rekordnih brojkli prodaje stoje znanje, timski rad i poverenje kupaca. Potrošači su kod nas uvek voleli limenke za piće, iako pre dolaska Ball-a nisu bile toliko dostupne na tržištu Srbije. Tada, pre nekoliko decenija, bile su retka roba, klinci su ih sakupljali i čuvali. Ball je počeo da proizvodi aluminijumske limenke za piće u Beogradu, što je dovelo do istovremenog razvoja tražnje i kapaciteta za punjenje. Taj paralelni razvoj je doveo do toga da limenka postane omiljena vrsta pakovanja, i brendova i potrošača. Sada u zemlji postoji već desetak punionica, a naša proizvodnja u Ball-u je vremenom rasla, prateći rast tržišta koji i dalje traje. Počeli smo sa jednom proizvodnom linijom, 2011. smo kapacitete proširili na dve proizvodne linije, a od 2019. limenke pravimo na tri linije“, objašnjava Nikola Narančić.

NOVA KATEGORIJA PIĆA U LIMENCI

Tim Ball-a u Beogradu ima blizak, partnerski odnos sa svojim kupcima, zahvaljujući čemu uspešno odgovaraju na sve trendove i potrebe potrošača.

„Stalne inovacije doprinele su tome da limenka za piće postane najpoželjnija ambalaža, ne samo na tržištu Srbije već i u svetu. U limenkama odavno možete kupiti sokove, potom su se pojavile nove

POSVEĆENI ODRŽIVOSTI, PRVI NA DELU

- **Ball fabrika u Beogradu je prva fabrika kod nas koja kompletnu proizvodnju realizuje uz pomoć 100% obnovljivih izvora energije. Ovakav vid proizvodnje uveden je istovremeno u sve Ball fabrike u Evropi.**
- **Ball je prvi proizvođač limenki za piće čiji je plan o klimatskim promenama odobrila inicijativa „Naučno zasnovani ciljevi“, čija je namera da ograniči globalno zagrevanje na 1.5°C.**
- **U 2020, Ball je postao prvi proizvođač limenki za piće na svetu koji je dobio ASI sertifikat, što potvrđuje najviše etičke i ekološke standarde u pogledu nabavke i upravljanja aluminijumom koji koriste za proizvodnju svojih limenki.**

kategorije poput kafa, čajeva, piva, vina ili koktela. Globalni trendovi, koji će tek stići na naše tržište, jesu pića sa niskim procentom šećera, alkoholna Hard Seltzers pića, spoj gazirane vode, alkohola i voća, funkcionalni napici, voda u limenci, negazirana i mineralna, kao i voda obogaćena ukusima. Očekujemo da se i na policama naših prodavnica u narednom periodu nađe sve više novih kategorija i proizvoda u limenci“, rekao je Narančić.

U osnovi svih Ball-ovih svakodnevnih operacija je neprekidna posvećenost održivoj budućnosti, zahvaljujući čemu je korporacija prepoznata kao lider u etičkim standardima i odgovornosti prema životnoj sredini. Sve to, uz sjajan tim zaposlenih, globalno i lokalno, garantuje da će Ball u Srbiji nastaviti da niže uspehe.

REVOLUCIJA U RECIKLAŽI SE ŠIRI NA SPORT I ZABAVU

U 2020, Ball korporacija i Kroenke Sports & Entertainment uspostavili su saradnju zahvaljujući kojoj Ball postaje partner u održivosti najvećih sportskih borilišta. U gradu u kojem je sedište kompanije, u Denveru, arena u kojoj nastupa NBA tim Denver Nuggets, sada nosi ime Ball arena. Saradnja se odnosi i na stadion Emirates, londonskog premijerligaša Arsenal, kao i stadion SoFi u Los Angelesu, na kojem igra NFL tim LA Rams. Na svakoj lokaciji, Ball i Kroenke Sports & Entertainment će raditi na promociji održivih pakovanja i reciklaže. Ball je posvećen misiji da reciklaža bude jednostavan, svakodnevni izbor za sve potrošače.

VIŠE OD POLA VEKA DOPRINOSA COCA-COLA SISTEMA SRBIJI

MI SMO COCA-COLA SISTEM U SRBIJI
OVO JE NAŠ UTICAJ I DOPRINOS

291 milion evra
DODATE VREDNOSTI

0.6% BDP-a Republike Srbije

DIREKTAN UTICAJ
41.5 miliona evra
(net iznos plata i poreza)

INDIREKTAN UTICAJ
249 miliona evra
(dobavljači i trgovinski sektor)

159 miliona evra je iznos kreiranog poreza u lancu vrednosti
0,9% ukupnog poreskog prihoda u zemlji

74 miliona evra je vrednost kreirana unutar trgovinskog sektora

SISTEM KREIRA POTREBU ZA 16.100 POSLOVA U EKONOMIJI
0.6% tržišta rada u Srbiji

Poslovanje Coca-Cola sistema, uključujući i kompaniju Bambi, kreira 291 milion evra dodate vrednosti, što iznosi 0,6% BDP-a Republike Srbije

Coca-Cola sistem, koji čine kompanija Coca-Cola, punionica Coca-Cola HBC Srbija i kompanija Bambi, već više od pola veka posluje na našem tržištu i bez sumnje predstavlja neizostavni deo naše svakodnevice. Pored nekih od najvoljenijih brendova u kojima potrošači mogu uživati 24 sata, 7 dana u nedelji, kompanija svojim poslovanjem, zahvaljujući čitavom lokalnom lancu vrednosti koji kreira sa svojim partnerima, decenijama ostavlja neizbrisiv trag u srpskoj ekonomiji i društvu. Da uticaj i doprinos koji ovaj sistem ostvaruje na domaću privredu raste iz godine u godinu, svedoči i studija „Društveno-ekonomski uticaj Coca-Cola sistema u Srbiji“ koja je, po četvrti put, javnosti predstavljena krajem prošle godine.

Rezultati studije pokazuju da poslovanje Coca-Cola sistema, uključujući i kompaniju Bambi, kreira 291 milion evra dodate vrednosti, što iznosi 0,6% BDP-a Republike Srbije. Coca-Cola sistem direktno generiše 42 miliona evra, dok je indirektni uticaj procenjen na 249 miliona evra. Istovremeno, Coca-Cola sistem u srpski budžet uplaćuje 16 miliona evra direktnih poreskih prihoda, a podržava čak 159 miliona evra poreza u celokupnom lancu vrednosti sistema, što

iznosi 0,9% ukupnog poreskog prihoda u zemlji. Pored države, korist od rezultata ostvarene dodatne vrednosti imala su i domaćinstva širom lanca vrednosti Coca-Cola sistema u Srbiji - 67 miliona evra, od čega se 26 miliona evra odnosi na zaposlene u sistemu.

Kada je reč o sektorima koji su imali najviše koristi od sistema, svakako su to sektori trgovine i usluga - trgovinski sektor je jedan od najvećih korisnika aktivnosti sistema, sa 74 miliona evra dodate vrednosti. Prema rezultatima iz studije, segment neposredne potrošnje (kafići, restorani, hoteli) ostvario je korist od 39 miliona evra, a segment buduće potrošnje (supermarketi, prehrambene prodavnice) - 35 miliona evra.

Coca-Cola je u srži domaća kompanija u zemljama u kojima posluje. Tako punionica u Srbiji zapošljava lokalnu radnu snagu i ostvaruje prihod na tržištu, ali isto tako podržava zapošljavanje, zarade i poreski prihod u celoj ekonomiji. Pored 1.700 zaposlenih u Srbiji, sistem indirektno podržava još 14.400 radnih mesta u sektorima koji su povezani sa njenom delatnošću, a najveći uticaj sistema se odnosi na trgovinski sektor jer se u njemu podržava više od 10.000 radnih mesta.

COCA-COLA MLADIMA

Paralelno sa razvojem poslovanja, Coca-Cola sistem brine i o zajednici u kojoj posluje. Realizuje aktivnosti i inicijative usmerene na podršku profesionalnom

razvoju mladih, zaštitu životne sredine, podsticanje preduzetništva, osnaživanje i podršku ženama, ali i pružanje podrške zajednici u vanrednoj situaciji. Coca-Cola sistem je tokom 2018. godine pokrenuo platformu „Cola-Cola mladima“, namenjenu širokoj populaciji mladih – srednjoškolcima, studentima, apsolvantima, diplomcima i nezaposlenima, sa ciljem da ih osnaži i pomogne im da brže dođu do posla. U okviru ovih programa, kroz edukaciju i savetovanje, podržali smo više od 38.000 srednjoškolaca, preko 5.000 studenata učestvovalo je u različitim programima obuke i treninga, a preko 4.500 njih smo osnažili i usmerili ka profesionalnom usavršavanju i otpočinjanju karijere. Kao odgovorna prema životnoj zajednici, kompanija identifikuje i stalno preispituje svoje uticaje, kao i mogućnosti za unapređenje u pogledu zaštite ži-

COCA-COLA DONIRALA 600.000 EVRA TOKOM PANDEMIJE

votne sredine. Najveća pažnja sistema usmerena je na upravljanje vodnim resursima, zaštitu energetske resursa i klime i kreiranje održive ambalaže. Do 2019. godine, smanjena je potrošnja vode po litru proizvedenog pića za 53,8%, ukupna potrošnja energije smanjena za 52%, a samo u 2019. godini ostvarena je ušteda od 295 tona PET materijala.

VAŽNA SI

Istovremeno, Coca-Cola sistem zalaže se za jednakost među polovima i ekonomsko osnaživanje žena. U nameri da podigne svest o borbi protiv raka dojke, ranoj dijagnostici i prevenciji, kompanija Bambi inicirala je projekat „Važna si“, u okviru kojeg su organizovani besplatni mamografski pregledi za zainteresovane žene na teritoriji Grada Požarevca. Podrška Coca-Cola sistema zajednici i pravovremena reakcija nisu izostale ni u periodu pandemije korona virusa. Studija o društveno-ekonomskom uticaju Coca-Cola sistema u Srbiji pokazuje da je za ovu kompaniju Srbija veoma važno tržište, sa velikim potencijalima, na kom se godinama ostvaruju rekordni rezulta-

ti. Ipak, čitav lokalni lanac vrednosti koji Coca-Cola sistem kreira takav je zahvaljujući izuzetnoj saradnji sa relevantnim institucijama, Vladom i lokalnim samoupravama, zapošljavanju lokalne radne snage, saradnji sa kupcima, dobavljačima i partnerima, ali i ulaganju u zajednicu. U ovu, 2021. godinu ceo svet ušao je sa nadom da će se situacija bez presedana izazvana virusom COVID-19 što pre okončati i da će se na horizontu pojaviti funkcionalni modeli poslovanja u novoj realnosti održivi na duže staze. I u narednim godinama, Coca-Cola sistem biće pouzdan partner zajednici, a veliko znanje utemeljeno na međunarodnom poslovnom iskustvu staviće u funkciju unapređenja domaćeg privrednog ambijenta i beleženja još boljih rezultata.

SNAŽNA PODRŠKA COCA-COLA SISTEMA ZAJEDNICI I TOKOM PANDEMIJE

Više od pola veka, koliko Coca-Cola sistem posluje u Srbiji, paralelno sa razvojem svog poslovanja, brine o zajednici i radi na unapređenju kvaliteta života u njoj. Najveći doprinos razvoju zajednice sistem daje kroz zaštitu životne sredine smanjivanjem svog uticaja, podršku profesionalnom razvoju mladih, podsticanjem preduzetništva, volonterskih aktivnosti, kao i pružanjem podrške u vanrednim situacijama. Kao i u regularnim uslovima, i tokom borbe protiv korona virusa, Coca-Cola sistem bio je važan partner lokalnoj zajednici. Podrška je realizovana u tri ključne faze u okviru kojih su donirani proizvodi onima koji su bili na prvoj liniji borbe protiv pandemije. Obezbeđena je finansijska pomoć za opremanje zdravstvenih ustanova, a podrška je pružena i socijalno ugroženim građanima kroz donaciju Crvenom krstu. Vrednost svih sprovedenih aktivnosti iznosila je 600.000 evra. Posebna podrška tokom pandemije pružena je sektoru ugostiteljstva kroz brojne aktivnosti, a jedna od njih je pridruživanje projektu „Čisto i sigurno“ kako bi hotelski i ugostiteljski objekti dostigli standarde EU i podigli stepen bezbednosti i higijene. Coca-Cola sistem je u tu svrhu veliki broj objekata podržao lansiranjem digitalnog menija, koji omogućava da se gosti beskontaktno upoznaju sa celokupnom ponudom objekta, a u nekima i da poruče ne dolazeći u kontakt ni sa kim van svog okruženja. Zahvaljujući različitim promotivnim aktivnostima, dodatno je podržano više od 600 ugostiteljskih objekata. I u vremenima nakon pandemije izazvane virusom COVID-19, baš kao i tokom nje, Coca-Cola sistem kreiraće brojne mogućnosti za razvoj na pametan i održiv način, a kroz čvrsta i pouzdana partnerstva koja neguje sa državom, biće stabilan oslonac domaćoj privredi i duboko posvećen unapređenju poslovne klime i života u zajednici u kojoj posluje.

Teknoxgroup Srbija d.o.o.
Autoput za Niš br.17, 11224 Vrčin (Beograd) +381 11 360 5250
contact-rs@teknoxgroup.com www.teknoxgroup.com

ODRŽIVA ENERGETSKA REŠENJA ZA GLOBALNI PROSPERITET

★ **BONI NORMAN,**
predsednica E3 International

Srbija na raspolaganju ima oko 1,6 miliona hektara napuštenog i degradiranog poljoprivrednog zemljišta koje više nije pogodno za proizvodnju hrane, ali bi moglo da se iskoristi za podizanje brzorastućih drvenastih energetske zasada

Razvoj održivih energetske projekata, uz pružanje finansijskih i savetodavnih usluga, čini ključno polje delovanja kompanije E3 International (E3I). Boni Norman, predsednica E3 International, poznata je međunarodna savetnica za uspostavljanje „zelenih banaka“ sa više od dve decenije iskustva u strateškom savetovanju. Sa njom smo razgovarali o upotrebi obnovljivih izvora energije i energetske efikasnosti, a Boni nam je predstavila i novi program koji bi trebalo da u Srbiji omogući stvaranje energetske farmi na nekorišćenom poljoprivrednom zemljištu.

Kakvi projekti su u fokusu kompanije E3I i koliko dugo ste prisutni na ovim prostorima?

E3I saraduje sa partnerima iz vladinog i nevladinog sektora, međunarodnim finansijskim institucijama, privatnim kompanijama i donatorima na kreiranju održivih energetske rešenja za zdraviju i otporniju planetu. Kompanija nudi razvoj održivih energetske projekata, finansijske i savetodavne usluge iz kancelarija na Balkanu, u Evropskoj uniji i Sjedinjenim Američkim Državama. Naš tim radi na prostoru zapadnog Balkana već 20 godina. Mi smo motivisana grupa stručnjaka posvećena stvaranju pozitivnog razvoja na lokalnom, regionalnom i globalnom nivou. Tim E3I počeo je svoje regionalne projekte 1999. godine kao implementacioni partner Evropske banke za obnovu i razvoj (EBRD) na opštinskom programu za energetske efikasnost 2010. godine u Bugarskoj. E3I je proširio svoj regionalni rad, kao implementacioni partner kreditne linije EU/EBRD za održivu energiju za zapadni Balkan. Kroz WeBSEFF, E3I je

Boni Norman, predsednica E3 International, pruža međunarodnu podršku poslovnim, institucionalnim, neprofitnim i vladinim klijentima da ostvare svoje ciljeve inovativnim korišćenjem tehnologija, održive energije i dr.

podržao preko 400 projekata energetske efikasnosti i obnovljivih izvora energije za privatne kompanije/industriju, kao i opštine, sa više od 200 miliona evra investicija. Velika nam je čast što učestvujemo kao lokalni partner za sprovođenje aktivnosti američke Agencije za međunarodni razvoj (USAID) u Srbiji, u cilju povećanja energetske efikasnosti i korišćenja obnovljivih izvora energije u sistemima daljinskog grejanja.

Na kojoj inicijativi trenutno radite?

E3I je nedavno pokrenuo Inicijativu za održivo korišćenje zemljišta (SLI) za Srbiju. SLI u Srbiji vraća državno napušteno i degradirano poljoprivredno zemljište u produktivnu upotrebu stvarajući održive energetske farme, a u cilju podrške ruralnom i ekonomskom razvoju, zapošljavanju, unapređenju životne sredine, kvaliteta vazduha, zemljišta i vode, otpornosti na poplave, povećanja biodiverziteta i zaštite šuma. Naš cilj je katalizacija privatnih investicija u iznosu od tri milijarde evra. Plan je da se kroz ovu inicijativu poboljša kvalitet desetina hiljada hektara napuštenog zemljišta, kao i kvalitet života građana sa tih ruralnih prostora, s pozitivnim povratom za investitore u periodu od pet do šest godina tokom 20-godišnjeg projektnog ciklusa.

Šta pokreće realizaciju inicijative?

Iz više razloga, SLI predstavlja inicijativu koja dolazi u pravo vreme za Srbiju. U globalnoj smo klimatskoj krizi – glečeri se tope, prosečne godišnje temperature su rekordno visoke, a ekstremni vremenski uslovi su sve češći. Što se tiče lokalnih promena, kvalitet vazduha u Srbiji je ove godine u fokusu. Imamo vrlo malo vremena da sprečimo klimatsku katastrofu i zadržimo globalno zagrevanje ispod praga od 2 stepena Celzijusa do 2030. godine.

Prema zvanično dostupnim podacima, Srbija na raspolaganju ima oko 1,6 miliona hektara napuštenog i degradiranog poljoprivrednog zemljišta koje više nije pogodno za proizvodnju hrane. Ovo zemljište bi delom moglo da se iskoristi za podizanje brzorastućih drvenastih energetske zasada ili za „farme“ obnovljivih izvora energije, sunca, vetra i geotermalnih izvora. Upotreba čistijih goriva i sagorevanje drvne biomase u kotlovima na ugalj bi u kratkom vremenskom roku drastično poboljšali kvalitet vazduha. Potražnja za drvnim peletom i sečkom raste regionalno i globalno i prevazilazi ono što šume u Srbiji i regionu mogu da podrže. Berba brzorastuće vrbe ili topole na-

kon dve do tri godine ima više smisla od seče šuma. Stvaranje stabilnog i predvidljivog tržišta biomase, kreiranjem centara za biomasu, kao što je to slučaj u Austriji, zaštititi pojedince i kompanije od skoka cena zbog ograničenih sirovina. Ti skokovi bi negativno uticali na najugroženije kategorije stanovništva.

Na Devetim međunarodnim danima energetike i investicija, održanim krajem februara u Novom Sadu, eminentni stručnjak za biomasu prof. dr Branko Glavonjić nazvao je brzorastuće plantaže drvne biomase „srpskom naftom“. Drvna sečka i pelet iz ovih zasada mogu se koristiti kao siguran lokalni izvor energije, ali i kao sirovina za izvoz.

Srbija je suočena sa ekonomskim izazovima na selu, gde bi se ova inicijativa sprovodila, a koji obuhvataju smanjenje broja stanovnika seoskih naselja, potrebu poljoprivrednika za dodatnim izvorima prihoda, kao i potrebu mladih za većim mogućnostima. Žetva brzorastućih plantaža drvne biomase obavlja se zimi, kada poljoprivrednici nemaju posla i prihoda. Za žetvu se može koristiti postojeća poljoprivredna mehanizacija, uz manje modifikacije. Budući da se ove plantaže gaje na napuštenom, degradiranom zemljištu, one će biti dodatak poljoprivredi, u kombinaciji sa solarnim, geotermalnim „farmama“ i vetroparkovima, čime će se poboljšati opšti uslovi za ulaganje, generisati prihodi i lokalni poslovi i unaprediti kvalitet života za mlade.

Sa kojim inicijativama je usaglašen ovaj program za održivo korišćenje zemljišta?

Inicijativa SLI u Srbiji je u skladu sa programima EU. Usklađena je i sa ciljevima novog Evropskog zelenog dogovora, inicijativama poput EU *Energy Barge* (inicijativa za Dunav), kao i projektom Dendromass4EU, koji u fokusu ima bioekonomske inovacije, plantažni uzgoj brzorastućih vrsta drveća za drvnu biomasu radi dobijanja održive energije.

Pored toga, SLI za Srbiju prati i koristi i model za komercijalnu proizvodnju drvne biomase Državnog univerziteta u Njujorku (SUNY) u SAD. Postoji mogućnost da će SLI uključivati i garancije za razvojno kreditiranje, trenutno dostupne preko USAID-a u Srbiji za mala poljoprivredna preduzeća.

Konačno, SLI će biti strukturisan tako da pokrene mnogo novih privatnih investicija osiguranjem krajnjih korisnika proizvedene biomase, kao što su kompanije za proizvodnju električne energije, daljinske sisteme grejanja ili industrijske pogone. Model *Blanded finance*, ili princip mešovitog finansiranja, u okviru SLI doprineće prilivu kapitala kako bi se postigli značajni rezultati, što bi na kraju trebalo da dovede do kreiranja zelenih obveznica i daljih „zelenih“ ulaganja. SLI će se kreirati na osnovu modela i iskustava dve slične uspešne inicijative za obnovu zemljišta koji su kreirani na inicijativu Satya S. Tripathi, generalnog sekretara UNEP-a, koji je od početka bio inspiracija i savetnik za SLI.

Ko je uključen u inicijativu i od koga ste dobili podršku?

SLI je dobio podršku Republike Srbije na najvišem nivou. Memorandum o razumevanju potpisan je sa Autonomnom Pokrajinom Vojvodinom, gde se nalazi dobar deo pogodnog napuštenog poljoprivrednog zemljišta. SLI ima podršku privatnih kompanija, vodećih NVO, međunarodnih i lokalnih finansijskih institucija, lokalnih udruženja, Privredne komore Srbije, bankarske zajednice i širokog spektra drugih zainteresovanih strana.

Koji su dalji koraci?

U toku je priprema studije izvodljivosti koja sadrži ključne komponente, a paralelno sa tim radi se na pokretanju demonstracionih projekata. Uz podršku Ujedinjenih nacija u Njujorku, planira se formalno pokretanje inicijative u toku COP26 konferencije, najznačajnijeg godišnjeg klimatskog događaja u organizaciji Ujedinjenih nacija, na kom će ove godine Srbija biti potpredsednik. Cilj je da SLI istakne inovativnost i liderstvo Srbije u rešavanju problema klimatskih promena.

<https://eeeinternational.com/>
<https://sustainablebalkans.org/> (u izradi)

OPORAVAK TRŽIŠTNE ZA POSLOVNIM PROSTOROM

★ **BOŠKO TOMAŠEVIĆ,**
generalni direktor CBRE d.o.o.

Američka kompanija CBRE, sa sedištem u Dalasu, Teksas, najveća je konsultantska kuća iz oblasti nekretnina na svetu, sa prihodom od 23,9 milijardi dolara u 2019. godini. Broji više od 100.000 profesionalaca koji pružaju svoje ekspertske usluge investitorima i zakupcima u 450 poslovnica, smeštenih u preko 100 zemalja (ne računajući podružnice). Od 2008. godine CBRE se nalazi na poznatoj „Fortune 500“ listi, listi koja okuplja 500 najuspešnijih kompanija na svetu prema godišnjem prihodu, rangirajući se u 2020. godini na 128. mestu. CBRE svojim klijentima nudi širok spektar usluga, uključujući upravljanje objektima, transakcijama i projektima, kao i usluge upravljanja investicijama, usluge vezane za procene vrednosti, izgradnju, lizing, prodaju i zalaganje nepokretnosti i druge konsultantske usluge. Kompanija CBRE od 2018. godine ima direktno predstavništvo u Beogradu, odakle posluje u osam zemalja regiona jugoistočne Evrope - Sloveniji, Hrvatskoj, Srbiji, Bugarskoj, Bosni i Hercegovini, Severnoj Makedoniji, Albaniji i Crnoj Gori.

Koliko je pandemija uticala na trendove na tržištu stambenog, a naročito kancelarijskog prostora u Srbiji i regionu?

Pandemija je imala veliki uticaj na tržište nekretnina, ponajviše na sektor maloprodaje, koji je doživeo najveći pad. Tržište kancelarijskih i stambenih prostora je doživelo pad u mnogo manjoj meri, i kao takvo pokazuje stabilnost i potencijal za dalji rast u narednim godinama. Što se tržišta kancelarijskog prostora tiče, period uvođenja vanrednog stanja je svedočio o usporavanju potrebe za kancelarijskim prostorima i stagniranju kompletnog sektora.

Međutim, situacija se menja sredinom prošle godine, firme se polako vraćaju na staro, i potražnja za poslovnim prostorom nastavlja uobičajenim rastom. Ovaj trend se očekuje i tokom tekuće godine. Kada je u pitanju stanogradnja, dovoljno je istaći podatak da je 2019.

godine izgrađeno najviše stanova u protekloj deceniji, da bi se razumelo koliko je naše tržište nezasićeno. Trend rasta cena će verovatno usporiti na teritoriji Beograda, ali trend kupovine stanova neće.

Očekujete li dolazak novih brendova kad je reč o modernim tržišnim centrima zapadnog tipa i snižavanje cene rente?

Budućnost će definitivno doneti novitete na naše tržište, i to je trend koji nas zasigurno čeka. Sa druge strane, smatram da će proći još neko vreme dok se to ne desi, imajući u vidu da je pandemija COVID-19 potpuno poremetila ovaj sektor. Cene zakupa za maloprodajne objekte su snižene od početka pandemije, i mišljenja sam da su trenutno na nivou koji je prihvatljiv zakupcima kako bi ti biznisi preživeli trenutnu situaciju.

CBRE je u svojim ranijim analizama podsetio da milenijalci postaju najveća demografska grupa u Evropi i da ulaze u svoje primarne potrošačke godine. Kako odgovoriti na ove specifične ukuse i navike kad je reč o tržištu nekretnina u regionu?

Modernizacija celog našeg društva i praćenje svetskih trendova su zasigurno uticali i na celokupno tržište nekretnina u Srbiji. Vreme mediokriteta u gradnji, nepotpuna ponuda i generalno nepoznavanje tržišta, navika i želja potrošača su iza nas. Investitori koji to ne prepoznaju, neće moći da na ispravan način odgovore zahtevima kupaca.

MOGUĆE JE RADITI OD KUĆE

Cilj nam je da svaku kompaniju u potpunosti osposobimo za rad od kuće, za međusobnu saradnju zaposlenih koji su udaljeni jedni od drugih

Kompanija Dell Technologies na srpskom tržištu je od 2005. godine i uspešno posluje kroz svoju partnersku mrežu. Godine 2016. izvršena je najveća do sada akvizicija u IT industriji, Dell je akvizirao kompaniju EMC za neverovatnih 67 milijardi dolara. Akvizicijom EMC-a Dell je postao i većinski vlasnik drugih zavisnih kompanija od kojih je najzvučnije ime svakako VMware. U tom trenutku dolazi i do spajanja do tada tri razdvojena lokalna tima (Dell, EMC i VMware) u jedan veći pod imenom Dell Technologies. „Kancelarija trenutno broji više od 20 stalno zaposlenih ljudi. Partnerska mreža je ujedno i žila kucavica za naše poslovanje, najeminentnije srpske IT kompanije su deo partnerske mreže. Naš model poslovanja se u potpunosti oslanja na partnersku mrežu, i ponosni smo na taj model jer na taj način omogućavamo lokalnim firmama, našim partnerima, da koristeći lokalne resurse i ekspertize pružaju usluge korisnicima bazirano na našim rešenjima. Dell Technologies je jedna od kompanija koje najviše ulažu u razvoj domaćih IT kompanija kako bi adekvatno odgovorili najnovijim IT izazovima.

Kakvi su planovi kompanije za tržište Srbije i regiona u narednom periodu, da li ćete širiti portfolio rešenja i usluga za poslovne korisnike?

Dell Technologies je svetski lider i pokretač promena na polju IT tehnologija i predstavlja stabilan i pouzdan oslonac od poverenja svim našim korisnicima i partnerima. Sam portfolio je živo telo koje se konstantno proširuje, kako akvizicijama manjih startup kompanija tako i sopstvenim razvojem industrijsko-komercijalnih rešenja. Portfolio obuhvata širok spektar, od računara i laptopova po kojima smo poznati svima od 7 do 107, tako i po raznim tehničkim rešenjima za najkompleksnije infrastrukturne korisničke zahteve. Kompletan Dell Technologies portfolio dostupan je i srpskom tržištu i srpskom poslovnom korisniku. Volimo da kažemo da smo savetnik od poverenja ili savetnik od iskustva našim korisnicima kojima pomažemo da izvrše digitalnu transformaciju sa kojom se trenutno susrećemo. Prisutni smo u svim industrijskim granama, od aeronautike preko finansijskog i telco sektora, pa do specifičnih proizvodnih grana... naši planovi su uvek optimistični i uvek okrenuti prema samom korisniku. Živimo u zlatno vreme IT industrije tako da i planove postavljamo na takav način. Ponosni smo na naš rast, jer sa nama rastu i naši srpski partneri, sa nama raste i naše srpsko znanje i iskustvo, sa nama rastu i naši korisnici koji lakše mogu da odgovore novim modernim zahtevima tržišta.

Rad od kuće postao je neminovnost za većinu zaposlenih u Srbiji tokom pandemije. Kakva rešenja i sisteme za unapređenje svakodnevnog poslovanja Dell ima za prevazilaženje izazova u poslovanju kad je reč o alatima i softverima za rad od kuće?

Rad od kuće je naša realnost već duže vreme, i pre pandemije Dell je dosta upražnjavao ovu praksu, imamo veliki broj ljudi koji 10 + godina radi na izuzetno visokim i odgovornim pozicijama, ali iz svojih

Miroslav Vraneš, Account Executive, Dell Technologies

kuća, vikendica ili bilo odakle gde postoji stabilna internet i telco veza. Pandemija je samo pokazala da je ovakav pristup bio i pomalo vizionarski sa naše strane. Rad od kuće danas predstavlja neminovnost i normalno okruženje, postoji mnogo izazova koje korisnici moraju da prevaziđu kako bi se osposobili svoje zaposlene za produktivan rad od kuće.

Workforce transformation je jedan od glavnih trenutnih pilara kojim pomažemo našim korisnicima da savladaju baš taj izazov. Cilj nam je da svaku kompaniju u potpunosti osposobimo za rad od kuće, za međusobnu kolaboraciju udaljenih zaposlenih, da postavimo kičmu sistema kompanije spremnu da prihvati ovakav izazov, kako njihovi korisnici ne bi osetili transformaciju koja je napravljena.

Napomenuo bih da je prethodna godina bila rekordna iz ugla rezultata, a poslednja tri kvartala smo u potpunosti radili od kuće... Znači, moguće je.

KOMPLETAN DELL TECHNOLOGIES PORTFOLIO DOSTUPAN JE I SRPSKOM TRŽIŠTU I SRPSKOM POSLOVNOM KORISNIKU

Smatramo da će u budućnosti sve više kompanija prihvatiti ovakav način rada i međusobne kolaboracije i da će standardan posao iz kancelarije, kao i rad od 9 do 17h, polako otići u zaborav.

Ovakav pristup daje značajne pogodnosti svima koji ga koriste, otvaraju se potpuno nove berze rada i zaposlenja, jer ako možete da radite od kuće onda nije ni bitno da li vam je poslodavac u Srbiji, Rusiji ili Americi. Mogućnosti i potencijali su neverovatni.

100% kompanija kasnilo sa uvođenjem digitalizacije u svoje poslovanje, ispravno bi bilo reći da je dobar deo kompanija već duboko u procesu digitalizacije, i da to rade zaista dobro, kako preko usluga ka svojim zaposlenima, tako i prema građanstvu i privredi, zavisno od sektora kojim se bave. Digitalizacija je proces koji traje i koji je okrenut ka više frontova, i istovremeno se vrši, zavisno od delatnosti kojom se određene kompanije bave. Nažalost, neki procesi u poslovanju se prema zahtevima sa tržišta digitalizuju pre reda, jer su oni u tom trenutku bitni, bez obzira na to što je kompanija u svom planu imala nameru da druge delove poslovanja digitalizuje.

Srpska akademija nauka i umetnosti započela je projekat digitalizacije vrednih dokumenata iz 14. veka u partnerstvu sa Dell Technologies. O kakvom projektu je tačno reč i kakvo je vaše iskustvo u digitalizaciji kulturnog nasleđa širom sveta?

Vladimir Spasić, Account Executive, Dell Technologies

Naravno, potrebno je malo vremena da se čovek privikne i promeni dosadašnje navike, a Srbija je odavno prepoznata kao IT država sa visoko kvalifikovanim kadrom.

Digitalizacija poslovanja je neminovnost, a pandemija je ubrzala te procese. Održavate i besplatne seminare. Kako postaviti prioritete u toj transformaciji?

Neminovnost kako svetskog tako i našeg tržišta je digitalizacija poslovanja, koja je godinama prisutna, ali ne na način da su sve kompanije krenule svom snagom ka digitalizaciji. Bio je potreban „podstrek“ kako bi se digitalizacija poslovanja dovela na viši nivo, a podstrek je nažalost došao u vidu pandemije, koja je naterala sve kompanije da taj proces i ubrzaju. Naravno, ne bi bilo ispravno reći da je

SANU ŽELI DA U DIGITALNOM OBLIKU SAČUVA SVU SVOJU GRAĐU, UKLJUČUJUĆI I RUKOPISE IZ 14. VEKA

Srpska akademija nauka i umetnosti želi da u digitalnom obliku sačuva svu svoju građu (spise, knjige, prepise, razna dokumenta) uključujući i rukopise iz 14. veka i veliki broj knjiga i dokumenata od isto-rijske vrednosti. Putem interneta želi da ih učini dostupnim ljudima širom sveta. SANU digitalizuje svoje zbirke u kojima se nalazi dragocena građa koja govori o srpskoj istoriji i kulturi od srednjeg veka do današnjih dana. S obzirom na to da nije

svako u prilici da dođe u SANU, ograničeni su time šta mogu da prikažu, između ostalog i zato što su mnogi predmeti vrlo osetljivi, digitalizovani materijal biće javno dostupan, zbirke će postati dostupne široj publici, zadovoljiće interesovanje javnosti i, što je najbitnije, zbirke će ostati zaštićene.

Do sada je digitalizovan značajan broj retkih knjiga i rukopisa na pergamentu, postoje još milioni predmeta koje je potrebno digitalizovati i snimaka koje treba uskladištiti. Veliki izazov predstavljaju predmeti koji su izuzetno fragilni i kod kojih treba izbegavati fizički kontakt.

Specifični projekti se dešavaju u celom svetu, i imaju za cilj da očuvaju kulturno nasleđe naroda. Mi kao kompanija smo fokusirani da svim našim korisnicima pomognemo na tom putu i pružimo im potrebno iskustvo kako bi njihovi projekti bili uspešni. Izdvojiću ovom prilikom još jedan projekat na koji smo ponosni, a to je Vatican Apostolic Library, 40 miliona stranica sačuvanih u digitalnom obliku.

2nd Generation
Intel® Xeon®
Scalable
processors

VAŠINGTON JE ADRESA ZA REŠAVANJE GEOPOLITIČKIH PITANJA

PROF. DR VLADIMIR MARINKOVIĆ,

poslanik u Narodnoj skupštini Republike Srbije i osnivač Kongresa srpsko-američkog prijateljstva

Mi u Kongresu srpsko-američkog prijateljstva smatramo da Amerika nema pouzdanijeg partnera i saveznika u ovom delu Evrope

Posle tri godine od osnivanja našeg Kongresa, smatram da je najveći rezultat to što smo uspeli da u organizaciji okupimo ljude iz svih društvenih sfera koji prepoznaju značaj osnaživanja saradnje sa SAD za vitalne interese naše zemlje, ocenjuje prof. dr Vladimir Marinković, poslanik u Narodnoj skupštini Republike Srbije i osnivač Kongresa srpsko-američkog prijateljstva.

I Srbija i Sjedinjene Američke Države suočavaju se sa izazovima COVID-19. Kakve će posledice pandemija imati na demokratiju, ekonomiju, sigurnost, mir i stabilnost obe države i međusobne odnose?

Kriza koju je izazvao COVID-19 ostaviće ogromne posledice na američko društvo u celini, pored velikih žrtava u ljudskim životima, slabostima u američkom političkom sistemu i strukturi uređenja, padom ekonomske aktivnosti. I na kraju ono što je možda dugoročno i najopasnije, a to je polarizacija Amerike po ideološkim i političkim pitanjima, koja je kulminirala 6. januara, na dan kada je u Kongresu i Senatu trebalo da se održi diskusija o izbornim rezultatima, odnosno potvrđivanje pobeđe Džoa Bajdena na predsedničkim izborima koji su održani 3. novembra prošle godine.

Još uvek do kraja nije ispitano sta se dogodilo na izborima u pojedinim savezima, a nova

administracija je nasledila stare probleme i očekuje je mnogo aktivnosti na međunarodnom i domaćem nivou. Kada je u pitanju odnos prema Srbiji i regionu, zasad ima i ohrabrujućih tonova, ali i onih koji liče na to da će njihov pristup da se vrati na period pre 2016. godine, kada je Amerika prekinula sa tzv. autopilot spoljnom politikom. Državni sekretar Blinken je izjavio da je Vašingtonski sporazum uz Avramove sporazume važan rezultat Trampove administracije i ohrabrujuće deluje činjenica da će američka razvojna korporacija DFC da nastavi da radi u Srbiji i da pomaže posebno domaćim malim i srednjim preduzećima. Srbija se, za razliku od mnogih velikih i razvijenih zemalja, dobro snašla tokom pandemije, prvenstveno zahvaljujući spoljnopoličkoj doktrini predsednika Vučića.

Nedavno ste obeležili tri godine od osnivanja Kongresa. Šta su dosadašnji rezultati vašeg rada i aktivnosti na unapređenju srpsko-američkih odnosa koji imaju tradiciju dugu skoro 140 godina?

Posle tri godine od osnivanja našeg Kongresa, smatram da je najveći rezultat to što smo uspeli da u organizaciji okupimo ljude iz svih društvenih sfera, koji prepoznaju značaj osnaživanja saradnje sa SAD za vitalne interese naše zemlje. Članovi Savetodavnog odbora Kongresa su potpredsednici Vlade Republike Srbije gđa Mihajlović i g. Ružić, američki kongresmeni, istaknuti ljudi iz naše dijaspore kao što je David Vujić, koji je naš počasni predsednik. Članovi su i ljudi iz sveta biznisa, medija, nevladinog sektora, univerziteta, ujedinjeni u tome da pomognu da se naša zemlja, a posebno mladi ljudi, gradi na vrednostima koje će pomoći da postanemo moderna, cenjena, ekonomski i politički snažna zemlja. U ostvarivanju ovih ciljeva Amerika može mnogo da doprinese Srbiji i, na kraju, mogu otvoreno da kažem da je prava adresa za rešavanje geopolitičkih pitanja u ovom delu Evrope u Vašingtonu, a ne u bilo kojoj drugoj svetskoj prestonici.

Kao jednu od svojih aktivnosti često podvlačite borbu protiv lažnih vesti koje prate prisustvo SAD u Srbiji i odnose između dve zemlje. Koje su najčešće dezinformacije i predrasude koje pokušavate da „razbijete“?

Živimo u vremenu u kojem na globalnom nivou dominira borba na polju propagande i promovisanja lažnih vesti kako bi se uticaj određenih zemalja i centara moći proširio. Zato je veoma važno da informacije o delovanju različitih partnera, država, kompanija i međunarodnih organizacija budu transparentne i da građani imaju pravo da znaju ko najviše investira, pomaže i podržava našu zemlju.

Prosečan građanin ne zna da su američke kompanije uložile četiri milijarde dolara u našoj zemlji, da zapošljavaju više od 25.000 ljudi, da donose nove tehnologije, menadžment, i da šalju poruku investitorima širom sveta da je Srbija stabilna i da je povoljna destinacija za ulaganje.

Takođe, ogromna pomoć i podrška su došle od strane USAID-a, koji je agencija američke vlade preko koje je u Srbiju ušlo više od milijardu dolara pomoći američke države, ali i organizacija kao što su NDI (National democratic institute) i IRI (International Republican Institute) koje su zaslužne za primenu dobre prakse razvijenih demokratskih instituta u mnogim državnim institucijama, a posebno u parlamentu i vladi.

Moram da spomenem i jedan sasvim novi pristup ambasade SAD u Beogradu, a posebno ambasadora Godfrija koji je iskreno zainteresovan da odnosi budu na najvišem nivou i ima prijateljski odnos sa predsednikom Vučićem.

Srpsko-američka akademija za lidere usmerena ka pružanju praktičnih i teorijskih znanja o najvažnijim pitanjima koja se tiču Sjedinjenih Američkih Država, održana je prvi put prošle godine. Kakva su vam iskustva, koliko ljudi je prošlo kroz akademiju, šta su naučili? Hoće li biti noviteta kad je reč o sadržaju predavanja i predavačima?

Srpsko-američka lidrska akademija je projekat koji za cilj ima da ponudi jedan sasvim novi pristup u obrazovanju mladih i visokoobrazovanih ljudi kako bi stekli nova i praktična znanja o tome kako uopšte funkcionišu SAD od političkog sistema do primene novih tehnologija. Uspeli smo da obezbedimo predavače iz Srbije i Amerike, koji imaju praktična znanja i koji mogu na pravi način da ih prenesu našim mladim ljudima. Do sada je našu akademiju pohađalo 120 mladih visokoobrazovanih ljudi koji će sigurno biti nosioci i velika podrška saradnji dveju zemalja.

Na drugoj godišnjici Kongresa 2020. godine, predstavili ste Deklaraciju o strateškom partnerstvu Srbije i Sjedinjenih Država. Kakve aktivnosti planirate u narednom periodu?

Mi u Kongresu srpsko-američkog prijateljstva smatramo da Amerika nema pouzdanijeg partnera i saveznika u ovom delu Evrope i da je potrebno da nivo odnosa bude takav da imamo sporazum o strateškom partnerstvu. Da bismo dostigli taj nivo odnosa moraćemo da budemo proaktivni i da imamo mnogo više inicijativa prema institucijama i uticajnim pojedincima u Americi, da mnogo više lobiramo i stičemo nove prijatelje kod donosioca odluka.

Odlučan primer za to je predsednik Vučić koji je imao viziju i strpljivo gradio poziciju Srbije u Americi koja sada smatra Srbiju pouzdanim partnerom i ima mnogo više senzibiliteta za naše probleme i politička pitanja nego što je to bilo ranije.

PITANJE DANA KADA ĆE SRBIJA BITI JEDAN OD VODEĆIH CENTARA IT INDUSTRIJE

DRAGAN TOMIĆ,

direktor Majkrosoft razvojnog centra u Srbiji

Microsoft Development centar Srbija (MDCS) za svojih 15 godina prešao je put od male kancelarije sa nekoliko zaposlenih do kompanije koja broji 300 IT inženjera i predstavlja jedan od najznačajnijih IT centara u regionu. Za ovu godinu planiraju dalji rast, a u skladu sa tim i zapošljavanje velikog broja stručnjaka. Direktor MDCS Dragan Tomić poseban značaj pridaje činjenici da se zbog rada u toj kompaniji sve više ljudi vraća u Srbiju

Od vašeg dolaska do danas, koliko se Microsoft promenio? Osim znatnog porasta broja zaposlenih, u čemu se najviše ogleda razvoj MDCS u Srbiji?

Rekao bih da se MDCS za ovih 15 godina iz ideje pretvorio u realnost. Ono što je bila zamisao našeg malog tima kada smo krenuli u celu priču sa Majkrosoftom danas je realnost mnogih. Od 30 entuzijasta došli smo do 300 zaposlenih koji svojim idejama, znanjem i radom doprinose razvoju stvari koje menjaju današnjicu, ali će menjati i sutrašnjicu. Uspeh se ogleda u tome i što je Redmond prepoznao važnost svoje investicije i potencijal naših ljudi na razvoju IT industrije.

Koliko je Microsoft imao uticaj na trenutno dobru poziciju srpske IT industrije u svetu?

Slobodno mogu da kažem da je Microsoft glavni krivac što je svet primetio da Srbija ima dosta toga da ponudi kada je u pitanju razvoj IT industrije. Dok se nije otvorio Microsoft, naši mladi i pametni ljudi su odlazili u svet, gde su davali sve od sebe da se dokažu i pokažu. I većina je to i uspevala, ali to je sve bio individualni razvoj. Sada se neki od njih vraćaju u Srbiju, donoseći znanja i iskustva stečena širom sveta.

Veliki broj ljudi iz IT sveta otišao je iz zemlje u poslednjih nekoliko decenija jer nisu imali gde da primene svoje znanje u Srbiji. Danas to nije slučaj zbog kompanija kao što je Microsoft. Da li vi delite mišljenje da oni najbolji sada ostaju ovde i da ne idu na Zapad u potrazi za novim izazovima i ispunjenjem snova?

Još u Srbiji ima mnogo ljudi koji žele da se presele na Zapad. Ali oni kojima su prioriteti izazovi i uslovi rada koje im nudi IT industrija na Zapadu danas ostaju ovde jer upravo to mogu da dobiju u kompaniji Microsoft, uz mogućnost ostanka u svojoj domovini, gde su im prijatelji i porodica i gde će biti „kod kuće“.

MDCS je obeležio 15 godina postojanja. Šta smatrate najvećim uspehom do sada i kakvi su planovi za sledećih 15 godina?

Najveći uspeh se ogleda u tome što je danas rad u Microsoft razvojnog centru u Srbiji bolji nego rad u bilo kojoj međunarodnoj IT kompaniji u Evropi kada govorimo o izazovnim projektima, kvalitetu ljudi i mo-

Dragan Tomić, direktor Majkrosoft razvojnog centra u Srbiji

gućnostima za učenje i rast. Naš tim je od osnivanja 2005. godine do danas stvorio i izveo najsavremenije tehnologije i rešenja u celi svet. Osim projekata za Azure, učestvovali smo i u izradi komponenti programa Windows v.7 i v.10, na svim edicijama SQL Servera od 2008 do 2020, na komponentama Office paketa od 2010 do danas, kao i Office 365 i na projektu Office Sway. Što se tiče budućnosti i planova, verujemo da će proporcionalno rastu kompanije u Srbiji rasti i naše učešće na razvoju projekta koji će promeniti svet informacionih tehnologija.

Kakva je budućnost IT industrije u Srbiji i u kom smeru će se razvijati?

Srbija ima jednu veliku prednost koju ostatak sveta nema, a to je što smo, koliko-toliko, još uvek tržište u povoju i tek treba da pokažemo koliko znamo i možemo. Verujem da naši mladi ljudi imaju potencijal za velike stvari i zato velike nade polažemo u svoje zaposlene, ali i u sve nove ljude koji planiraju da se priključe našem timu.

Da li imamo kapaciteta za razvoj nečeg novog što bi nas postavilo na mapu IT sveta?

Čvrsto verujem da imamo kapacitet za sve što je pred nama, i za mnogo više od toga. Svaki dan proveden sa mojim kolegama u Microsoftu daje mi nadu, ali i potvrdu da je samo pitanje dana kada će Srbija biti jedan od vodećih centara IT industrije.

S obzirom na brzi rast ove industrije u Srbiji, pretpostavljamo da će i broj novih radnih mesta rasti proporcionalno?

Da, mi već planiramo veliko proširenje tima za ovu godinu, a ako se trenutni rast nastavi i svake naredne godine ćemo nastaviti da ulažemo u nove kadrove jer verujemo da se napred ne može bez svežih ideja i inovacija.

Microsoft je i za prošlu godinu proglašen za najpoželjnijeg poslodavca u IT sektoru. Šta je to što privlači mlade da se zaposle i da ostanu da rade u Microsoftu u Srbiji?

Mi mladima nudimo mogućnost da rade, putuju, upoznaju se sa novim ljudima i novim idejama, rade na projektima koji su bitni za ceo svet i to zajedno sa svetskim i domaćim stručnjacima iz IT industrije. Osim toga, nudimo im stabilnost, kako u finansijskom smislu tako i u razvojnog. Novi ljudi imaju priliku da se uklupe u sistem koji već dosta dugo veoma dobro funkcioniše i imaju priliku da uče od najboljih stručnjaka iz industrije, i to je nešto što ne može da ponudi mnogo kompanija na ovim prostorima.

Promovišete i veće učešće žena u Srbiji u IT. Na koji način to vi radite i kako bi društvo i kreatori politika trebalo da ohrabre žene da se više uključe ne samo u IT, već uopšte u STEM nauke?

Čini se da veliki broj IT kompanija u Srbiji prepoznaje neophodnost žena u timovima, jer istraživanja pokazuju porast udela žena na 14,7%, dok je taj udeo u SAD samo 11.7%. Devojkama još na početku obrazovanja treba pružiti podršku da se oprobaju u oblasti IT, dok sa druge strane rodni diverzitet može značajno doprineti jačanju čitave IT industrije.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

339.9(497.11:73)"2000/2020"
339.727.22(497.11)
334.726(497.11)

SRBIJA i SAD 20 godina kasnije : investicije i donacije /
[urednik Ivana Pavlović]. - Beograd : Business info group,
2021 (Beograd : Caligraph). - 91 str. : ilustr. ; 25 cm

Tiraž 3.000. - Reč urednika: str. 5.

ISBN 978-86-89139-22-8

а) Међународни економски односи -- Србија -- САД
-- 2000-2020 б) Иностране инвестиције -- Србија
в) Економска помоћ -- Србија г) Мултинационалне
компаније -- Србија

COBISS.SR-ID 34833417

